

Mitologie Românească

Cuprins

1	Mitologia românească	1
1.1	Ființe fabuloase	1
1.2	Eroi	3
1.3	Sărbători și ritualuri	3
1.4	Mituri	4
1.5	Vezi și	4
1.6	Note	4
1.7	Lectură suplimentară	4
1.8	Legături externe	4
2	Balaur	5
2.1	Balaur în mitologia și cultura europeană	6
2.2	Etimologia numelui	6
2.3	Caracteristici fizice	6
2.4	Apariția balaurilor	7
2.5	Legenda Sf. Gheorghe și balaurul	8
2.6	Lupta dintre bine și rău	8
2.7	Note	9
2.8	Surse	9
2.9	Legături externe	9
3	Căpcăun	10
3.1	Căpcăunul în mitologia românească	10
3.2	Referințe	10
3.3	Bibliografie	10
4	Corcoaia	11
4.1	Referințe	11
5	Iele	13
5.1	Locul și chipul revelărilor	13
5.2	Natura lor	13
5.3	Nume. Etimologie	14
5.4	Vezi și	14

5.5	Note	14
5.6	Legături externe	14
6	Luceafăr	16
6.1	în Biblie	16
6.2	În folclor	16
6.3	Aștri	16
6.4	Vezi și	17
6.5	Bibliografie	17
7	Moroi	18
7.1	Vezi și	18
7.2	Note	18
7.3	Bibliografie	18
7.4	Legături externe	18
8	Muma Pădurii	20
8.1	Bibliografie	21
8.2	Legături externe	21
9	Pricolici	22
9.1	Vezi și	22
9.2	Note	22
9.3	Legături externe	22
10	Samca	23
10.1	Legături externe	23
11	Sânicoară	24
12	Scorpie	25
12.1	Vezi și	25
13	Spiriduș	26
13.1	Legenda	26
13.2	Paralele cu alte mitologii	26
13.3	Trăsături	26
13.4	Spiridușul nefast	26
13.5	Mitologia românească	27
13.6	Bibliografie	27
13.7	Legături externe	27
14	Solomonar	28
14.1	Descriere fizica	28
14.2	Educația solomonară	29

14.3 Referințe	29
14.4 Legături externe	29
15 Stafie	30
15.1 Legături externe	30
16 Strigoi	32
16.1 Nașterea strigoiului	32
16.2 Identificare	32
16.3 Strigoi și fenomenele meteorologice	32
16.4 Cine se poate transforma în strigoi	33
16.5 Primejdii	33
16.6 Film	33
16.7 Referințe	33
16.8 Legături externe	33
17 Știma Apelor	34
17.1 Note	34
17.2 Bibliografie	34
18 Uriș	35
18.1 Vezi și	35
18.2 Referințe	35
18.3 Legături externe	35
19 Ursitoare	36
19.1 Galerie de imagini	36
20 Vasilisc	37
20.1 Referințe	39
21 Vârcolac	40
21.1 Moștenirea literară și cinematografică	41
21.2 Legături externe	41
22 Zână	42
22.1 Natură	42
22.2 Etimologie	42
22.3 Zâne în mitologia generală	43
22.4 Note	43
22.5 Legături externe	43
22.6 Vezi și	43
23 Sfânta Duminică	46

24 Sfânta Vineri	47
24.1 Credințe	47
24.2 Note	47
24.3 Bibliografie	47
24.4 Legături externe	48
25 Sfânta Miercuri	49
26 Zgriptor (mitologie)	50
27 Zmeu	51
28 Zorilă	53
29 Baba Dochia	54
29.1 Legături externe	55
29.2 Bibliografie	55
30 Făt-Frumos	56
30.1 Calități	56
30.2 Misiuni	56
30.3 Companioni	56
30.4 În literatură	56
30.5 Legături externe	56
31 Greuceanu	59
31.1 Legături externe	59
32 Iana Sânziana	60
32.1 Versiuni ale mitului	60
32.2 Etimologie. Confuzii	60
32.3 Note	60
32.4 Vezi și	60
33 Ileana Cosânzeana	61
33.1 Natură și înfățișare	61
33.2 Imaginea în basm	62
33.3 Alte nume	62
33.4 Note	62
33.5 Vezi și	62
34 Iovan Iorgovan	63
34.1 Note	63
35 Păcală	64
35.1 În literatură	64

35.2	Legături externe	64
36	Bulă	65
36.1	Note	65
36.2	Legături externe	65
37	Prâslea	66
38	Ignat	67
38.1	Vezi și	67
39	Crăciun	68
39.1	Originea termenului	71
39.2	Istoria sărbătorii	72
39.3	Pomul de Crăciun	74
39.4	Moș Crăciun	74
39.5	Crăciunul în tradiția românească	76
39.5.1	Credință și legende populare privitoare la originea termenului	76
39.5.2	Colindele de Crăciun	76
39.5.3	Obiceiurile culinare	77
39.6	Imagini specifice Crăciunului	77
39.7	Vezi și	77
39.8	Referințe	77
39.9	Legături externe	78
40	Boboteaza	80
40.1	Tradiția	80
40.2	În tradiția românească	80
40.3	Literatură	82
40.4	Note	82
40.5	Bibliografie suplimentară	82
40.6	Legături externe	82
41	Dragobete	84
41.1	Origini	84
41.1.1	Etimologie	84
41.1.2	Reprezentări	84
41.2	Tradiții	86
41.2.1	Tradiții și obiceiuri de Dragobete	87
41.3	Controverse	88
41.4	Note	88
41.5	Legături externe	90
42	Mărțișor	91

42.1	Mituri ale Mărțișorului	92
42.1.1	Voinicul care a eliberat Soarele	93
42.1.2	Lupta Primăverii cu Iarna	93
42.1.3	Fratele și sora Hanului	93
42.2	Istoric	93
42.3	În prezent	94
42.4	Note	94
42.5	Legături externe	94
43	Babele	102
44	Florile, Constanța	103
44.1	Note	103
45	Călușarii	104
45.1	Generalități	104
45.2	Patrimoniu cultural imaterial al umanității	104
45.3	Vezi și	104
45.4	Note	104
45.5	Lectură suplimentară	105
45.6	Legături externe	105
45.7	Galerie de imagini	105
46	Arminden	108
47	Rusalii	109
47.1	Semnificație	109
47.2	Denumire	109
47.3	Istoricul sărbătorii	111
47.4	Varia	111
47.4.1	Întemeierea Bisericii Creștine	111
47.4.2	Apostolii au grăit în limbile neamurilor	111
47.4.3	Începerea propovăduirii	111
47.5	Sărbătoare legală în România	112
47.6	Sărbătoare legală în alte țări	112
47.7	Pelerinaje	112
47.8	Biserici și catedrale din România având hramul Pogorârea Sfântului Duh / Coborârea Sfântului Spirit	112
47.9	Note	112
47.10	Bibliografie	113
47.11	Lectură suplimentară	113
47.12	Legături externe	113
48	Miorița	114
48.1	Originea și semnificația titlului	114

48.2	Nuclee tematice în cântecul mioritic	115
48.2.1	Versiunea colind	115
48.2.2	Versiunea baladă	115
48.3	Epicul cântecului mioritic	116
48.3.1	Versiunea colind	116
48.3.2	Versiunea baladă	116
48.4	Teme și secvențe evolutive (de la colind la baladă)	116
48.5	Originea	116
48.5.1	Sursa tematică	117
48.5.2	Locul de origine	117
48.5.3	Momentul genezei	117
48.5.4	Creatorul	117
48.6	Circulația cântecului mioritic	117
48.7	Cea mai veche variantă	118
48.8	<i>Miorița</i> în circuitul literar	118
48.8.1	Descoperirea baladei	118
48.8.2	Publicarea baladei	118
48.8.3	Varianta Alecsandri a baladei	118
48.9	Referințe critice	119
48.9.1	Fatalismul mioritic	119
48.9.2	Antologia Națională a Mioriței	119
48.10	<i>Miorița</i> și cultura modernă	120
48.11	<i>Miorița</i> în contextul globalizării	120
48.12	Bibliografie	120
48.12.1	A. Lucrări clasice (1850-1964)	120
48.12.2	B. Lucrări post-fochiene (1964-2008)	121
48.12.3	C. Traduceri	123
48.13	Note	123
48.14	Legături externe	124
49	Meșterul Manole	125
49.1	Legături externe	125
50	Roman și Vlahata	126
50.1	Legenda	126
50.2	Atestare	126
50.3	Interpretări	126
50.4	Note	127
50.5	Bibliografie	127
51	Zburătorul	128
52	Tradiții românești	129

52.1	Simbolismul, proeminent în cele mai multe sărbători	129
52.2	Tradițiile nașterii la români	129
52.3	Obiceiuri legate de nuntă	131
52.4	Cultul funerar	133
52.5	Sărbători importante la români	133
52.5.1	Sfântul Andrei	134
52.5.2	Sfântul Nicolae	134
52.5.3	Crăciunul	135
52.5.4	Paștele	136
52.5.5	Anul Nou	137
52.6	Arta tradițională românească	139
52.7	Vezi și	139
52.8	Note	139
52.9	Bibliografie	139
52.10	Bibliografie suplimentară	139
52.11	Legături externe	140
52.12	Text and image sources, contributors, and licenses	141
52.12.1	Text	141
52.12.2	Images	143
52.12.3	Content license	146

Capitolul 1

Mitologia românească

Românii au avut din toate timpurile, o multitudine de obiceiuri, basme și poeme referitoare la dragoste, credință, regi, prințese, și vrăjitoare. Etnologiști, poeții, scriitorii și istoricii au încercat de secole să colecționeze și să păstreze basmele, poemele, baladele și au încercat să descrie cât mai bine posibil obiceiurile și tradițiile legate de diferite evenimente din an. Tradiții legate de perioade fixe din an sunt colindele - de Crăciun, sorcova - de Anul Nou sau mărtișorul, obicei legat de venirea primăverii sărbătorită pe 1 martie. Alte obiceiuri presupuse a avea origini precreștine, ca Paparuda, ritualul de evocare a ploii vara, sau teatrul folcloric cu măști sau Ursul și Capra din iarnă.

Probabil cel mai mare colecționar de basme din folclor a fost nuvelistul și povestitorul Ion Creangă, care, printr-un limbaj foarte pitoresc, a dat viața unor povești acum clasice ca Harap Alb sau Fata babei și fata moșului. De asemenea poetul Vasile Alecsandri a publicat cea mai de succes variantă a baladei Miorița, un poem trist, filozofic, centrat în jurul unei intrigi simple: complotul a doi ciobani de a-l omorî pe un al treilea din cauza invidiei ce i-o poartă pe starea materială. Alt editor prolific de basme preluate din folclor a fost Petre Ispirescu, care, în secolul XIX a publicat un număr impresionant de volume conținând un număr larg de nuvele scurte și basme din mitologie. Ele sunt centrate în jurul unor personaje populare asemeni lui Făt-Frumos, prințesa Ileana Cosânzeana, monștrii Zmeu sau Căpcăun, dragonul Balaur sau creaturi fantastice ca buna Zână și malefica Muma Pădurii.

1.1 Ființe fabuloase

- Balaur
- Blajinii ^[1]
- Căpcăun
- Corcoaia
- Iele
- Luceafăr
- Moroi
- Muma Pădurii
- Pasărea Măiastră
- Pricolici
- Samca
- Sâmedru ^{[2][3][4]}
- Sânziene
- Sânicoadă

Făt-Frumos

- Scorpie
- Spiriduș
- Solomonar
- Stafie
- Strigoi
- Știma Apelor
- Uriaș
- Ursitoare
- Vasilisc
- Vârcolac
- Zână
- Duh
- Sfânta Duminică
- Sfânta Vineri
- Sfânta Miercuri
- Regina furnicilor
- Regina albinelor
- Zgripsor
- Zmeu
- Zorilă
- Stea-logostea(o stea vorbitoare)

1.2 Eroi

- Baba Dochia
- Făt-Frumos
- Greuceanu
- Iana Sânziana
- Ileana Cosânzeana
- Iovan Iorgovan
- Păcală
- Bulă
- Pintilie Călătorul^[5]
- Prâslea
- Harap Alb
- Omul spân
- Împăratul Verde
- Împăratul Roșu
- Tândală

1.3 Sărbători și ritualuri

- Ignat
- Crăciunul
- Boboteaza
- Dragobete
- Mărțișor
- Babele
- 1 Aprilie - Ziua Păcălelilor
- Floriile
- Paștele
- Paparude
- Călușarii
- Arminden
- Caloianul
- Sânziene
- Rusaliile

1.4 Mituri

- Miorița (mitul existenței pastorale)
- Meșterul Manole (mitul estetic)
- Roman și Vlahata
- Traian și Dochia (mitul etnogenezei românilor)
- Zburătorul (mitul erotic)

1.5 Vezi și

- Tradiții din România

1.6 Note

- [1] Locuiesc goi, pe o insulă, printre livezi. Poporul MISTERIOS care trăiește într-o ALTĂ LUME, 13 mai 2013, Roxana Roseti, *Evenimentul zilei*, accesat la 6 august 2013
- [2] Samedru – un sfânt care hotarnicește timpul, 3 iulie 2012, Radu Alexandru, *CrestinOrtodox.ro*, accesat la 2 septembrie 2013
- [3] <http://www.traditieialomita.ro/obiceiuri/cu-data-fixa/ravasitul-oilor-samedru/>
- [4] Sâmedru cu foc sacru, ofrande și povești, 21 octombrie 2011, Iulia Gorneanu, *Jurnalul Național*, accesat la 2 septembrie 2013
- [5] Pintilie Călătorul, ziua în care “se călătorește vara”, 26 iulie 2012, Iulia Gorneanu, *Jurnalul Național*, accesat la 26 iulie 2012

1.7 Lectură suplimentară

- „*Mituri istorice românești*”, Lucian Boia, Editura Universității București, 1995
- „*Istorie și mit în conștiința românească*”, Lucian Boia, Editura Humanitas, 1997, 2000, 2002, 2005, 2010, 2011, 2012
- „*Două secole de mitologie națională*”, Lucian Boia, Editura Humanitas, 1999, 2002, 2005, 2008, 2011
- „*Mitologie românească*”, Tudor Pamfile, ISBN 973-571-219-9
- *Dicționar de mitologie: greco-romană și românească: zei, eroi, legende*, Maria Cordoneanu, Radu Cordoneanu, Editura Viitorul Românesc, 1998
- *Legendele românilor: Legendele faunei*, Tony Brill, Editura “Grai și Suflet -- Cultura Națională”, 1994
- *Panteonul românesc: dicționar*, Ion Ghinoiu, Editura Enciclopedică, 2001
- *Mitologie românească: cu desene și xilografuri de autor*, Marcel Olinescu, Editura 100+1 Gramar, 2004
- *Mitologie Română*, Romulus Vulcănescu, Editura Acad. Rep. Soc. România, 1985
- *Mitologie românească*, Simion Florea Marian, Antoaneta Olteanu, Editura Paideia, 2000

1.8 Legături externe

- Sărbători străvechi în miez de vară, 17 iulie 2011, Iulia Gorneanu, *Jurnalul Național*
- Iarna, gerul și zăpada la români, 24 decembrie 2013, Nicu Pârlog, *Descoperă*

Capitolul 2

Balaur

Pentru alte sensuri, vedeți Balaur (dezambiguizare).

Un **balaur** este, în mitologia românească, un animal fantastic de dimensiune uriașă, de multe ori are forma unui

Balaur pe insula Sentosa

șarpe cu aripi, picioare și mai multe capete de șarpe (în general trei, șapte sau chiar douăsprezece), reprezentând o întruchipare a răului și este prezent în majoritatea basmelor românești. Tudor Pamfile identifică trei tipuri de balauri în mitologia românească ^[1]:

- de apă - cel care trăiește în fântâna satului și care este ucis de Busuioc sau de Sfântul Gheorghe.
- de uscat - trăiește prin prăpăstii prin "țara armenească" și făurește "piatra scumpă"
- de văzduh - alăturați norilor de furtună și controlați de câte un solomonar

În alte mitologii, poate fi asemănat cu dragonul european sau cu hidra din mitologia grecească. Etimologia cuvântului dacă o căutăm în limba greacă (*drákon* "cel ce te fixează cu privirea") ar defini o ființă imaginară un amestec de șarpe, crocodil și leu, o ființă cu unul sau mai multe capete, care scuipă foc.

2.1 Balaur în mitologia și cultura europeană

"Lindwurm" in Klagenfurt

Istorisirile cu balauri sunt amintite deja în timpurile vechi a Mesopotamiei și Egiptului antic preluat de greci, iar ulterior de romani.

Unii fac legătura dintre balaur și animalele preistorice (dinozauri) ale căror oase au fost dezgropate cu o mare probabilitate și în lumea antică.

Mai târziu aceste figuri mitologice au fost folosite în scopuri politice și religioase de către preoții din Antichitate.

2.2 Etimologia numelui

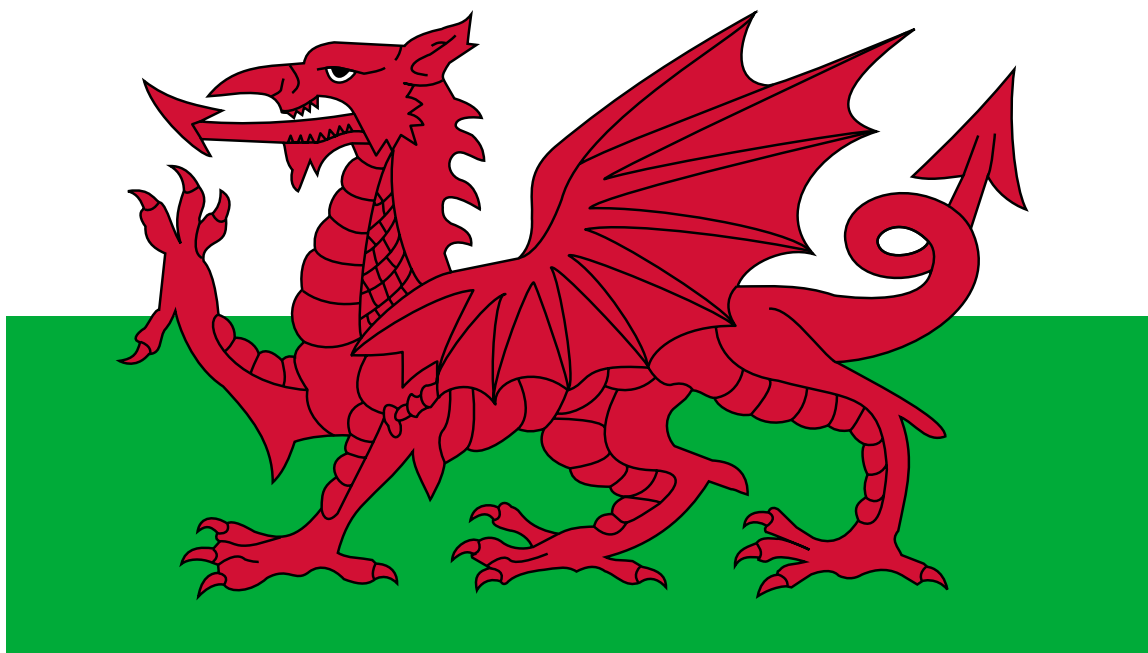
Dacă o căutăm în limba greacă, etimologia cuvântului (*drakon* "cel ce te fixează cu privirea") ar defini o ființă imaginară, o combinație între șarpe, crocodil și leu, o ființă cu unul sau mai multe capete care scuipa foc.

2.3 Caracteristici fizice

Balaurii sunt de mai multe feluri. Unii sunt monstruoși, au de la 2 până la 9 capete fiecare cu câte o limbă de foc, cu ghiare lungi și puternice și o coadă pe măsura monstruozității lor și uneori chiar și aripi. Unii dintre aceștia aveau un aspect cu totul diferit. La aceștia din urmă, corpul este asemănător cu al serpilor. El este acoperit cu solzi roșii, verzui sau galbeni. După alte povestiri balaurii ar fi fost pe jumătate oameni, jumătate șarpe cu solzi de peste. În Munții Apuseni se crede că are capul unui cal și corpul unui șarpe, iar în alte zone românești, are capul unui taur.

Templul Hui-an (Taiwan), având capete de dragoni (aducători de noroc în cultura chineză)

Steagul Wales

2.4 Aparitia balaurilor

Dupa cum afirma Elena Niculita-Voronca, poporul roman este de parere ca balaurul se face din sarpe, cu conditia ca timp de 7-12ani acesta sa nu fi fost vazut de nimeni si sa nu fi muscat pe nimeni. Atunci el este inzestrat cu picioare si aripi. Cand iese din padure, copacii se dau in laturi, iar balaurul se ridica in nori. Are capacitatea de a inghiti si un copil si are solzi de peste de marimea unei palme.

O Bicicletă cu dragon în Indonezia

2.5 Legenda Sf. Gheorghe și balaurul

În multe icoane creștine Sf. Gheorghe este adeseori înfățișat călare, înfrângându-se sulita într-un balaur, uneori făcându-și apariția o tânără femeie, care urmărește de la mare distanță sângerosul război. În interpretare obișnuită se spune că balaurul sau dragonul îl reprezintă atât pe Satana, cât și pe Imperiul Roman, femeia din fundal fiind nimeni altă decât Alexandra, soția împăratului Dioclețian. Este spus că această legendă ar fi fost adusă pe țărmurile europene de către cruciați. Cea mai veche reprezentare a acestei scene este o icoană din Capadocia, de la începutul secolului al XI-lea, iar cel mai vechi document care atestă această confruntare apare într-un text georgian din secolul al XI-lea. Potrivit povestirii, un balaur, dragon sau crocodil își făcuse cușca deasupra izvorului ce oferea apa orașului Silene. Pentru a putea avea apă, persoanele din acea regiune l-au înduplecat pe balaur oferindu-i mai întâi câte o oaie și apoi câte o fecioară. Femeia ce urma să fie sacrificată era aleasă prin tragere la sorti. Într-o zi, destinul a decis să fie jertfită o printesă. Chiar dacă tatăl ei a protestat, fata a fost adusă în fața balaurului, însă chiar atunci și-a făcut apariția Sf. Gheorghe. Acesta s-a aplecat cu semnul crucii, a înfruntat și a ucis lighioana, salvând-o astfel de la moarte. Uimiți de această faptă, locuitorii din Silene au părăsit credința lor păgână și s-au convertit la creștinism. În povestirile romantice din Evul Mediu, sulita cu care Sf. Gheorghe a ucis balaurul purta numele de Ascalon, de la orașul Ashkelon din Levant.

2.6 Lupta dintre bine și rău

În mitologie sunt istorisiri cu lupte cu balauri ca de exemplu:

- Ninurta-care învinge un balaur veninos un amestec de leu și șarpe,
- Lupta lui Baal cu marea
- Lupta zeului hitit Teshup cu Illuyanka

- Marduk contra Tiamat
- Apollo contra Python
- Zeus contra Typhon
- Ra contra lui Apophis
- Heracle contra Hydrei
- Beowulf contra balaurului care scuipă foc
- Túrin contra Glaurung (Silmarillion)
- Siegfried contra Fafnir (Cântecul Nibelungilor)
- Thor contra Jormungandr (Ragnarök)
- Legenda Sfântului Gheorghe, care ucide balaurul
- Lupta raiului contra iadului
- Sfântul Ilie contra Satan
- Sfânta Vineri contra Jądani

2.7 Note

[1] Tudor Pamfile, Mitologie românească pag. 292 –294, ISBN 973-571-219-9

2.8 Surse

- de:Drachen (Fabelwesen)

2.9 Legături externe

- Oameni și balauri – o întâlnire improbabilă?, 7 august 2011, Mihaela Stănescu, *Descoperă*
- Drachentosmos.de: Multimediale und wissenschaftliche Präsentation mit ethnologischer Bildergalerie und Aufsätzen
- Deutsches Drachentmuseum in Furth
- Drachensagen
- Drachenlegenden der Schweiz
- Das Drachen-Bestiarium
- Lupta Sfântul Ilie contra Satana
- Lupta Sfânta Vineri contra Jądani
- Omorârea „balaurului“ prin retraducere, 28 noiembrie 2009, Pr. Drd. Toader Ilie, *Ziarul Lumina*
- Balaurul
- Infatisarea balaurului
- Legenda Sf. Gheorghe si balaurul

Capitolul 3

Căpcăun

Căpcăunul este, în mitologia românească, un personaj supranatural, care apărea uneori cu două capete, alteori cu cap de câine și trup de om. Se spune că aceste ființe se pot transforma în mai multe animale (din urs în cerb ș.a.m.d.).

Potrivit unor lingviști, *căpcăun* (cu varianta populară *căpcân*) ar avea la bază construcția „cap” + „câine” (v. și neogreacă *κυνοκέφαλος* „cap de câine”).

Căpcăun are însă și sensul de „căpetenie tătară” sau „turcă”, precum și sensul „păgân”^[1]. Unii lingviști consideră termenul a fi ecoul turcicului *kapkan* (*kaphan*, *kapgan*), care la unele popoare turcice din epoca migrațiilor (de exemplu la avari, protobulgari - *kavhan* - și *pecenegi*)^{[2][3]} era un rang nobiliar sau administrativ înalt.^[4]

3.1 Căpcăunul în mitologia românească

Căpcăunul este prezentat ca fiind cel ce fură o prințesă, pe capul său punându-se o recompensă, este greu de învins și, de cele mai multe ori, eroii eșuează lamentabil.

În legende, căpcăunul are propriul său teren, unul fără flori sau orice fel de forme de viață și foarte întunecat, însă nelipsit de ființe macabre ce nu ezită să atace orice trecător.

Multe aspecte ale înfățișării căpcăunului nu sunt prezentate în folclorul românesc, acesta fiind de multe ori prezentat ca orice animal fioros, originile sale nefiind cunoscute, el trăind solitar fără a avea măcar alți căpcăuni drept prieteni și având un singur scop: să facă rău.

3.2 Referințe

[1] DER (Dicționarul Etimologic Român), definiția nr. 2

[2] В. Бешевлиев, *Първобългарите. История, бит и култура*. Пловдив, 2008, ISBN 978-954-91983-2-4 (Veselin Beșevliev, *Părvobălgărite. Istoriia, bit i kultura*, Plovdiv, 2008)

[3] Gyula Moravcsik, *Byzantinoturcica II. Sprachreste der Türkvölker in den byzantinischen Quellen*. Leiden, 1983, ISBN 9789004071322 (*Byzantinoturcica II. Resturi lingvistice ale popoarele turcice în izvoarele bizantine*), p. 156

[4] vezi Scriban: „căpetenie a avarilor”; în DER (Dicționarul Etimologic Român)

3.3 Bibliografie

- Pentru informații suplimentare

Capitolul 4

Corcoaia

Corcoaia este un personaj din legendele și miturile românești legate de valea Cernei.

În funcție de versiunile^[1] legendei sau basmului, Corcoaia este fie o femeie bătrână care îl îndrumă pe eroul Heracle (Hercule), fie însuși balaurul cu care acesta se luptă (cu consecințe geologice pentru cursul râului Cerna), între Banat și Mehedinți. Vezi și Cheile Corcoaiei (Cheile Corcoaia) și toponimul Corcova, situat în județul Mehedinți, nu departe de valea Cernei.

Romanii au numit izvoarele termale din apropiere *apele sacre ale lui Hercule*, iar numele băilor stabilit în timpul domniei împăratului habsburgic Franz-Josef I, *Herkulesbad* (Băile Herculane), a perpetuat tradiția.

Potrivit unor cercetători etnologi, legenda Corcoaiei și a lui Heracle (peste acesta, localnicii au suprapus figura mitică Iovan Iorgovan; vezi și Iorgu Iorgovan) este similară mitului grec antic al confruntării dintre Heracle și hidra din Lerna.

4.1 Referințe

[1] Una din versiunile basmului, pe larg, într-o prezentare a Văii Cernei și a cheilor Feregari, Jelerău, a Cheilor Prisacinei, Tașnei, Bobotului și a cheilor Corcoaia

Heracle
(Muzeul Luvru)

Capitolul 5

Iele

Ielele sunt făpturi feminine supranaturale din mitologia românească, foarte răspândite în superstiții, cărora nu li se poate stabili însă un profil precis, din cauza inconsecvenței folclorului; totuși, forma mitologică preferată este a unor fecioare zănatice, cu mare forță de seducție și cu puteri magice, cumulând atributele Nimfelor, Naiadelor, Driadelor, întrucâtva și a Sirenelor. Se sugerează ca ar fi posibil ca în trecut să fi fost preotesele unei zeiță dacice.

5.1 Locul și chipul revelărilor

Ielele se crede că apar mai ales noaptea la lumina lunii, în hore, în locuri retrase (poieni, silvestre, iazuri, maluri de râuri, răscruci, vetre părăsite sau chiar în văzduh), dansând goale, mai rar cu veștmânt de zale, sau înfășurate în văluri transparente și cu clopoței la picioare; fostul lor ring de dans rămâne ars ca de foc. Uneori doar cu trup aparent, alteori sunt doar năluci imateriale, cu aspect iluzoriu de femei vesele.

Numărul în care Ielele își fac apariția e sau nelimitat, sau redus la 7, uneori chiar 3, în ultimul caz (Oltenia) legenda considerându-le pe ficele lui Alexandru Macedon și numindu-le: Catarina, Zalina și Marina.

Locuiesc în cete, în aer, pe stânci singuratice sau în munți, prin păduri sau anumiți copaci ca paltinul și nucul (preferați și pentru horele lor), rareori la răspântii.

5.2 Natura lor

De obicei, nu sunt socotite genii rele: se răzbună doar când sunt stârnite, ofensate, sau văzute în timpul dansului, iar atunci pedepsesc pe culpabil pocindu-l, după ce l-au adormit cu cântecul și cu vârtejul horei jucate în jurul acestuia de 3 ori. În această ipostază, au similitudini cu fecioarele Erinyes din mitologia greacă. Unele descântece le portretizează așa:

”

Voi Ielelor
Măiaștelor
dușmane oamenilor
stăpânele vîntului
doamnele pămîntului
ce prin văzduh zburăți
pe iarbă lunecați
și pe valuri călcați
vă duceți în locuri depărtate
în baltă, trestie, pustietate
unde popă nu toacă

unde fată nu joacă.

Vă duceți în gura vântului

să vă loviți de toarta pământului.^[1]”

Adesea „Ielele beau apă de prin fântâni și oricine va bea după dânsese, îl pocesc”.^[2]

După caracteristicile globale mai frecvente, Ielele sunt nemuritoare, frumoase, acorporale, voluptoase și seducătoare, excelente dansatoare și cântărețe corale; își poartă despletit părul lung și se îmbracă în veșminte vapoase de mătase ori în, de obicei transclucide sau chiar străvezii; invizibile ziua, pot fi văzute noaptea, cu mari riscuri pentru observator; deși adesea cu aripi, pot zbura și prin levitație, cu viteze teribile (într-o noapte, nouă mări și nouă țări), dar alteori călătoresc în trăsură cu cai de foc.

Nu se poate stabili totuși o tipologie fermă, ea fiind variabilă de la o zonă folclorică la alta; astfel, Dimitrie Cantemir le numea cu unul dintre epitețe, *Frumoasele*, simplificându-le funcția mitologică la domeniul erotic și considerându-le deci niște „Nimfe ale aerului, îndrăgostite cel mai des de tinerii frumoși”^[3]

5.3 Nume. Etimologie

Mitul Ielelor este de origine incertă. Etimologiile speculate de mulți folcloriști sunt oarecum fanteziste, întrucât *Iele* nu este un nume, ci pronumele personal, la persoana a treia, plural, feminin *ele* (sinonim în alte regiuni cu *Dânsese*); numele lor, real tainic și inaccesibil, este înlocuit cu simboluri atributive clasificate, de obicei, în 2 categorii:

- **epitețe imparțiale:** Iele, Dânsese, Drăgaice, Vâlve (Vâlva Băii, Vâlva Pădurii etc), Irodițe, Rusalii, Nagode, Vântoase;
- **epitețe flatante sau propișiatoare:** Domnițe, Măiestre, Frumoase, Împărătesele Văzduhului, Fetele Codrului (câmpului), Șoimane, Mușate, Miluite, Albe.

Evitând cunoașterea numelui categorial, de tagmă, al *Ielelor*, folclorul înregistrează totuși unele nume individuale: Ana, Bugiana, Dumernica, Foiofia, Lacargia, Lemnica, Liodiana, Magdalina, Oana, Ogrășteana, Păscuța, Roșia, Rudeana, Ruja, Ruxanda, Simioana, Sandălina, Tiranda, Todosia, Trandafira.^[4]

5.4 Vezi și

- Sânziana
- Drăgaica

5.5 Note

[1] colecția Vasile Alecsandri

[2] tradiție din Prahova, citată de Bogdan Petriceicu Hașdeu în *Magnum Etymologicum Romaniae*

[3] Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae* III, 1

[4] Victor Kernbach *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983

5.6 Legături externe

- Ielele
- Ielele, 3 iulie 2012, Candrea Aurel, *CrestinOrtodox.ro*
- Femeile FABULOASE care iau mințile păcătoșilor, 23 iunie 2013, Roxana Roseti, *Evenimentul zilei*

- POVEȘTI UITATE. Dansul ielelor de la Ploeni. "Dar ce femei, Doamne!", 22 ianuarie 2012, Traian George Horia, *Evenimentul zilei*
- ROMÂNIA MISTICĂ. Ielele, făpturi răpitoare sau genii malefice, 29 sep 2012, Narcisa Tomulescu, *RTV*

Capitolul 6

Luceafăr

Luceafăr este numele popular al mai multor aștri (planeta **Venus** și unele stele mai strălucitoare).

6.1 în Biblie

Regele Babilonului:

Isaia 14:12 „Cum ai căzut din cer, **Luceafăr/Lucifer**”...

În Noul Testament Petru, referindu-se la Hristos, îl denumește Luceafăr-Lucifer:

2 Petru 1:19 „Și avem cuvântul proorociei făcut și mai tare; la care bine faceți că luați aminte, ca la o lumină care strălucește într'un loc întunecos, pînă se va crăpa de ziuă și va răsări **Luceafărul** de dimineată în inimile voastre.”

În Apocalipsa 22.16, Isus se recunoaște ca fiind steaua strălucitoare a dimineții (Stella splendida matutina) sinonima cu Luceafărul.

Din această cauză în creștinismul occidental timpuriu, Isus era numit și Lucifer, dovada o găsim în imnul “carmen aurorae”

dar și în numele unor sfinți creștini ca de exemplu Lucifer din Cagliari, dar și în faptul că Isus Christos a fost slăvit timp de peste o mie de ani în toate bisericile creștine, cu numele de Lucifer

6.2 În folclor

În folclorul românesc luceafărul este asociat cu demonii, dar face aluzie și la **Hyperion**, titanul din mitologia greacă. **Mihai Eminescu** a scris un poem cu titlul **Luceafărul** în care a detaliat câteva dintre atributele credințelor populare asociate luceafărului de dimineată. Cuvântul *luceafăr* provine din **latinescul Lucifer**.

6.3 Aștri

Următorii aștri au primit denumiri populare care conțin cuvântul „luceafăr”:

- planeta **Venus** văzută dimineată, înainte de răsăritul soarelui:
  - Luceafărul-de-Dimineată
  - Luceafărul-de-Ziuă
  - Luceafărul-Porcilor

- Luceafărul-Boului
- planeta Venus văzută seara:
  - Luceafărul-de-Seară
  - Luceafărul-de-Noapte
  - Luceafărul-Ciobanilor
- steaua Vega din constelația Lirei:
  - Luceafărul-cel-Mare-de-Miezul-Noptii
  - Luceafărul-cel-Frumos
- steaua Aldebaran din constelația Taurului:
  - Luceafărul-Porcesc
  - Luceafărul-Porcar
- steaua Hiperion (?):
  - Luceafărul-cel-Mare-de-Noapte
- steaua Sirius din constelația Câinele Mare:
  - Luceafărul-de-Ziuă
  - Luceafărul-din-Zori

6.4 Vezi și

- Lucifer

6.5 Bibliografie

- Definiții în DEX '98 și Dicționarul de Sinonime, la *DEX online*

Capitolul 7

Moroi

Moroiul este, în mitologia românească care se crede că ar proveni de obicei al unui prunc mort înainte de a fi botezat, ucis sau înmormântat de viu, sau dintr-un mort neputrezit, căruia nu i s-a făcut slujba religioasă. Se crede că moroi plâng noaptea și își cer botezul.^[1]

Există credința că moroiul iese noaptea din mormânt în chip de fantomă pentru a pricinui rele celor vii.^[2]

Dincolo de Carpați, în majoritatea zonelor etnografice ardelenene, cu deosebire în Țara Moșilor și în zona Pădurenilor din județul Hunedoara, prin moroi (și forma sa feminină, *moroiniță*) se înțeleg exclusiv vrăjitorii (vrăjitoarele) care fură laptele și mana vacilor, într-un exemplu unic de vampirism îndreptat împotriva belșugului alimentar adus de animalele domestice. În schimb, în Oltenia și în Teleorman, moroi sunt absolut identici cu strigoi, oamenii fiind convinși că dacă mortul a fost în viața sa un om cu inima rea, a dușmănit pe rudele sale și s-a purtat aspru și fără milă cu ai lui, atunci - inevitabil - se face moroi.

7.1 Vezi și

- Vârcolac
- Pricolici
- Stafie

7.2 Note

[1] Obiceiuri familiale: botezul

[2] Moroi

7.3 Bibliografie

- Matei CAZACU, *Minuni, vedenii și vise premonitории, în trecutul românesc*, Editura Sigma, București, 2003, ISBN 9736490831, 9789736490835
- Jacques Sirgent, “Le livre des vampires”, 01/05/2009 ISBN 2357790164 , Éditura : Camion Blanc
- franceză *Mythologie du vampire en Roumanie*, Archives des sciences sociales des religions, 1981, vol. 52, n° 2, p. 215. Laurant Jean-Pierre. Cremene (Adrien) sur Persee.fr

7.4 Legături externe

- Moroi

- **Morii**, 3 iulie 2012, Candrea I. Aurel, *CrestinOrtodox.ro*

Capitolul 8

Muma Pădurii

Muma Pădurii este un personaj din mitologia românească. În tradiția populară românească este o vrăjitoare considerată o femeie urâtă, ce sperie oamenii, sihastră, locuind în adâncul pădurii. Sinonim cuvântului poate fi considerat **Baba Cloanță**. Se pare că este prezentă în folclorul popoarelor slave sub numele de **Baba Iaga**.

Ea este adeseori prezentată ca dușmană a eroilor pozitivi, ca și Zmeul sau **Balaurul**. Uneori acesta din urmă este prezentat ca fiu al ei. Muma Pădurii trăiește singuratică în inima pădurilor adânci și e caracterizată printr-o înfățișare grotescă, prin răutate și mărginire. Eroul pozitiv o învinge însă întotdeauna.

La baza constituirii personajului au stat vechi credințe magice, superstiții sau reprezentări figurative ale forțelor naturii, care și-au pierdut semnificația inițială, căpătând numai o valoare poetică, fantastică.

În județul Bistrița Năsăud Muma Pădurii este prezentată ca fiind o făptură magică. Până acum 80 de ani, rapsozii populari ai locurilor spun că aceasta noaptea „ciuia” (adică striga, de obicei la lună) și că uneori se arăta la bordeiele celor ce locuiau aproape de pădure pentru a le cere pieptăn și unt pentru a-și face părul frumos și lucios. Legenda spune că dacă erai vizitat de Muma Pădurii nu aveai voie să rostești mai mult de trei cuvinte. Dacă rosteai cel de-al patrulea cuvânt Muma Pădurii îți lua glasul. Se mai spune că oricărui curajos care reușea să o lege pe această făptură i se îndeplinea o dorință de către aceasta.

MUMA PADURII: mare Zeita, stapâna peste tot ce naste, creste si traieste în padure, ruda cu Mosul Codrului, Omul Padurii si Fata Padurii. În unele descântece este identificata cu Muma Mumelor:

“Muma Mumelor, Muma Padurilor, Sa te aud din asta noapte Cu vacile zbierând, Cu porcii grohaind, Cu câinii latrând, Cu lupii urlând ...”

Locuiește în codrii neatinsi de topor si necalcate de picior de om, în copaci batrâni, în scorburi, în planta ce-i poarta numele, Muma Padurii. Este o mama trista: geme, se jeleste, suspina, horcaie, vâjâie pentru ca oamenii îi taie pruncii, copacii din padure. Ca mare zeita, muma a naturii, poate fi buna sau rea: pedepseste tâlharii si ajuta oamenii necajiti, arata calea buna copiilor rataciti, își cunoaste toti copacii din padure, îi striga pe nume sau pe porecla, dar îi blestema sa fie taiati de om sau trasniti de fulger când o supara. Pedepseste (sperie, ia glasul, ologeste, poceste) barbatii care fluiera sau cânta prin padure si-i trezesc copiii, taietorii de lemne care nesocotesc regulile padurii, pe cei care culeg fructele de padure (mere si pere salbatice, alune) în ziua de 19 august, etc. Oamenii se pot apara de ea, daca o aud scâncind, întrebând-o cu respect — Doamna Mare, de ce plângi? si daca raspunde — Mi-e foame, ca n-am mâncat de o saptamâna! sa-i dea ceva de mâncare. Patroana a duhurilor rele care populeaza spatiul, în special padurea, pe timp de noapte, sluta si urâta, cu parul lung pâna la pamânt, boceste prin paduri pentru a ademeni calatorii. Noaptea poate fi vazuta dormind ghemuita în jurul focului sau umblând ca o naluca prin paduri si tufisuri, pe câmpii si pe la rascruce de drumuri. Ia chip de animal (iapa, bivolita, vaca), de femeie care seamana cu un copac cioturos, cu craci uscate, cu par lung despletit sau împletit suvite care cad din cap pâna la calcâie precum serpii, îmbracata în scoarta sau muschi de copac. Poate fi înalta cât casa si capita de fân sau mica cât un iepure, frumoasa ca o zâna sau hidoasa ca un monstru cu capul mare, cu ochii cât strachina si dintii cât secera. Se deplaseaza pe jos sau pe un cal (iapa) cu 9 inimi. Când vine ca naluca, aduce vânt, vârtej, vreme rea, intra în case la miezul noptii trântind usile si ferestrele deschise. Din descântece rezulta ca unele spirite ale noptii (Miaza-Noapte, Decuseara, Zorila, Murgila) îi sunt feciori.

8.1 Bibliografie

- Lăzărescu, George; *Dicționar de mitologie*. Dicționarele Editurii Ion Creangă, București, 1979.

8.2 Legături externe

- en Muma Pădurii și Păduroiul
- ro Fata si Muma Padurii

Capitolul 9

Pricolici

Pricoliciul este, în mitologia românească, un duh rău, în care se transformă unii oameni după moarte și care ia înfățișarea unor animale^[1].

Ca și strigoii, ei sunt spirite malefice, trezite din morminte spre a face rău oamenilor. În timp ce strigoii se aseamănă cu forma pe care au avut-o în viață, pricolicii apar întotdeauna ca lupi sau câini mari și fioroși. Se crede că oamenii cu adevărat răi se transformă în pricolici după moarte și continuă să le facă rău altor oameni nevinovați.

De asemenea pricolicii sunt cunoscuți în lumea vie ca și copiii făcuți între rudele de gradul 1 și 2 care se nasc cu coadă sau două „cucuie” în cap semnificând coarne de diavol.

Pricolicii mai sunt arătați în mitologia românească asemeni unor copii cu o energie care nu se mai termină, care fac numai năzdravanii și rău altor oameni, și care comunică cu animalele pentru a face pagubă - precum vite pentru a nu mai da lapte, găini pentru a nu mai da ouă, câini etc.

9.1 Vezi și

- Peter Stump

9.2 Note

[1] DEX online: Pricolici

9.3 Legături externe

- ro Pricolici - Tricolici

Capitolul 10

Samca

Samca este un personaj al legendelor românești, un spirit necurat, foarte urât și fioros: o femeie în pielea goală, cu părul despletit, până la călcâie, cu sâni lungi până la pământ, cu ochii mici și strălucitori ca stelele, cu mâinile de fier, cu unghiile lungi și ascuțite ca andrelele sau încârligate ca secerile și cu limba de foc.

Acest demon, din a cărui gură foarte mare, urâtă și strâmbă iese întotdeauna foc, se arată pe la sfârșitul lunii, în apropiere de luna plină, copiilor mai mici de patru ani, pe care așa de tare îi înspăimântă că se îmbolnăvesc pe loc. Acest demon se mai arată și femeilor care zac pe patul nașterii, pe care le frământă și le sperie, încât acestea mor pe loc sau rămân schilodite și neputincioase toată viața.

Formele pe care Samca le ia sunt felurite: în chip de porc foarte mare și fioros, în chip de câine cu dinții rânjiți, în chip de pisică fără păr cu ochii înfocați și holbați, în chip de cioară mare cu ochii de sânge și în chip de păianjen mare și negru. Boala de care sunt atinși copiii după ce li se arată Samca poartă numele de *răutatea copiilor*.

Samca are 19 nume: *Vestitia, Navadaraia, Valnomia, Sina, Nicosda, Avezuha, Scorcoila, Tiha, Miha, Grompa, Slalo, Necauza, Hatavu, Hulila, Huva, Ghiana, Gluviana, Prava și Samca*. Pentru a se apăra de Samca, oamenii trebuie să îi scrie toate cele 19 nume pe un perete al casei sau trebuie să convingă pe altcineva să scrie un descântec, pe care să-l poarte apoi asupra lor. Acest descântec o va face pe Samca să se ducă în schimb la cel care l-a scris, dar, dacă acesta este un om bătrân, care și-a trăit viața, Samca nu îi va face rău, ci doar îl va face să scrâșnească din dinți în somn.

10.1 Legături externe

- Enciclopedia Dacica, legende românești, spiritualitate românească
- Pelasgia, legende, spiritualitate veche românească
- Legende românești
- RightWords - Folclor românesc - descântec de Samcă

Capitolul 11

Sânicoară

Sânicoară reprezintă o divinitate folclorică din mitologia românească, care îi ocrotește pe călători, mai ales pe corăbieri. Deseori, termenul de "sânicoară" este atribuit Sfântului Nicolae, care, în biserica ortodoxă, reprezintă protectorul celor care călătoresc pe ape.

Capitolul 12

Scorpie

Scorpia este o ființă imaginară cu însușiri supranaturale, întruchipată de obicei ca un monstru feminin cu mai multe capete, care scoate flăcări pe nări și al cărui sânge are însușiri miraculoase.

„- Fii gata, stăpâne, că iată se apropie zgriptoroaica de Scorpie.

Scorpia, cu o falcă în cer și cu alta în pământ și vărsând flăcări, se apropia ca vântul de iute; iară calul se urcă repede ca săgeata până cam deasupra și se lăsă asupra ei cam pe deoparte. Făt-Frumos o săgetă și îi zbură un cap.. ”

— Tinerețe fără bătrânețe și viață fără de moarte, *basm popular*

12.1 Vezi și

Capitolul 13

Spiriduș

Spiridușii (probabil din lat. *spiritus* – „spirit, suflu, duh de viață”) sunt duhuri binevoitoare domestice prezente în mituri și superstiții ale românilor.

13.1 Legenda

Originea lor se presupune a veni de la satirii Atenei antice și e legată de credința în geniile casei, genii pe care le găsim la hotarul dintre civilizația umană, elementul sălbatic și lumea supranaturală. Divinități ale naturii, spiridușii au fost influențați de creștinism și de un amalgam de credințe legate de învierea morților. Când, la începuturi, cultul marilor divinități păgâne a fost interzis de creștinism, zeitățile căminului, apropiate de preocupările zilnice ale poporului (să aibă recolte abundente, animale sănătoase, case curate etc) nu s-au șters de tot. Cultul lor a devenit secret, numele s-a transformat...

13.2 Paralele cu alte mitologii

Prin caracterul său, spiridușul poate fi comparat cu spiritul protector *genius* din mitologia romană, cu piticii Elf și Kobold din mitologia popoarelor nordice, cu demonul familial *lutin* de la francezi, cu omulețul *Brownie* din poveștile scoțiene, cu Leprechaun din mitologia irlandeză și cu duhul Domovoi din mitologia slavă. Legenda spune că spiridușilor le place să strângă aur, pe care îl păstrează într-o oală și îl ascund la capătul curcubeului. Dacă un om prinde un spiriduș, acesta trebuie să îi îndeplinească omului 3 dorințe înainte de a fi eliberat.

13.3 Trăsături

Tocmai pentru distincția realizată anterior, fiind amintite nume ale unor spirite similare din alte culturi, spiridușul trebuie delimitat ca o prezență specifică mitologiei românești. Astfel, spiridușul este clocit de un om și poate avea un posesor diferit de acela dacă este vândut unei alte persoane. El se naște dintr-un ou părăsit care a fost clocit la subsoară un timp determinat; în funcție de proveniența oului, spiridușul are adeseori aspectul unui pui de găină sau a unui șarpe miniatural. Spiridușul se păstrează într-o sticlă și poate fi îndepărtat doar dacă este legat într-o basma la îndemâna eventualilor hoți. Un spiriduș trebuie să primească mereu de lucru; cu pricepere, cel care l-a clocit sau proprietarul poate să obțină bani sau obiecte cu ajutorul său. O plată în bani sau un dar înmânat de spiriduș unei persoane străine se întoarce întotdeauna la posesorul spiridușului.

13.4 Spiridușul nefast

Deși prezența spiridușului este benefică în cele mai multe cazuri, există situații izolate unde el poate lucra împotriva posesorului său. Tudor Pamfile notează: „un drăcușor în carne și oase sau întruchiparea acestuia într-o vietate văzută sau nevăzută care, la casa unde șade, aduce toate nenorocirile de pe lume, atâta timp cât trăiește omul”. Spiridușul

casei, cel care poate duce la îndeplinire munci casnice, acționează după bunul plac în momentul în care nu îi este dată o ocupație, aducând adeseori stricăciuni gospodăriei.

Un tip de spiriduș nefast este și *leprechaun*, o creatură legendară din folclorul irlandez.

13.5 Mitologia românească

În tradițiile românești, spiridușul este un drac încarnat sau înfățișat printr-o vietate -de multe ori sub forma unui pui-care locuiește într-o gospodărie, aducând stăpânului acesteia noroc. Spiridușii se nasc din ouă :de obicei, un ou părăsit care trebuie ținut la subțioară și clocit acolo timp de 40 de zile. Odată ce iese, acel pui constă de fapt într-un spiriduș, care va trebui ținut într-o oală roșie, nouă, cu coji de ceapă. Apoi acesta va îndeplini toate doleanțele stăpânului său, iar la moartea acestuia poate fi vândut pe două parale. În *Moldova*, oul este mic, provenind de la o găină care se crede că a fost călcată de diavol. Așadar, spiridușul care va ieși, deși face bine stăpânului, este un trimis al Necuratului, iar după moartea omului, sufletul său îi va aparține diavolului. După credințele moldovenești, oul părăsit trebuie ținut la subțioară 9 zile într-o casă nelocuită, fără cruci sau icoane, iar după aceste zile , va ieși un pui mic și negru, însuși diavolul, care va îndeplini toate poruncile stăpânului. El va fi păstrat într-o sticlă, într-un borcan sau "*oale mici de marmoră sau pământ alb*" Tudor Pamfile, fiind hrănit cu miez de nucă. Conform credințelor populare, spiridușul poate apărea sub forma unui ban, care are puterea de a atrage alți bani de la oamenii bogați. Un astfel de spiriduș se poate achiziționa din *Bucovina*, de la o vrăjitoare care aduce apă de la nouă fântâni și apoi pune o monedă curată în această apă, descântând : "*Te dau după Necurat, dimpreună cu moneda aceasta a lui ... (se spune numele), să îi fii de noroc , unde va schimba moneda , tu să o aduci înapoi!*" Tudor Pamfile . Omul va lua acea monedă și o va purta timp de 9 zile sub călcâi , în pantofi, fără să își schimbe încălțăminte sau să se spele, fără a vorbi cu cineva sau a se ruga în tot acest timp. Pentru ca banii să nu fie furați de un spiriduș , femeile din *Bucovina* așază în pungă cu bani năfură.

13.6 Bibliografie

- Victor Kernbach "Dicționar de mitologie generală", Editura Albatros, București, pag. 652
- Tudor Pamfile (1916). "Mitologia romaneasca", Editura Socec, Bucuresti

13.7 Legături externe

- <http://straniu.ro/spiridusul>

Capitolul 14

Solomonar

Solomonarul este magicianul (vrăjitorul) despre care se credea, în mitologia românească, că poate controla norii și ploaia. Solomonarii sunt cei care controlează mișcarea balaurilor norilor, pot aduce grindina și vindecă boli. Solomonarii există și astăzi.

Asemenea unor **asceți**, solomonarii trăiesc departe de lume, pe **Tărâmul Celălalt**, dar mai coboară prin sate pentru a cerși, deși nu au nevoie de nimic, iar unde nu sunt primiți bine, abat **balaurul grindinii**. Știința lor este transmisă de la maestru la un ucenic, luat de un solomonar bătrân dintre copii însemnați la naștere (purători de căiță, o membrana care le acoperă capul și trupul) și crescut în peștera lor de la marginea pământului. Numele de „solomonar” și-l capătă abia în evul mediu sub influența culturii iudeo-creștine datorită unei asemănări fonetice cu termenul local „salman”. Cele mai multe relatări se referă la oameni înalți, roșcovani, cu mantii albe, având la brâu unelte magice, fie cerșind prin sate fie călare pe balaurii grindinei singuri sau alături de moroi. Pentru a se feri de mânia solomonarilor, oamenii puteau apela la un Meșter Pietrar, un solomonar revenit printre oameni, dar care le știe magia.

Tradiția românească nu pune la îndoială existența lor, ba chiar ar exista și mărturii din Ardeal și din Bucovina, cu privire la existența unor ultimi solomonari. Există însă numeroase interpretări a provenienței mitului, cele mai multe legate de preoții geto-dacilor *Kapnobatai* sau *Ktistai*, peste care s-au adăugat și numeroase influențe creștine și nu numai, rezultând un produs sincretic de mituri și credințe.

În Țara Moșilor sunt cunoscuți ca Șolomonari sau Zgrimițieș. „Mitologia populară spune că șolomonarii au o anumită carte, în care se cuprinde toată știința și puterea lor. Cartea aceasta o învață șolomonarii în școala din cetatea Babariului, și nu fiecare iese șolomonar, ci numai din 7 unii.”^[1](conform *Literatura populară*, București, 1985, p. 53).

Traian Herseni crede că tagma solomonarilor ar proveni din ordinul monastic al dacilor - ktistai - deoarece locuiau „în locuri solitare, în păduri sau aproape de lacurile montane”.^[2]

Eugen Agrigoroaiei, îi compară cu Kadmos, și definind casta lor ca fiind moștenire dacică, spune că solomonarul din tradiția folclorică este rezultatul unui „proces de zeificare a sacerdotului”. Pentru acest cercetător, solomonarii sunt „preoți inițiați”.^[3] **Solomonarii**, numiți și grindinari, hultani, ghețari, izgonitori de nori sau zgrabuntasi sunt inițiați (trăind și astăzi în Bucovina) la școlile de solomonarie în astrologie, prezicerea viitorului, dar mai ales în stapanirea tuturor fenomenelor meteorologice, venind de pe **Tărâmul Celălalt**. Deși se pare ca termenul solomonar a patruns în lexicul românesc abia prin secolele XVII-XVIII, originea primilor izgonitori de nori se pierde în adancimile istoriei. Unii îi alatura vechilor preoți asceti traco-geti - kapnobatai (călători prin nori sau umblători prin fum), cei care săgetau norii spre a opri balaurii furtunilor. Alții spun c-ar fi urmași ai Sfântului Ilie, des întâlnit în legende populare, **vrăjitorul** care-i fulgera pe draci și oamenii păcătoși. Mai este o varianta: așa cum se spune într-un basm bucovinean, cules în 1932, puterea, solomonarii o au de la împaratul cel înțelept Solomon, care a stăpânit toate tainele de pe lumea asta. Solomon, faimosul rege iudeu biblic, putea să închidă și să deschidă cerurile, iar la porunca lui vânturile îl ridicau chiar până la Dumnezeu.

14.1 Descriere fizica

Solomonarul este văzut ca un bărbat înalt cu ochii bulbucați și părul roșcat, îmbrăcat într-o haină albă. Solomonarii poartă un topor din fier descântat cu care se crede acesta fabrică grindina dar care are și un rol de paratrăznet când este împlântat în pământ sau în pragul casei, un frâu din coajă de mestecăn cu care acesta strunește, îmblânzește și

dirijează balaurul grindinii, Cartea Solomonăriei, în care se află toată puterea și știința lor, iar la piept o toacă mică de lemn cu care solomonarul invocă Vântoasele. În unele părți din recuzita solomonarului are și niște legături din cârpe ce poartă, „moime”, nume ce seamănă, etimologic vorbind, cu termenul „moine” adică „vreme grea”, furtună.

14.2 Educația solomonară

Legende românești mai spun că solomonar poate deveni doar copilul născut cu căiță sau cu o membrană ce îi acoperă corpul care la o vârstă fragedă este luat de un solomonar bătrân și dus la Solomonanța sau Școala de solomonărie, aflată undeva la capătul pământului într-o groapă adâncă sau într-o peșteră. Se spune că aici, lecțiile ar fi predate de însuși Diavolul sau de arhidemonul Uniilă și că din 7 ucenici doar unul singur ajunge să fie solomonar plin, la sfârșitul unui stagiu de pregătire ce durează până la vârsta de 20 de ani, desfășurându-se în condiții foarte dificile. În această școală solomonarii învață toate limbile vietăților de pe pământ, toate farmecele și toate descântecele și după ce asimilează toate acestea se retrag într-o peșteră în care, așezați la o masă din piatră, scriu într-o carte toată știința.

14.3 Referințe

- [1] Gorovei, A. (1931), *Descântecele românilor*, Impremeria Natională, București
- [2] Herseni, Traian (1979), „Le dragon dace”, *Ethnologica* (1): 13-22
- [3] Agrigoroaiei, Eugen (1981), *Țara neuitatelor constelații: Folclor arhaic românesc*, Editura Junimea, Iași

14.4 Legături externe

- Un articol preluat din Formula As cu privire la solomonari
- O prezentare a unei legături între mitologia daco-getică și mitologia tradițională românească
- Site-ul oficial al Scolii Solomonare - The official site of the Solomony School
- Ce sunt solomonarii (Descriere)
- <http://www.encyclopedia-dacica.ro/templu/solomonari.htm>
- Solomonarii de la Huda lui Papara, 30 martie 2003, *Evenimentul zilei*

Stăpânii furtunilor

Capitolul 15

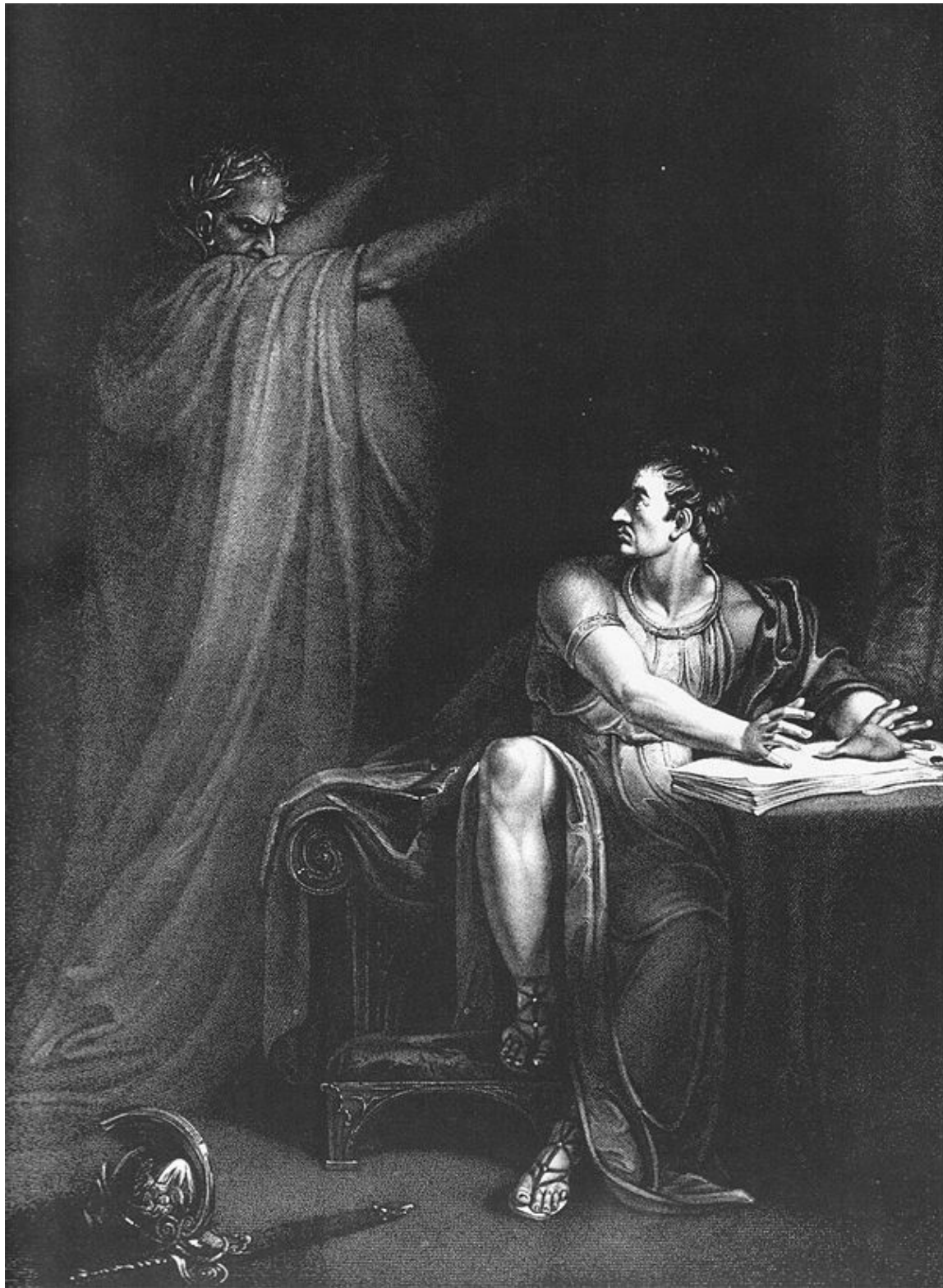
Stafie

O **stafie**, denumită și *fantomă*, *nălucă* sau *strigoi*, este o ființă ireală, imaginară, pe care cred că o văd, sau pretind că o văd, unii oameni, și care ar reprezenta de obicei duhul unui mort legat de pământ.

În general, **stafia** reprezintă întruchiparea **sufletelor** celor morți, diferită însă de strigoi. Stafiele de regulă “bântuie”, adică se arată în locurile în care au trăit în timpul vieții, cel mai adesea fără a interfera cu existența actualilor locuitori, cel mult, sperându-i. Uneori pot fi văzute (cea mai cunoscută reprezentare fiind ca o ființă imaterială, dintr-un fel de fum alb), altele își fac simțită prezența numai prin sunete sau semne (obiecte mutate, luate din loc etc.). Urmările faptelor lor sunt ceea ce este cunoscut sub numele de **poltergeist**.

15.1 Legături externe

- Halloween ghost story, 9 noiembrie 2006, *Descoperă*
- Cele mai celebre fotografii cu FANTOME. Ce crezi, sunt adevărate?, 7 martie 2013, *Evenimentul zilei*
- Halloween ghost story, 9 noiembrie 2006, *Descoperă*
- Fantomele & noaptea mortilor vii, 2 iulie 2009, Cecilia Stroe, *Descoperă*

Brutus și stafia lui Cezar

Capitolul 16

Strigoi

Strigoi (aceeași formă la plural ca și la singular) sunt, în mitologia românească, sufletele rele ale morților, despre care se crede că ar ieși noaptea din mormânt și s-ar transforma într-un animal sau într-o apariție fantomatică, pentru a pricinui rele celor vii. Strigoi sunt niște creaturi „mitologice” ale **poporului dac** adoptate ulterior de către **poporul român**. Dacii considerau strigoi reprezentarea răului, **spiritele** celor adormiți ale căror fapte nu au fost demne de intrarea în „Împarația lui **Zamolxis**”, dar aceste date fiind transmise doar pe cale orală, legenda și-a pierdut conținutul inițial. Ulterior **poporul român** i-a transformat în niște creaturi insetate de **sânge** cu puterea de a lua orice formă și de a controla gândirea persoanelor expuse din acest punct de vedere (oameni sub influența **alcoolului**, oameni cu probleme **psihice**, etc.)

Acest cuvânt este derivat din cuvântul român "strigă", care este la rândul său legat de italianescul *strega*, ce înseamnă *vrăjitoare*. În folclor apar multe referințe la aceste entități, prin poveștile cu strigoi.

Tudor Pamfile (*Mitologie românească*) îi definește astfel: *Strigoitul, strâgoiul* (fem. *strigoaica*), *moroiul* (denumire folosită mai ales în Ardeal și în părțile apusene ale Munteniei, precum și în Oltenia), *vidmă* (Bucovina), *vârcolacul* sau *Cel-rău*, mai este numit de către **meglenoromâni** și *vampir*.

16.1 Nașterea strigoifului

Strigoiful se naște ca orice copil, dar are, în schimb, un semn distinct: o *chitie*, *perdea* pe cap, o *cămașă* pe corp sau o *căciuliță* pe piele. Un astfel de copil este născut de o femeie care, fiind **însărcinată**, bea apă necurată, amestecată cu *bale diavolești* sau când o astfel de femeie iese noaptea afară cu capul gol. Atunci, **Satana** vine și-i pune pe cap o *chitie roșie*, precum a sa. Pentru a preîntâmpina transformarea copilului în strigoi, chitia trebuie îndepărtată de pe capul copilului cât mai repede, căci altfel se zice că copilul o trage și o înghite, transformându-se.

16.2 Identificare

Se zice că strigoiful este chel în creștetul capului. El nu mănâncă usturoi și ceapă, se ferește de **tămâie**, iar înspre sărbătoarea de **Sfântul Andrei** doarme afară. Șira spinării îi este prelungită în formă de coadă, acoperită cu păr.

16.3 Strigoi și fenomenele meteorologice

Dacă într-un sat este secetă, înseamnă că acolo este o strigoaică (împiedică ploile); dacă ploua cu piatră (*grindină*), Dumnezeu le pedepsește pe strigoaicele care nu lasă „să ploua ploaie curată”, iar dacă plouă cu soare, se crede că una din strigoaice se mărită.

16.4 Cine se poate transforma în strigoi

Copiii care mor nebotezați; morții care în timpul vieții au făcut multe rele, au fost vrăjmași; cei care mor de o moarte „grabnică” (spânzurați, înecați, împușcați, ...); bolnavii care în timpul convalescenței rămân nesupravegheați și trece peste ei o pisică sau morții nepăziți peste care au trecut pisici, câini, șoareci, găini sau orice altă pasăre. De aici provine datina de a păzi mortul când este în casă.

Exista strigoi vii și strigoi morți. Când este lună nouă, strigoi ies din morminte sau își părăsesc trupul și încep să danseze sau să facă tot felul de răutăți. Noaptea lor este aceea de Sfântul Andrei.

16.5 Primejdii

Strigoi iau laptele de la vaci, iau mana grâului, puterea oamenilor, opresc ploile, aduc grindină și aduc moartea printre oameni și printre vite. De Sfântul Gheorghe flăcării udă fetele pentru ca acestea să nu aibă de suferit de pe urma strigoaicelor, dar și pentru a nu se transforma în aceste făpturi.

Pentru omorârea acestora, se caută mormântul celui presupus a fi strigoi și i se citește rânduiala de către preoți și i se bate în inimă un par de stejar, de tisă sau de frasin, se înțeapă cu un cui sau un cuțit, pentru a rămâne legat de sicriu și a nu putea ieși pentru a face răutăți.

16.6 Film

În 2009 a fost realizat filmul *Strigoi*^{[1][2]}, regia și scenariul Faye Jackson, cu Constantin Bărbulescu, Camelia Maxim și Cătălin Paraschiv.

16.7 Referințe

[1] *Strigoi* la Internet Movie Database

[2] <http://www.cinemarx.ro/filme/Strigoi-Strigoi-451588.html>

16.8 Legături externe

- Strigoi din mitologia românească: întunecata poveste a morților-vii, 16 iulie 2010, Nicu Parlog, *Descoperă*
- Strigoi la dexonline

Capitolul 17

Știma Apelor

Știma apei este, în mitologia românească, o divinitate primitivă a apelor dulci, de bunăvoință căreia depinde stabilitatea acvatică, ea putând provoca deopotrivă inundațiile mari ca și seceta, fiind o replică românească a zeițelor naiade de la greci.

În credințele poporului nostru, fiecare apă are câte o știmă. Ea apare ca o femeie neînchipuit de frumoasă, sălbatică, albă, cu părul verde-albăstrui, lung până la călcâie. Când stă în apă, este jumătate femeie, jumătate pește. Din când în când, câte o Știmă, supărată pe pământeni, iese din râu sau din lac, cu apa după ea, și pleacă peste câmpuri și lunci, inundând totul în cale și înecând oameni și animale. După ce își mai astâmpără mânia, Știma se întoarce la matcă sau se așează în iazuri.^[1]

Numită în Bucovina “Femeia Gârlei”, iar în Munții Apuseni “Vâlva Apei”, ea poate lua înfățișarea unei femei cu părul lung și ochi ademenitori, care îi atrage pe flăcăi spre a-i îneca.

În literatura cultă, reprezentări ale știmei apelor se întâlnesc în creațiile lui Mihail Sadoveanu (*Zâna lacului*), Vasile Voiculescu (*Loșrița*), Cezar Petrescu (*Aranca, știma lacurilor*).

Totuși, anumite surse, vorbesc despre oamenii de apă, care sunt o amintire a înecării în apele Mării Roșii a carelor de luptă ale lui Faraon, cu ocupanții lor cu tot, în momentul când s-a încercat traversarea acestei mări, după copiii lui Israel.

17.1 Note

[1] Zânele Apelor

17.2 Bibliografie

- Constantin Eretescu, *Știma apei (Studii de mitologie și folclor)*, 280 pagini, Editura Etnologică, 2007

Capitolul 18

Uriaș

Uriașii sunt figuri de mitologie sau basm, cu chip de om, mari, vânjoși, voinici, înalți de mai mulți stânjeni, cu pasul de o de poștă, cu capul cât trei ocale domnești sau mare cât o baniță. Ei pot sta la taifas de la un munte la altul, fiind în stare să se apuce cu mâinile de toartele cerului.

Uneori sunt descriși ca **ciclopi**, cu un singur ochi în frunte și hrănindu-se cu carne de om. De asemenea, e frecvent tipul de poveste în care copilul de Uriaș care aduce acasă în palmă (sau poală) un om cu plugul cu boi, ca pe niște jucării, iar părinții îi explică divinatoriu pieirea propriei stirpe și înlocuirea ei cu ființe mărunte. În unele zone din Oltenia și Transilvania Uriașii se mai numesc și Jidovi.

18.1 Vezi și

- Giganți
- Jötunni
- Odiseea

18.2 Referințe

- Marcel Olinescu - *Mitologie românească*, Ed. Saeculum, București, 2007.

18.3 Legături externe

- Au existat gigantii patagonezi?, 30 ianuarie 2008, Adrian Nicolae, *Descoperă*

Capitolul 19

Ursitoare

Pentru ficele lui Zeus din mitologia greacă vedeți **Moirae**.

Ursitoarea este o ființă imaginară din mitologia românească, despre care se crede că are darul de a hotărî soarta omului de la naștere.

Mitul ursitoarelor a fost preluat din mitologia greacă unde erau denumite **Moirae**.

Prin tradiție, ursitoarele sunt trei femei considerate a fi înlocuitoarele mamei. Sunt spirite care pot fi auzite câteodată, dar nu văzute.

În a treia noapte de viață a copilului nou-născut, nașa invită ursitoarele și face o masă cu prăjituri, bomboane, vin, apă, flori și tot ceea ce crede că le-ar putea plăcea acestora. Ele apar noaptea, la poarta casei în care dorm mama și cu fiul, și prezic destinul copilului. În următoarea dimineață, nașa întreabă mama despre visul său și îi zice dacă au venit ursitoarele, și ceea ce au prezis. În zilele noastre, aceasta se întâmplă într-un spital, pentru că pruncii nu mai sunt născuți acasă. De aceea, nașa pune ofrandele la fereastra spitalului.

După unele credințe, Ursitoarele se numesc:

Ursitoarea - cea mai mare dintre ele, este cea care ține fusul și furca,

Soarta - este cea care-i prezice destinul pruncului, și

Moartea, este cea care-i curmă firul vieții.

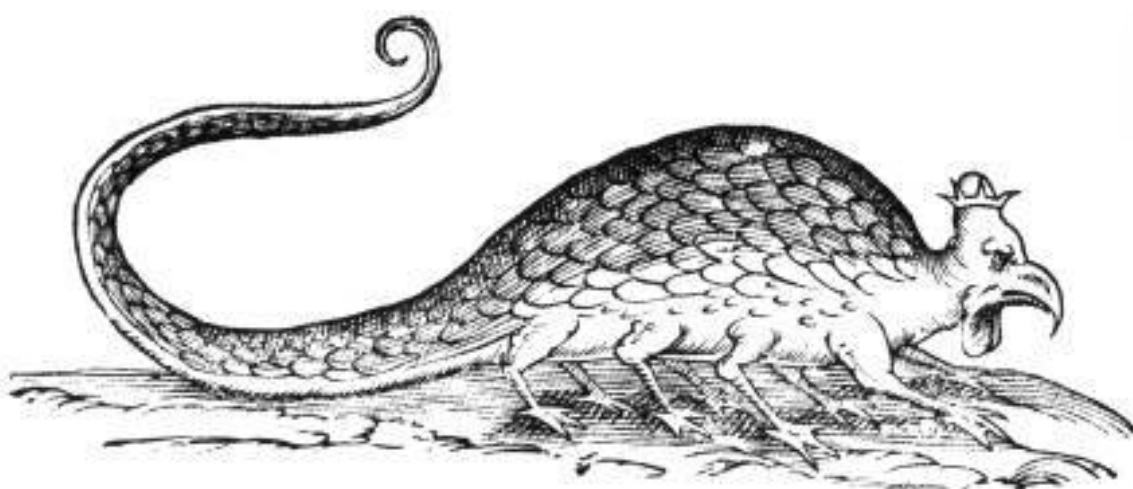
Uneori se spune că acest fir le este dat Ursitoarelor de către **Dumnezeu**, iar acestea trebuie să îl pună pe pământ, așezând pe el toate întâmplările pe care le va avea omul de-a lungul vieții, de la care acesta nu se va putea abătea cu nici un chip.

19.1 Galerie de imagini

- „Ursite” - litografie color, de Ștefan Iacobescu

Capitolul 20

Vasilisc

Desen al unui vasilisc, din *Monstrorum historia de Ulisse Aldrovandi*, 1642

Vasiliscul (numit și *bazilisc*, din limba greacă Βασιλίσκος = animal regal) este o reptilă fabuloasă care, în legendele europene, inclusiv în mitologia românească, este reprezentată de obicei ca o combinație de șarpe și cocoș, având puterea de a ucide prin privire sau prin otrava răsuflării.

Împărat al târâtoarelor (*basiliskos* = mic rege), vasiliscul era înfățișat ca o reptilă ce nu se târa precum șerpilor, ci înainta cu capul în sus. Purta coroană și provoca moartea atât prin privire, cât și prin respirație. Plinius cel Bătrân susținea că trăia într-un deșert, fiindcă totul în jur era otrăvit. Modelul acestui monstru cu privire ucigașă e posibil să fi fost ori vipera cu coarne din Egipt (cornițele par de la distanță zimbții unei coroane), ori zeița-cobră Uraeus, care personifica ochiul arzător al lui Ra, și împodobește fruntea faraonilor căci conținea esența proprietăților Soarelui, fertilizant și în același timp capabil să usuce și să ardă.

Faptul că ucidea cu privirea pe oricine se apropia, fără să-l bage de seamă și fără să-l privească el cel dintâi, l-a făcut să simbolizeze puterea regala care îi fulgera pe cei ce nu-i acordă respectul cuvenit, dar și, în sens mai larg, primejdiile mortale ce pândesc existența umană dacă nu sunt „zărite” din vreme. Vasiliscul nu putea fi ucis decât punându-i-se în față o oglindă în care să-și reflecte privirea.

Cu timpul, monstrul și-a adăugat noi elemente fabuloase: se năștea în zodia câinelui dintr-un ou de cocoș bătrân de șapte sau paisprezece ani, ou perfect rotund și acoperit cu o piele aspră, ascuns în bălegar și clocit 40 de zile de o broască râioasă. În 1474, la Basel, a fost ars pe rug un cocoș vrăjitor acuzat de a fi ouat vasilisci.

Datorită nașterii, a luat înfățișarea unui cocoș cu coadă de dragon sau a unui șarpe cu aripi de cocoș; în ambele cazuri purta coroană. Apoi a devenit un cocoș galben încoronat, cu două perechi de picioare, aripi mari și coadă de șarpe.

În 1202, la Viena, un brutar a fost acuzat că a cobit apariția unui vasilisc într-o fântână; pe fundul ei se zărea ceva strălucind, miasme insuportabile se ridicau la suprafață. Ucenicul, coborât în fântână și cu greu readus, a mărturisit că a văzut un monstru teribil jumătate cocoș, jumătate șarpe, cu ochi și piele strălucitoare. Un erudit aflat în apropiere a recomandat folosirea oglinzii și monstrul și-a dat sufletul îndată ce și-a zărit propriul chip. Gravura înfățișându-l

pe acest vasilisc s-a bucurat de mare succes. El avea acum cap de cocoș și coroană, patru picioare și trup solzos de șarpe.

În Europa medievală se credea că nașterea unui vasilisc se produce sub Steaua Cînelui (Sirius): dintr-un ou sferic înfășurat în piele aspră în loc de găoace, ouat de un cocoș și clocit de o broască țestoasă, apare încoronat. O lespede din Viena poartă săpată o imagine deasupra acestei inscripții: „Anul 1202, *Frederic al II-lea, Împărat Roman a fost ales la domnie. În timpul împărăției lui s-a născut un vasilisc dintr-un cocoș, în această casă. El semăna cu chipul tăiat în piatră mai sus*”. În imagine este reprezentată o creatură monstruoasă, cu trup solzos de șarpe, cu cap de cocoș, coroană pe creastă și cu 4 picioare. ^[1]

În alchimie, vasiliscul simboliza focul devastator, preludiu al transmutației metalelor.

Vasiliscul este subiectul multor opere literare românești, precum poezia *Vasiliscul și Aspida* de Șerban Foarță și Andrei Ujică (aceasta a inspirat și piesa omonimă a trupei Phoenix). Aceasta este inspirată de o faimoasă carte medievală tradusă în limba română din grecește, intitulată *Fiziologul*, de fapt un bestiar de tip medieval, în care erau incluse și tot felul de ființe fantastice. În această poezie vasiliscul semnifică prefigurarea ispitei care marchează hotarul dintre inocența copilăriei și deschiderea erotică a Adolescenței. Organizată sub formă de triptic, poezia se prezintă cititorilor pe un fundal de descântec pentru a vindeca dragostea care ucide:

”

Ieși deochi

dintre ochi...

Ochii cei vătămatori

și de foc săgetatori.

Învăliți să fie cu perdele albe

să nu mai priveasca la obraze dalbe,

amin!”

fiindca obrazele albe adică inocente sunt tentate să cadă sub puterea sa malefică:

”

N-o puteai privi în ochi

că erai de dediochi,

că mi te lua ea-n primire

dintr-o singură privire:

jivina

divina

care-nvenina!...

Mai descântați-i din harfe

ălui de nu e șarpe...”

20.1 Referințe

- [1] Victor Kernbach: *Dicționar de Mitologie Generală*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1989

Capitolul 21

Vârcolac

Vârcolacul este, în mitologia românească o ființă fabuloasă, un demon care mănâncă Soarele și Luna, generând în acest fel fazele Lunii și eclipsele. Multiplele reprezentări ale acestei creaturi, de la animale reale (lupi, câini), la cele fantastice (zmei, balauri) au condus la un mister asupra formei demonului. Vârcolacul este reprezentarea răului care disturbă ordinea firească a lumii, iar orice abatere de la ordinea stabilită de comunitate poate genera un vârcolac. Astfel, vârcolacii, ca și strigoii sau moroii, pot proveni din foarte multe surse, cum ar fi: copii nebotezați, născuții cu anomalii, oameni care și-au ucis un frate sau o soră, sau chiar o acțiune contrară unei tradiții poate genera un vârcolac. Omul-vârcolac se va transforma în timpul unei eclipse, iar de cele mai multe ori, sufletul său este cel care va urca în cer și va mânca Soarele sau Luna. Dacă legătura sufletului cu trupul este întreruptă în timpul transformării, sufletul este pierdut pe vecie.

Sköll este un demon care mănâncă Soarele și Luna (în mitologia nordică)

Etimologia cuvântului pare a proveni din bulgară sau sârbă, din *vylx + dlaka* ce însemna *cu păr de lup*. Mitologia strămoșilor daco-geți pare a fi influențat, de asemeni, mitologia românească, mai ales prin cultul lupului, care legată și de creatura *vârcolac*. De cele mai multe ori era suficient ca Luna să aibă o culoare roșietică, pentru ca românul să tragă concluzia că vârcolacul mănâncă Luna iar sângele astrului se prelinge printre colții făpturii. Modurile de alungare sunt numeroase și implică de obicei zgomotele de metale, cum ar fi tragerea clopotelor, baterea fiarelor între

ele.

21.1 Moștenirea literară și cinematografică

Cu timpul, aceste creaturi fantastice, vârcolacii, au prins contur atât în cinematografie cât și în literatură. Astfel, peste tot în lume au apărut cărți și filme pe această temă, care au stârnit curiozitatea și interesul atât adolescenților cât și adulților. În operele respective autorul, sau regizorul, conturează o imagine subiectivă a acestei creaturi mitice.

În sfera filmelor cu vârcolaci se disting: *The Werewolf* (1913), bazat pe povestirea lui H. Beaugrand din 1898, filmul mut francez *Le Loup-Garou* din 1923, *Alvin and the Chipmunks Meet the Wolfman* (2000), *Twilight* (2008) și *Teen Wolf* (2011).

21.2 Legături externe

- ro Un articol dedicat licanthropiei

Capitolul 22

Zână

Zânele sunt semidivinități feminine, adesea nominalizate atributiv, prezente în mai multe mitologii populare. În mitologia românească, acestea sunt de 2 categorii morale: bune și rele. Zânele bune sunt preponderente numeric și categorial, sunt fecioare frumoase, zvelte, foarte tinere, năzdrăvane, prielnice omului cinstit și având totdeauna soluțiile esențiale pentru dificultățile ori impasurile inevitabile de care este asaltat eroul arhetipal (de obicei Făt-Frumos).

22.1 Natură

Zânele bune sunt socotite ca născându-se din flori. Zonal, numărul lor e variabil: fie 3 (surori) sau 12, fie nenumărate. Cazurile de hierogamie sunt rare, dar posibile: unele zâne îndrăgostindu-se de Făt-Frumos, erou muritor, dispar și lasă o chemare, iar însoțirea devine cu puțință după ce el săvârșește mai multe încercări supraomenești (sau inițiatice); cazurile inverse se efectuează prin viclenia lui Făt-Frumos, care fură veșmintele unei zâne aflate la scăldat. Totuși zânele bune au limite în bunăvoință și uneori pedepsesc îndeosebi pe cel care le calcă un tabu declarat (de exemplu, intrarea neîngăduită pe un teritoriu controlat de zâne), pedeapsa curentă fiind orbirea.

Zânele rele sunt uneori bătrâne, urâte, uscățive, alteori tinere, ispititoare, dar sadice față de oamenii îndrăzneți. Acestea sunt adesea confundate cu **Ielele**, însă prin contaminare, căci sunt divinități structural și atributiv diferite.^[1]

22.2 Etimologie

Categoria zânelor bune este luată în seamă de Dimitrie Cantemir: *Zâna, cuvânt pe care l-ai putea bănuî că provine din numele Dianei. Totuși rareori ei [românii/moldovenii] o numesc la singular, ci de cele mai multe ori folosesc pluralul Zânele și spun că sunt niște fete frumoase care-și revarsă farmecul lor asupra altora.*^[2] Remarca lui D. Cantemir a fost reluată argumentat de Mircea Eliade: *zâna* provine cultural și etimologic din Diana romană (venerată amplu cel puțin după cucerirea Daciei).^[3] B. P. Hașdeu, însă, le considera de origine germanică.

Duridanov a comparat *Zané, Zano*, m., *Zana*, f. cu antroponimele *trace Zanus, Zania, Avλov-ζανης, Avλov-ζανις*, illire *Zanatis*, albaneze *Zana* și cu numele de fluviu *Zana*, considerând că acestea provin din rădăcina indo-europeană *ǵen - 'a naște'. Tot Duridanov a comparat românescul *zână* cu antroponimul albanez *Zina*, f., și numele de fluviu *Zina* și cu formele trace de antroponime: *Ziva, Ζεινις, Zines* etc, considerându-le posibile coradicale cu *Zane, Zano*.^{[4][5]} Alte argumente privind raportul între aceste forme și românescul *zână, Sân-ziene* au fost aduse de Sorin Paliga.^[6] La albanezi, *zânë* reprezintă o zână a pădurii, ceea ce semantic o apropie de latinescul Diana. De notat este că, deși Mircea Eliade consideră că *zânatic* provine din latinescul *dianatici* (posedați de Diana) -în ciuda asemănării cu ilirul *zanatis* pe care Eliade nu îl ia în calcul-, acesta totodată consideră că, *fără îndoială, sub numele roman al Dianei se ascunde, sincretizată sau nu, o zeiță aborigenă.*^[7]

22.3 Zâne în mitologia generală

În alte mitologii populare, zânele diferă în funcție de specificul etnografic local însă într-o arie analogică apropiată. Tipologia europeană (franc. *fée*, germ *Fee*, engl. *fairy*) aparține îndeosebi basmului fantastic; mai bine individualizată este la francezi *Mélusine*, o zână mutantă. Mitologia chineză are mai multe tipuri de zâne, unele fără o personalitate distinctă altfel decât prin frumusețe: *Mi Fei*, altele însă distinct individualizate: *Makù*, o magiciană longevivă, *Lei Zu*, zâna mătăsurilor. Victor Kernbach considera că *prezența zânelor indică un rafinament mitologic*.^[8]

22.4 Note

- [1] Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983
- [2] Dimitrie Cantemir, *Descriptio Moldaviae*, III, 1
- [3] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Genghis -Han*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1980
- [4] Ivan Duridanov, *Der thrakische Einfluss auf die bulgarische Anthroponymie*, Linguistique Balcanique, 1960
- [5] Ivan Duridanov, *Thrakisch-dakische Studien*, I. Linguistique Balkanique 13, 2, 1969
- [6] Sorin Paliga, *Zeități feminine ale basmelor românești: zână, Sînziene. Originea cuvântului și a cultului profan* periodicul *Limba română* 38, 2: 141–149, 1989; vezi și bibliografia prezentată de acesta
- [7] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Ghenghis-Han*, București, 1980, pag. 79-80
- [8] Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983

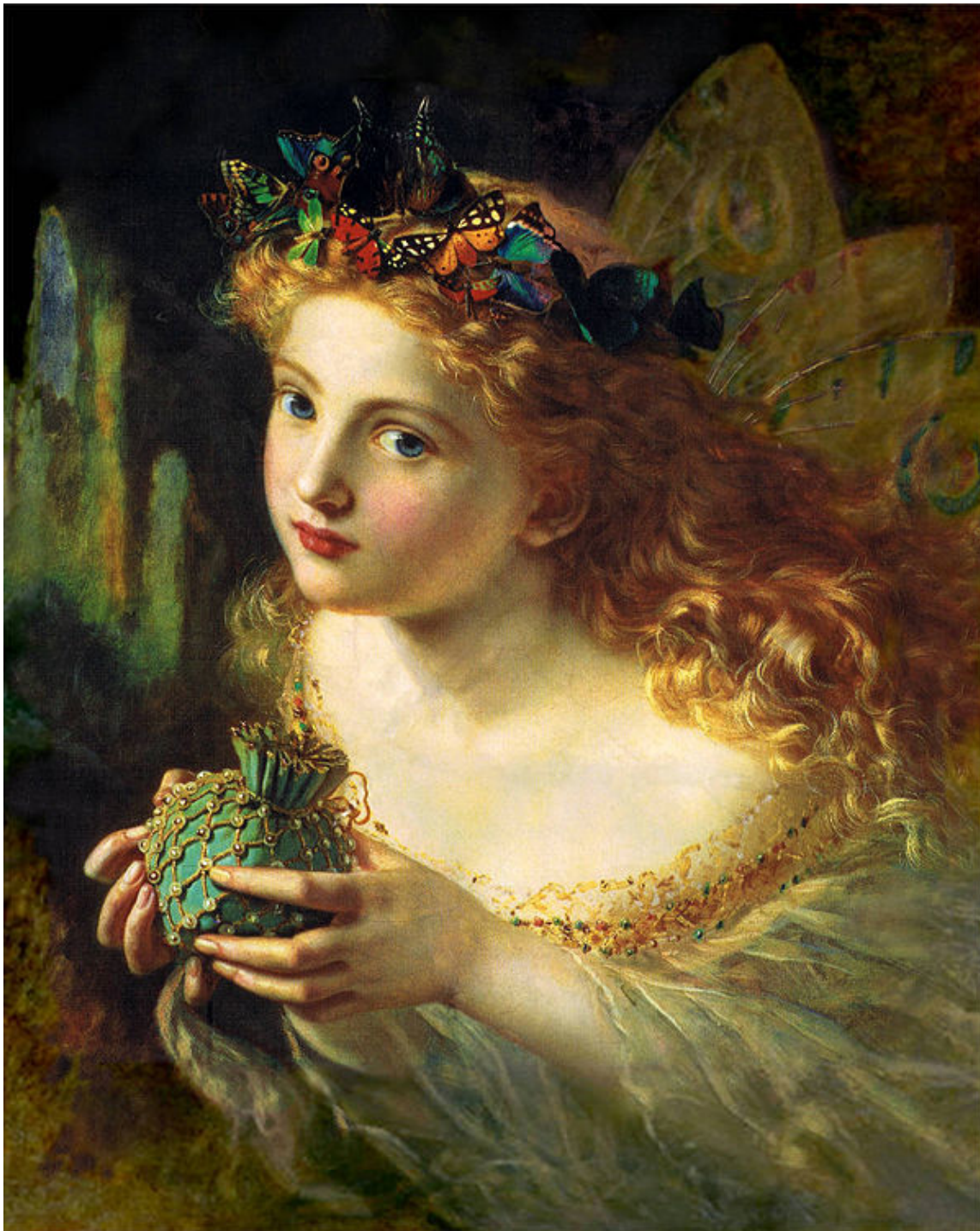
22.5 Legături externe

- Zânele și ufologia, *OZN Wiki*

22.6 Vezi și

- Leprechaun

Zână, de Sophie Gengembre Anderson

Capitolul 23

Sfânta Duminică

Sfânta Duminică este personificarea zilei a șaptea, un personaj cu rol de ajutor și inițiator al eroului principal al basmelor românești, *Harap-Alb*, Povestea Porcului.

Este imaginată ca o bătrână simpatică care locuiește dincolo de Apa Sâmbetei, într-o casă modestă, păzită de un câine mare numit alegoric *Ușor-ca-vântul-greu-ca-pământul*. Sfânta Duminică dispune de diverse instrumente magice, pe care le dăruiește unor eroi. Printre acestea un brâu cu care cel ce se încinge poate traversa orice apă ca pe uscat.

Capitolul 24

Sfânta Vineri

Sfânta Vineri, o adaptare locală a zeiței *Venera*,^[1] este un personaj din mitologia românească, legat inițial de a șasea (astăzi a cincea) zi din săptămână, în latină *Veneris dies*, în italiană *venerdì*, în franceză *vendredi*, în română *vineri*.

Majoritatea istorisirilor populare românești o figurează ca o “vădană, rea și năpăstoasă care nu îngăduie gospodinelor să facă o sumă de lucruri în ziua ei din săptămână, pedepsindu-le”. Pentru că în viziunea populară, ziua începe din seara de dinainte, Sfânta Vineri bântuie casele începând de joi seară, “cam de când începe preotul slujba vecerniei”. Prima atestare a existenței acestui personaj este prezentă în scrierile arhiepiscopului **Bandinus**^[2].

24.1 Credințe

Povestirile legate de Sfânta Vineri sunt asemănătoare din Bucovina și până în Oltenia și se referă la pedepsirea unei gospodine care se apucă de treabă vinerea, dar este întreruptă de o “babă, așa de hădă de-ți venea să fugi în toată lumea, să n-o vezi”. Baba se oferă să facă treabă în locul femeii care cuprinsă de frică, cere ajutorul cuiva, vecină sau rudă. Femeia este învățată să distragă atenția Sfintei Vineri prin anunțarea unui dezastru care ar implica-o și pe babă (“Vai, cum ard munții unde șade Sf. Vinere, ca le-au dat foc zmeii paraleii!”). Apoi ea trebuie să întoarcă vasele cu gura în jos pentru ca acestea să nu răspundă la poruncile Sfintei Vineri rămasă în afara casei după diversiunea creată de femeie. Singurul obiect care poate răspunde este opaițul uitat cu fața în sus, dar și acesta atunci când sare de pe poliță se sparge. Femeia scapă astfel nepedepsită de păcatul de a fi lucrat vinerea, nu înainte însă de cântatul cocoșului și nici fără a i se reaminti: “Ai scăpat acum, dar n-ai să-mi scapi altă dată!”. Aceste istorisiri sunt foarte asemănătoare celor despre *strigoii*, unde la fel obiectele lor este poruncită înlesnirea accesului moroiului în casă, dar niciunul din obiectele strigate, în afara opaițului uitat cu gura în sus, neputând răspunde. De asemenea spiritul dispare la auzul cântecului cocoșului.

O altă tradiție ceva mai nouă asociază numele de Sfânta Vineri, Sfintei *Parascheva* numele căreia în greacă înseamnă *vineri*. Aceași evoluție o putem observa și la popoarele slave unde zeiței destinului *Мокось* i se asociază *Pyatnitsa*, adică *vineri*.

24.2 Note

[1] *Sfanta Vineri* daruieste femeilor frumuseti, 2 martie 2007, *Gândul*, accesat la 3 septembrie 2013

[2] V.A Ureche, Codex Bandinus. Memoriu asupra scrierii lui Bandinus, de la 1646, urmat de text și însoțit de acte și documente, pag. 152

24.3 Bibliografie

- Tudor Pamfile - *Mitologie românească*, pag. 108-114, ISBN 973-571-219-9

24.4 Legături externe

- Sfanta Vineri, 3 iulie 2012, Victor Kernbach, *CrestinOrtodox.ro*
- Sfanta Vineri daruieste femeilor frumusetate, 2 martie 2007, *Gândul*

Capitolul 25

Sfânta Miercuri

Sfânta Miercuri este un personaj din mitologia românească. Este înfățișată ca o bătrână slabă, care are puteri miraculoase. Îngrijește, hrănește animalele sălbatice și totodată ajută pe călătorii sau drumeții rătăciți. Ca și **Sfânta Duminică** posedă un tezaur de obiecte miraculoase pe care le dăruiește în împrejurări speciale: o furcă de aur care toarce singură, mere de aur, perii care aruncate îndărăt se preschimbă în păduri etc.

Capitolul 26

Zgripton (mitologie)

Zgripton (sau *zgripsor*; feminin: *zgriptonoică*, *zgripsoroică*, *zgriptonoică*) este o pasăre din basme și mituri, de dimensiuni colosale, care îl ajută pe Făt-Frumos să se întoarcă de pe tărâmul celălalt, ca răsplată faptul că Făt-Frumos i-a salvat puii pe cale să fie înghițiți de un balaur sau un șarpe uriaș.

Zgriptonul are mai multe interpretări mitologice. El este imaginea lui **Zeus**, ca stăpân al cerului. Sugerează, potrivit **Odiseii** lui **Homer**, cetatea lui Zeus, numită în text **Troia**, cetate care va fi cucerită de **ahei**, după nouă ani de lupte.

Alți interpreți consideră că zgriptonul, în varianta feminină, *zgriptonoică*, este de fapt o corabie, care îl duce pe erou înapoi în patrie.

Capitolul 27

Zmeu

Pentru alte sensuri, vedeți **Zmeu** (dezambiguizare).

Un **zmeu** (plural: *zmei*, feminin: *zmeoaică/zmeoaice*) este în mitologia românească o ființă supranaturală asemănătoare balaurului, dar deseori apare și sub formă umană.

De obicei răpește fete frumoase, fiind învins mai totdeauna de Făt-Frumos.

Cuvântul înseamnă „șarpe” în multe limbi slave (în bielorusă: змея, în bosniacă: zmija, în bulgară: змия, în croată: zmija, în macedoneană: змија, în rusă: змея, în ucraineană: змія).

Zmeul Gorinici, de Victor Vasnetov

Capitolul 28

Zorilă

Zorilă este personificarea zorilor în basmele populare românești sau un animal fantastic care se arată în zori.

Murgilă, Miazănoapte și Zorilă sunt trei personaje care se urmăresc unul pe altul fără să se întâlnească vreodată, reprezentând astfel scurgerea timpului.

„Nu făcu multă cale și întâlni pe Zorilă, dară lui Zorilă nu prea îi da meșii a sta mult de vorbă, căci, zicea el, se duce după Miazănoapte, pe care o luase în goană.”

—Balaurul cel cu șapte capete, *basmul popular românesc*

Capitolul 29

Baba Dochia

Legenda Dochiei - sculptură în piatră de Gheorghe Iliescu-Călinești, Parcul Herăstrău, București

Baba Dochia (sau **Baba Odochia**) simbolizează unul dintre cele mai importante mituri românești. Există multe variante ale acestui mit, al cărui nume pare a proveni din calendarul bizantin, care pe 1 martie celebra Sfânta Martiră Evdokia.

Una din variante este varianta mitului **“Traian și Dochia”** despre care celebrul critic literar George Călinescu spunea că este “rezultatul unei întregi experiențe de viață a poporului român”. Se spune că Dochia ar fi fost fiica regelui dac Decebal, de care s-a îndrăgostit Traian, cuceritorul Daciei. Urmărită fiind de trupele lui Traian, aceasta se ascunde pe muntele sacru, Ceahlău, împreună cu oile. Este ajutată de Maica Domnului, care o transformă împreună cu turma sa într-un complex de stânci.

O altă variantă povestește despre Baba Dochia care a avut un fiu, pe numele său **Dragobete** care s-a căsătorit împotriva dorinței ei. Pentru a-și necăji nora, într-o zi rece de iarnă, i-a dat acesteia un ghem de lână neagră și a trimis-o la râu să-l spele, spunându-i să nu se întoarcă până când lâna nu devine albă. Fata a încercat să spele lâna, dar chiar dacă degetele sale au început să sângereze, culoarea lânii rămânea tot neagră. De disperare, pentru că nu se putea întoarce acasă la soțul iubit, a început să plângă. Impresionat de durerea fetei, Domnul Iisus Hristos i-a apărut în cale și i-a dat o floare roșie, spunându-i să spele lâna cu ea. Mulțumindu-i, fata a pus floarea în apă, a spălat lâna și a constatat cu uimire că lâna s-a albit. Fericită că a reușit să ducă la bun sfârșit această sarcină grea, și-a îndreptat pașii spre casă, dar nu a fost primită bine, soacra sa, din contră, auzind povestea fetei aceasta a acuzat-o că **Mărțișor** (așa îi spunea fata, deoarece nu-l recunoscuse pe Iisus) era iubitul ei. După aceasta întâmplare, Dochia a pornit împreună cu turma sa spre munte, fiind convinsă că primăvara venise deja, altfel de unde ar fi putut **Mărțișor** să aibă floarea? Pe parcursul călătoriei sale, și-a scos, rând pe rând, cele doisprezece cojoace pe care le purta, până a rămas fără nici unul. Dar vremea s-a schimbat. Pe cât de frumos fusese la începutul zilei, pe atât de urât se făcuse acum. Ninge și totul începuse să înghețe. Dochia a înghețat împreună cu oile sale, transformându-se, conform legendei, în stană de

piatră. Rocile se pot observa și astăzi pe muntele Ceahlău și sunt o mărturie vie a acestui mit românesc.

29.1 Legături externe

- Babele, 27 februarie 2005, Legende, *Jurnalul Național*
- Dochia, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*
- Baba Dochia, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*
- Dochia - Zilele Dochiei sau Babele, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*

29.2 Bibliografie

- Claus Stephani: *Dokia – Königstochter oder Stiefmutter. Bemerkungen zu einer phantastischen Gestalt in den Volkserzählungen Nordrumäniens.* (Dochia - fiica unui rege sau mamă vitregă. Note despre o ființă fantastică în povestirile populare din nordul României.) În: *Jahrbuch für ostdeutsche Volkskunde* (Marburg), vol. 28, 1985, pag. 283-288. ISSN 0075-2738
- Claus Stephani: *Wirklichkeit und Freiraum der Phantasie. Dämonische Wesen im Alltag und in der Volkserzählung.* (Realitate și spațiul liber al fantaziei. Ființe demonice în cotidian și în povestire populară.) În: *Forschungen zur Volks- und Landeskunde* (București), vol. 46-47, 2003-2004, pag. 25-36.
- Claus Stephani: *Dokia – ein phantastisches Wesen der karpatischen Volksmythologie. Rumänische Mythen und ihre Varianten in der deutsch-jüdischen und huzulischen Volkserzählung.* (Dochia - o ființă fantastică în mitologia Carpaților.) În: Victoria Popovici; Wolfgang Dahmen; Johannes Kramer (ed.): *Gelebte Multikulturalität.* Verlag Peter Lang: Frankfurt/M., Berlin, Bern, Brüssel, New York, Oxford, Wien; 2010, pag. 121-128. ISBN 978-3-631-56484-4.

Capitolul 30

Făt-Frumos

Făt-Frumos este în mitologia românească personajul-erou pozitiv. În majoritatea poveștilor, acesta se luptă cu balauri, zmei și vrăjitoare pentru a-și elibera aleasa inimii, prințesa Ileana Cosânzeana.

30.1 Calități

Făt-Frumos are toate calitățile necesare unui erou: curajul, dreptatea, tăria fizică și spirituală, inteligența, dragoste neclintită. Făt-Frumos are, de asemenea, unele abilități magice. El își respectă întotdeauna jurământul dat împăratului căruia îi servește.

30.2 Misiuni

În multe povești Făt Frumos trebuie să o elibereze pe aleasa inimii sale, prințesa Ileana Cosânzeana. Făt-Frumos trebuie să depășească încercări și obstacole care depășesc capacitățile unei persoane normale, dar el este întotdeauna în măsură să treacă prin toate dificultățile. Se luptă cu diferiți monștri - șerpi, balauri, zmei și vrăjitoare.

30.3 Companioni

El călătorește prin lumea noastră și prin lumea de jos (tărâmul celălalt) cu calul năzdrăvan care îi dă sfaturi salvatoare.

30.4 În literatură

Făt-Frumos a trecut din folclor în literatura română. Acest caracter este adesea găsit în povești și poezii ale unor scriitori celebri cum ar fi Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Nichita Stănescu. De asemenea Făt-Frumos este prezent în arta populară modernă ca un personaj în glume și bancuri.

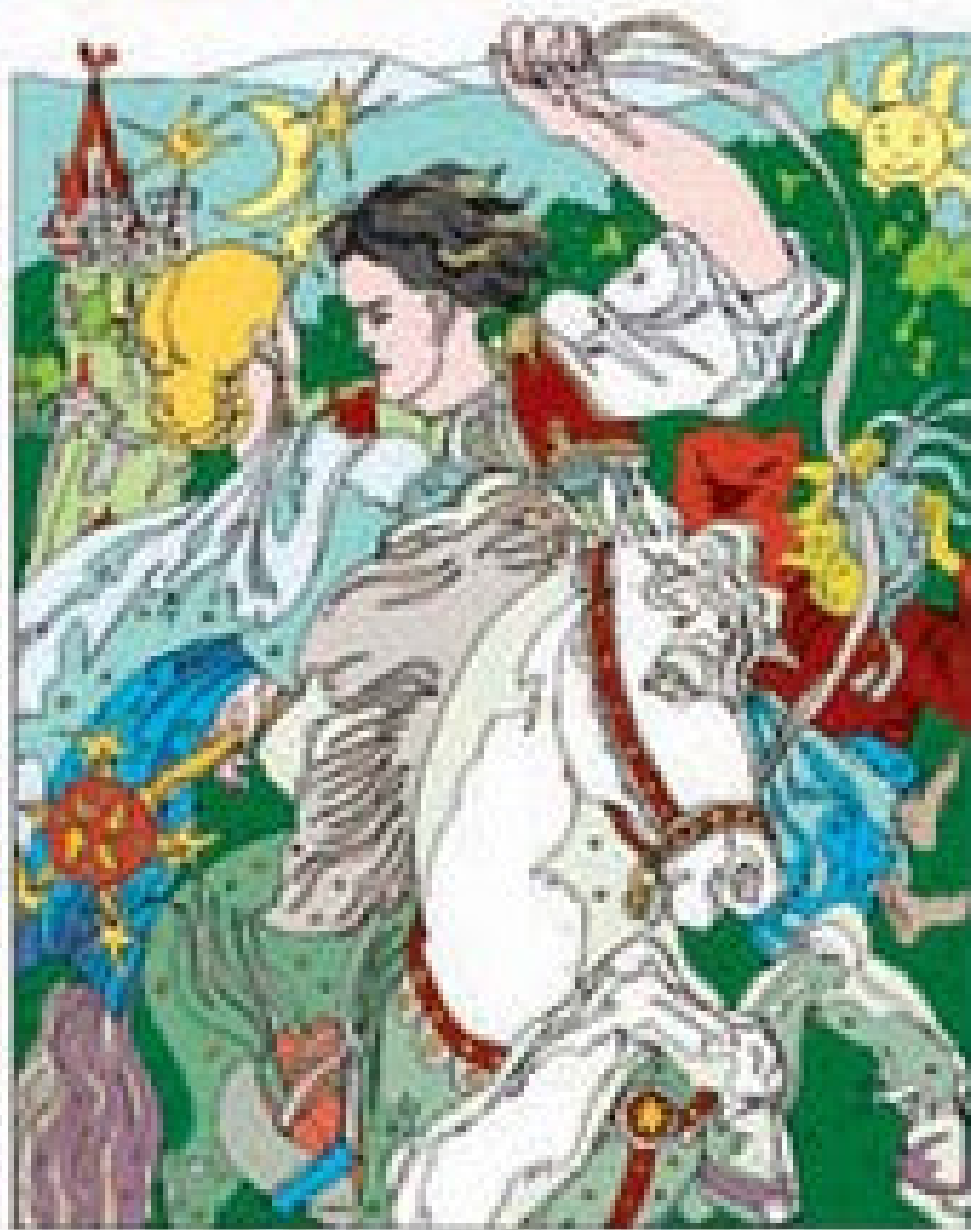
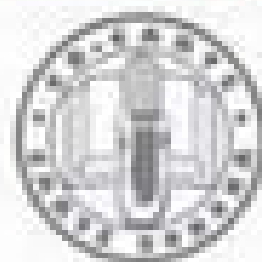
30.5 Legături externe

- Folclor - Ioviță, Făt-Frumos
- Mihai Eminescu - Făt-Frumos din Lacrimă

COLECȚIA RADIO-PRICHINDEL

Mihai Eminescu
**Făt-Frumos
din lacrimă**

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE RADIODIFUZIUNE

Făt-Frumos

Capitolul 31

Greuceanu

Greuceanu este un erou din mitologia românească, care a mers în căutarea Soarelui și Lunii furate de zmei. După o luptă crâncenă cu cei trei zmei și cu soțiile lor, zmeoaicele, se povestește că Greuceanu a eliberat Soarele și Luna, reîntorcând oamenilor lumina cea de toate zilele.

Greuceanu este și titlul unui basm cult scris de Petre Ispirescu.

31.1 Legături externe

Capitolul 32

Iana Sânziana

Zână din mitologia românească folclorică, sora Soarelui, iubită de el, de care ea fuge, temându-se de săvârșirea incestului.

32.1 Versiuni ale mitului

Iana Sânziana locuiește "în prundul mării" (sau în "ostrovul mării"), La Mânăstirea Albă (identificată ipotetic cu un templu apollinic din insula pontică *Leuke*), zidită pentru ea, ca dar de nuntă, de Sfântul Soare, care a căutat-o îndelungat prin lună și prin stele. ^[1] În altă variantă, într-o epocă arhaică, Soarele era un împărat terestru cu capul de aur, iar sora sa - o fată cu cap de argint; nunta plănuită e împiedicată de răpirea fetei (într-o variantă de *Dumnezeu* - dar cu alură de zeu păgân) și metamorfozarea ei în Lună, apoi situarea ei într-o poziție de unde Soarele n-o mai poate zări.

32.2 Etimologie. Confuzii

Prin consonanță onomastică, Iana Sânziana e uneori confundată cu *Ileana Cosânzeana*, însă ambele zîne sunt structural diferite: Cosânzeana este o divinitate htonică, o *Flora* (etim. *cosângeana*), iar Sânziana e o zeiță astrală, o *Selene* (etim. *Sancta Diana*). Unii au identificat-o pe Iana Sânziana cu zeița traco-dacică *Bendis* (ea însăși identificată cu *Diana*).^[2] Mircea Eliade demonstrează interesant ca *Sancta Diana* de la *Sarmizegetusa* a devenit *Sânziana*, așa cum *dianatici* (cei posedați de *Diana*) a dat în limba română *zânatici*.^{[3][4]}

32.3 Note

[1] cf. baladei *Soarele și Luna* - colecția G. Dem. Teodorescu, și basmului *Sora Soarelui* - colecția D. Stăncescu

[2] Victor Kernbach *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983

[3] Mircea Eliade, *De la Zalmoxis la Ghenghis Han*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1980

[4] H. Daicoviciu, *Diana de la Sarmizegetusa, Ulpia Traiana*, București 1960

32.4 Vezi și

- Iele
- Sânzienne
- Ileana Cosânzeana

Capitolul 33

Ileana Cosânzeana

Ileana Cosânzeana pe un timbrul emis în Republica Moldova.

Ileana Cosânzeana (variante, *Ileana Simziana*, *Chira Chiralina*, *Inia Dinia*) este personajul principal feminin din basmele mitologice românești, corespondentul feminin al lui Făt-Frumos, de obicei idealul feminin al acestuia.

33.1 Natură și înfățișare

Chiar dacă nu e numită întotdeauna ca atare, Ileana Cosânzeana este o zână^[1], o fecioară sapiențială și năzdrăvană, inițiată în magia binefăcătoare, care adesea are ca sfetnic și prieten un cal năzdrăvan.

E întotdeauna foarte frumoasă și vitează, un tip amazonic, cu spiritul independent și virtuțile militare ale Amazoanelor, fără disprețul lor față de bărbați. În unele variante, Ileana Cosânzeana se confundă cu zâna (sau împărăteasa) florilor, ca divinitate a primăverii (poate o reluare, prin influență istorică ori prin sincretism religios, a zeiței romane Flora).

Ileana Cosânzeana are și ipostaze mitice superioare și complexe - "*Ileana Cosânzeana din cosiță floarea-i cântă, nouă împărați ascultă*" -, care locuiește pe Tărâmul Celălalt, unde se ajunge printr-un tunel de beznă din marginea lumii. De remarcat, este caracterul htonic, pe care aceasta îl păstrează în ambele situații, caracter prin care aceasta se distinge complet de Iana Sânziana, zeiță astrală de multe ori confundată cu Ileana din cauza consonanței onomastice.

33.2 Imaginea în basm

Conform tradiției folclorice, ea este răpită de zmeu (balaur) și închisă într-un turn, castel sau, mai simplu, dusă pe Tărâmul Celălalt. Eroina este salvată, în aceste versiuni, de Făt-Frumos, care, în drumul său spre Ileana Cosânzeana, trece prin multe încercări inițiatice. În final el se bate cu zmeul, îl învinge și o eliberează. Astfel, basmul se încheie, de cele mai multe ori, cu înfaptuirea nunții. Și amândoi trăiesc fericiți până la adânci bătrâneți.

Zmeul sau balaurul este întotdeauna îndrăgostit de Ileana, însă în nici un basm nu are copii cu ea. Căpcăuna este cea care are copii sub diverse forme (fete sau zmei). Actul concepției este reprezentat ca fiind în legătură directă cu intenționalitatea femeii. Un copil nu poate, astfel, rezulta din violul Cosânzenei, ci doar din consumarea erotismului dintre ea și bărbatul ales.

33.3 Alte nume

Inia-Dinia, din "*Mînăstirea Calu-Gastru într-un pai se reazemă și într-un păr spânzură*", o zână care poate zbura în chip magic, însoțită totdeauna de 12 fete. Chira Chiralina (prezentă mai ales în balade) e în parte din aceeași categorie, însă mitul e acoperit parțial de un strat de folclor suburban.

33.4 Note

[1] Viktor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, Editura Albatros, București, 1983

33.5 Vezi și

- Iana Sânziana
- Iele
- Sânzienze
- Zână

Capitolul 34

Iovan Iorgovan

Iovan Iorgovan^{[1] [2]} este un personaj din mitologia românească similar cu **Hercules**. Legenda este prezentă pe valea Cernei. În legendă Iovan este numit “fiu de rămlean” adică “fiu de roman.” În variant românească hidra fuge de Iovan Iorgovan și se adăpostește în munți prin zona **Closanilor**. Acolo, sus pe Muntele Oslea, Iovan Iorgovan își încearcă paloșul pe o stâncă uriașă care se prabușeste și formează podul de la Ponoare. În zona **Cheilor Corcoaiei** (cheile lui Hercule) are loc prima luptă unde eroul îi taie unul dintre cele cinci capete. Hidra străpunge muntele și fuge, lăsând în urma sa un traseu sinuos, straniile chei săpate în calcarele de pe valea Cernei, cu speranța că va ajunge prima să se scalde din nou în izvoare termale pentru a-și reface puterile. Iovan însă ajunge primul, se scaldă, prinde puteri și de fiecare dată îi mai taie hidrei câte un cap. Acțiunea se repetă până când hidra, rămasă doar cu două capete, fuge pe valea Cernei către Dunăre. Oamenii, pentru a-i mulțumi, au cioplit aici în munte, o imensă statuie care astăzi poartă numele de “bustul lui Hercule”.

În folclor **Iovan Iorgovan** a fost și un haiduc vestit și un vânător iscusit care a trăit probabil înainte de secolul al XVIII-lea, cel mai probabil în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. Aproape toate peșterile importante din zona Munților Mehedinți și culoarul montan al Cernei, în special în jurul localităților Orșova, Baia de Aramă, Băile Herculane și Tismana, apar în folclorul local ca locuri de refugiu ale acestuia.^[3]

În volumul “*Iorgovan - mit, legendă, baladă*” (Casa Editorială Cuget, Simțire și Credință, București, 1995), scris de Enache Nedela și Mihai Floarea, sunt adunate 43 de variante ale baladei populare dedicate acestui erou mitic purtând nume de floare primăvărată (“Iorgovan” este înrudit cu persanul “erguan” - liliac, care la rândul său a avut ca etimon nostratic *orgo-, *ergo-). Autorii comentează, de asemenea, simbolurile acestei unice creații folclorice: pădurea - simbol al lumii imaginare, fetele - simbol al gîntei latine, somnul - simbol al uitării, al pierderii identității, cucul - simbol al indiferenței, șarpele - simbol al opresiunii, musca golumbacă - simbol al perpetuării și multiplicării răului, darurile - mreana și fuiorul de aur etc.

34.1 Note

[1]

[2]

[3]

Capitolul 35

Păcală

Pentru alte sensuri, vedeți [Păcală](#) (dezambiguizare).

Păcală, erou al snoavelor populare românești, este cunoscut pentru umorul și istețimea sa, ascunse sub o mască de naivitate și simplitate. Tratează autoritățile sătești (popa, boierul, judecătorul) cu îndrăzneală și ironie usturătoare.

35.1 În literatură

În folclor, poznele lui Păcală sunt reunite într-un ciclu de snoave, care stă la baza prelucrărilor ulterioare ale lui Petre Dulfu (*Isprăvile lui Păcală*). Și alți scriitori au scris despre el: Ion Creangă (*Păcală*), Ioan Slavici (*Păcală în satul lui*) etc. Fragmentul de mai jos este extras din snoava „Păcală”, de Ion Creangă.

“Negustorul, privindu-l lung, zise în sine: Mă!... aista-i chiar Păcală.

— Dar cum te cheamă pe tine?

— Iaca!... ce mă întrebă. Mă cheamă ca pe oricare: vină-ncoace, ori vin-aici!

Negustorul începu a-și face cruce ca de naiba și iar îl întrebă:

— Dar cu chemarea împreună cum te mai strigă?

— Iaca așa: vino! u! mă! răspunse Păcală.

Negustorul începu atunci a râde și zise: ce prost!”

Este însoțit, în unele peripeții, de un alt personaj comic, Tândală.

35.2 Legături externe

- „Păcală” la DEX online
- *Isprăvile lui Păcală*, de Petre Dulfu (în versuri)
- *Păcală*, povestea lui Ion Creangă
- *Păcală în satul lui*, Ioan Slavici
- Păcala

Capitolul 36

Bulă

Bulă este un important personaj fictiv al umorului românesc, în esență nesperios și, frecvent ajuns în situații penibile dar pe care le depășește cu succes.

Bulă – prototip de bufon și laș, a fost “creat” în timpul regimului comunist al lui Nicolae Ceaușescu. Numele, pe lângă alte înțelesuri, vine de la modificarea, cu o literă, a cuvântului vulgar sinonim cu "penis".^[1]

În 2006, Televiziunea Română a realizat un concurs în care românii au votat cei mai mari 100 de români ai tuturor timpurilor. Bulă a ocupat locul 59 în acest top.

Silvian Cețiu, *Un Român în Silicon Valley*, comentând acest show, a spus: “Când am menționat numele Bulă, personajul omniprezent în glumele românilor, în San Francisco sau New York, am fost încântat să-i aud râzând pe membrii audienței, înainte să termin gluma – am știut că ei erau Români.”^[2]

36.1 Note

[1] Volkan, V. D. (1995). "O analiză psihico-politică: Totem și Tabu." *Mind and Human Interaction*, 2: 66-83.

[2] “A Transylvanian in Silicon Valley”

36.2 Legături externe

- Monica Tănase - Cu nostalgie despre Bulă
- Adina Popescu - Post-mortem. Cine era Bulă?
- Cîțiva strămoși de-ai lui Bulă, 20 Apr 2006, *Dilema Veche*

Capitolul 37

Prâslea

Prâslea a fost în mitologia românească un erou care a apărut merele de aur de terori. El însemnând în limbajul popular fiul cel mai mic. El apare în mai multe basme...

Capitolul 38

Ignat

Ignat se poate referi la:

- Ignatie al Antiohiei, episcop al Antiohiei, martir al Bisericii și părinte apostolic
- Ignat (sărbătoare), tradiția tăierii porcului înainte de Crăciun
- Doina Ignat (n. 1968) este o canotoare română, cvadruplă laureată cu aur la Atlanta 1996
- Ignat Bednarik (n. 1882), pictor, desenator și artist decorator român
- Miron Ignat (n. 1941), politician român de etnie ruso-lipoveană
- Gheorghe Ignat (n. 1983), sportiv român care practică luptele greco-romane
- Mihai Ignat (n. 1967), poet și dramaturg
- Dumitru Ignat (n. 1942), poet român, membru al Uniunii Scriitorilor din România
- Alin Ignat (n. 1987), cantaret de muzica usoara din Romania
- Doina Florica Ignat, senator român în legislatura 1992 - 1996
- Grigore Ignat (1889 - 1917), ofițer român, căzut eroic în luptele de la Mărășești din cadrul Primului Război Mondial
- Saint-Ignat, comună în departamentul Puy-de-Dôme, Franța.

38.1 Vezi și

- Ștefan Ignat (dezambiguizare)
- Ignăței, sat în raionul Rezina, Republica Moldova

Capitolul 39

Crăciun

Icoană cu Nașterea Domnului din secolul al XVIII-lea, regiunea Moghilău.

Pentru alte sensuri, vedeți Crăciun (dezambiguizare).

Împletitură tradițională de Crăciun din România, la fereastră

Crăciunul sau **Nașterea Domnului** (nașterea lui Iisus Hristos / Isus Hristos) este o sărbătoare creștină celebrată la 25 decembrie (în calendarul gregorian) sau 7 ianuarie (în calendarul iulian) în fiecare an. Ea face parte din cele 12 sărbători domnești (praznice împărătești) ale Bisericilor bizantine, a patra mare sărbătoare după Paști, Rusalii și Vinerea Mare. În anumite țări, unde creștinii sunt majoritari, Crăciunul e de asemenea sărbătoare legală, iar sărbătoarea se prelungește în ziua următoare, 26 decembrie: a doua zi de Crăciun. De la debutul secolului al XX-lea, Crăciunul devine și o sărbătoare laică, celebrată atât de către creștini cât și de către cei necreștini, centrul de greutate al celebrării deplasându-se de la participarea în biserică la rit spre aspectul familial al schimbului de cadouri sau,

Împletitură tradițională de Crăciun din România, pe o ușă

pentru copii, „darurilor de la Moș Crăciun”.

Brad de crăciun împodobit, într-o locuință

39.1 Originea termenului

Mulți cercetători (Pericle Papahagi, Vasile Pârvan, Sextil Pușcariu, Theodor Capidan, Nicolae Drăganu), consideră că termenul provine din latinescul *calatio* cu forma sa de acuzativ *calationem*.^[1] La romani prin *calatio* se înțelegea

convocarea poporului de către preoții păgâni în fiecare zi de întâi a lunii pentru anunțarea sărbătorilor din luna respectivă, și, prin extindere, *sărbătoarea* în general, căci cea mai importantă calatio era aceea de la 1 ianuarie. Până către sfârșitul secolului al IV-lea, nașterea lui Hristos se sărbătorea odată cu Boboteaza la 6 ianuarie, când se obișnuia să se facă anunțarea sărbătorilor de peste an (Paști etc.). Și cum celor de curând creștinați din Dacia și din sudul Dunării această anunțare li se părea apropiată de sărbătoarea păgână *calatio*, au denumit cu acest termen sărbătoarea creștină a nașterii lui Hristos. Datele la care se sărbătorește Crăciunul sunt orientative, pentru că nu se știe data exactă a nașterii lui Iisus.

Alți cercetători (între care Aron și Ovid Densusianu,^[1] Al. Rosetti, Al. Graur ș.a.) derivă cuvântul Crăciun din etimonul *creatio* (cu acuzativul *creationem*, în latina vulgară *creation/creatiun*) deci ziua creării sau a facerii lui Isus. Deși s-ar putea obiecta că acesta ar fi o concepție ariană (care socotește că Fiul este o creatură a Tatălui), se poate răspunde că poporul care a creat termenul nu putea cunoaște (și nu cunoaște nici acum) asemenea subtilități teologice. În reacție la această ambiguitate, elitele bisericesti au înlocuit aceste termen populare cu acela de *sărbătoarea Născutului* (tot de origine latină), așa cum se constată în *Evanghelia învățătoare* din 1642 și în *Cazania* lui Varlaam din 1643, pe baza aceluiași termen deci cu care și celelalte limbi neolatine (romanice) - și nu numai - au derivat numele sărbătorii (franceză *Noël*, portugheză *Natal*, italiană *Natale*, spaniolă *Navidad*, engleză *Nativity*).

Alte etimoane latine care au fost propuse de lingviști sunt (*in*)*carnationem* (Lexiconul de la Buda), *crastinum* (Hasdeu 615) și *Christi ieiunium* (Schuchardt, Literaturblatt VII, 154). Acesta din urmă seamănă cu termenul uzual grecesc Χριστούγεννα (citit Hristúyena) însemnând *Nașterea lui Hristos*. Termenul apare cu diverse semnificații sau ca nume propriu în mai multe limbi care au fost în contact cu româna: limba bulgară, limba ucraineană, limba sârbă, limba rusă (*rusa veche* și *rusa modernă*).^[2]

Pe de altă parte, o posibilă etimologie poate fi legată de denumirea sărbătorii păgâne a slavilor pentru solștițiul de iarnă și anume *Korochun* (корочун, карачун în rusă), *Kračún* (în cehă și slovacă).

În limba maghiară denumirea Crăciunului este *Karácsony*. Conform *Lexiconului de la Buda* termenul a fost preluat pe filieră latină, din (*in*)*carnationem*, la fel ca și românescul *Crăciun*.

Sorin Paliga susține că termenul *Crăciun* este un cuvânt de origine daco-tracă^[3] legat de sărbătorile focului cu ocazia solștițiului de iarnă. Precum și în albaneză *kercu* „bucată de lemn”, în italiană *Ceppe* („Crăciun”, dar și „creangă”/„cracă”) tot așa și în română *Crăciun* ar însemna „crenguță”/„crăcuță”. Aceasta posibilitate lingvistică este susținută și de obiceiul roman de a pune crenguțe / crăci de copac la casele oamenilor cu ocazia solștițiului de iarnă și a festivităților Sol Invictus.

39.2 Istoria sărbătorii

Crăciunul a început să fie serbat de către creștini pe 25 decembrie, după cel puțin trei secole de la începerea misiunii de evanghelizare a apostolilor, anume începând cu secolul al IV-lea în Vest și începând cu cel de-al V-lea secol în Est. Inițial, sărbătoarea nașterii lui Hristos era ținută pe 6 ianuarie, istoricii știind azi că ea se celebra deja în 336 d. Chr., la Roma.^[4] (în Est, „Boboteaza”, serbată la data de 6 ianuarie începând cu secolul al IV-lea, celebra pe atunci nașterea, botezul și primul miracol al lui Iisus, în timp ce gnosticii (sectă creștină considerată eretică de către creștinismul canonic) serbau aceeași „Epifanie” în Egipt, încă din secolul al II-lea, tot la data de 6 ianuarie, când, în viziunea lor, „Iisus s-a arătat ca *Fiul lui Dumnezeu* la botez”^[5]). Sextus Julius Africanus, un creștin din secolul al III-lea, este primul care alege în 221 d. Chr. această dată pentru nașterea lui Iisus, care însă nu va fi celebrată încă multă vreme de către ceilalți creștini, care preferau 6 ianuarie.^[6]

În primele două secole creștine, a existat o puternică opoziție la celebrarea zilelor de naștere a martirilor și a lui Iisus. Numeroși *Părinți ai Bisericii* au emis comentarii sarcastice privitoare la obiceiul păgân de a celebra zile de naștere, când, de fapt, sfinții și martirii trebuiau, în viziunea lor, să fie celebrați la data martiriului lor, adică la data „adevăratei lor nașteri” din perspectiva bisericii.^[7] Mulți creștini ai primelor secole erau scandalizați și de veselie și festivalismul celebrării, pe care îl vedeau ca fiind o reminiscență a păgânismului, în special al Saturnaliilor romane.^[8]

Ei aveau dreptate să afirme asta: plasarea sărbătorii nașterii lui Isus Hristos din momentul în care aceasta a început să fie celebrată de creștini, exact la finele lui decembrie sau începutul lui ianuarie (adică 25 decembrie sau 6 ianuarie), se datora copierii tradițiilor păgâne, căci *Evanghelia* nu dă nici un detaliu despre data nașterii lui Isus.^[6]

Din motive politice, așa cum sugerează istoricul Edward Gibbon, ierarhia creștină a considerat copierea sărbătorilor și a riturilor păgâne ca fiind soluția răspândirii accelerate a cultului lor în mase, mase care pe atunci erau puternic atașate vechilor sărbători și practici rituale păgâne.^[9]

Factorul pentru care primii creștini au ales datele de 25 decembrie sau 6 ianuarie ca moment al nașterii *Fiului lui*

Tabloul german de la jumătatea secolului XV.

Dumnezeu a fost deci că la aceste date, în lumea romană, germanică și orientală se celebrau diverse date de naștere ale zeilor păgâni.^[10] Povestea unui zeu salvator născut din fecioară pe 6 ianuarie sau 25 decembrie, nu era deloc nouă, cele mai multe culte păgâne ale vremii adorând câte un astfel de zeu. Astfel, pe 6 ianuarie, data solstițiului egiptean, era celebrată revărsarea apelor Nilului și în „cultele misterelor” locale nașterea „eonului” din fecioară.^[11] Epifaniu,

scriitor creștin, redă în lucrarea sa ritul celebrărilor din 6 ianuarie și semnificația acestuia la egipteni și la arabii din „Petra” (Eleusa, unde se serba nașterea pruncului-zeu Dusares din fecioară. Alt scriitor creștin, anume Ipolit, descrie cum la Eleusis, în Grecia, se celebra tot atunci sărbătoarea misterelor, când ierofantul exclama la nașterea pruncului sacru: „Fecioara care era grea a conceput și a născut un fu!”. Tot pe 6 ianuarie grecii sărbătoreau nașterea zeului Dionis, zeul care ca și Isus, transforma apa în vin.

O sărbătoare populară la Roma celebra pe 25 decembrie nașterea Soarelui neînvins (*Dies Solis Invicti Nati, Deus Sol Invictus*), ca simbol al renașterii soarelui și alungării iernii (ca și Saturnaliile). Odată ce creștinii au abandonat celebrarea nașterii Fiului lui Dumnezeu pe 6 ianuarie optând pentru data de 25 decembrie, scriitorii creștini fac frecvente legături între renașterea soarelui și nașterea lui Hristos.^[6]

Triburile nord-europene (germanice) celebrau și ele, la aceeași dată, „Iule”, pentru a comemora „renașterea soarelui dătător de lumină și căldură”, de maniera în care și creștinii spuneau despre Isus, născut tot atunci, că este „Lumina lumii”.^[12] Reprezentările numismatice romane ale lui *Sol invictus* prezintă adesea un chip cu o coroană de raze, așa cum în primele reprezentări creștine Isus avea și el o coroană de spinii. Astfel că, în secolul al V-lea chiar, în vremea papei Leon cel Mare, erau creștini care afirmau că serbează nu atât nașterea lui Hristos, cât a zeului-soare, fapt care l-a determinat pe acest papă să-i mustre pe rătăciți, însă nu negând cumva că trebuie cinstit zeul-soare, ci doar că nu trebuie cinstit mai mult decât Hristos (*Sermo XXII*).^[13]

Unul dintre zeii cei mai populari la Roma, în perioada ridicării creștinismului, anume Mitra, avea și el ziua de naștere serbată pe 25 decembrie. Mitra era un zeu persan al cărui cult și rit era și foarte asemănător creștinismului, așa cum constata scriitorul creștin Iustin Martirul în Apologia sa prin secolul al II-lea, așa cum va remarca mai târziu și Tertulian la debutul secolului al III-lea. (*De praescriptione haereticorum*).^[14] Sfântul Ciprian a formulat la mijlocul secolului al III-lea: *O, ce magică lucrare a Providenței că ziua în care Soarele s-a născut... Hristos și el se naște!*^[15]

Creștinii secolului al III-lea credeau că creația lumii a avut loc la echinocțiul de primăvară, pe atunci plasat pe 25 martie; prin urmare, noua creație prin „întruparea lui Hristos” (concepția), trebuia, în viziunea lor, să aibă loc tot pe 25 martie, moment de la care numărându-se 9 luni (sarcina, gestația) se obține data de 25 decembrie.^[16]

Sărbătorile din jurul solstițiului de iarnă au, după cum se vede, o origine precreștină. Ele sunt legate în mod indisolubil de evenimentele astronomice care au loc în acea perioadă.

Evenimentele astronomice, care în vechime permiteau stabilirea datelor pentru monta animalelor, semănături și măsurarea rezervelor de hrană pentru iarnă între recolte, ne permit să înțelegem apariția diferitelor mitologii și tradiții culturale. În noaptea solstițiului de iarnă, un observator aflat în emisfera nordică poate observa cum cele trei stele din centura lui Orion se aliniază cu cea mai strălucitoare stea din est, Sirius, indicând punctul unde va răsări soarele în dimineața de după solstițiul de iarnă. De la data solstițiului de vară, soarele a descris un arc de cerc descrescător de-a lungul cerului sudic. La data solstițiului de iarnă, soarele își oprește coborârea pe cer iar durata de lumină zilnică atinge minimumul pentru 3 zile, timp în care soarele nu își modifică poziția pe orizont. După acest moment soarele își începe ascensiunea pe cerul nordic iar durata zilelor începe să crească. Bazându-se pe aceste fapte, multe culturi dau acestui interval interpretarea unei renasteri a soarelui și a unei întoarceri a luminii. Această întoarcere este sărbătorită din nou la data echinocțiului de primăvară, când durata zilei o egalează pe cea a nopții (dată de care se leagă în creștinism sărbătorirea Paștelui).

39.3 Pomul de Crăciun

Obiceiul împodobirii bradului de Crăciun își trage originile de la popoarele germanice. Tradiția s-a răspândit în restul Europei și apoi în toata lumea după Primul Război Mondial. Între podoabele bradului bomboanele de pom, globurile și ghirlandele au devenit clasice.

39.4 Moș Crăciun

Moș Crăciun este versiunea mai nouă a Sfântului Nicolae (în engleză: *Santa Claus*) care și-a făcut apariția în secolul I. Pe atunci el era îmbracat în verde. El împarte cadouri tuturor copiilor în noaptea de Crăciun (de 24 spre 25 decembrie). *Santa Claus* este anglicizarea lui *Sinterklaas* care înseamnă Sfântul Nicolae în limba olandeză. Se pare că termenul *Santa Claus* a apărut în SUA prin contactul imigranților olandezi cu alte populații americane. Olandezii cultivați sunt conștienți că *Sinterklaas* e sărbătoarea neaoșă, iar Crăciunul este sărbătoare de import. Protestanții conservatori din Olanda nu introduc brad în casă de Crăciun, fiind considerat obicei catolic de origine păgână.

Pom de Crăciun împodobit

Conform unei legende, tradiția cadourilor în noaptea de 24 decembrie spre 25 decembrie ar proveni de la Martin Luther care ar fi propagat din anul 1535 aceasta datină numită Christkindl ca o alternativă a obiceiului catolic Nikolaustag de pe 6 decembrie.^[17] Multă vreme în familiile catolice a fost menținută mai departe tradiția cadourilor de Nikolaus. Scopul lui Martin Luther ar fi fost să trezească interesul copiilor pentru Cristos și să-i îndepărteze astfel de datina catolică a cadourilor de Nikolaus, ea fiind un mod de venerație a catolicilor pentru sfinți, lucru interzis

protestanților.^[17] Conform unei alte legende, Luther ar fi fost profund impresionat de cerul înstelat, lucru pe care nu l-a putut reproduce în cuvinte pentru familia sa, așa că a tăiat un brad, l-a pus în casă și a pus lumânări în el și le-a aprins.^[17] Conform legendei, aceasta ar fi originea bradului de Crăciun.^[17]

39.5 Crăciunul în tradiția românească

Pe teritoriul românesc, Crăciunul este una dintre cele mai importante sărbători creștine.

39.5.1 Credință și legende populare privitoare la originea termenului

În folclor se spune că **Fecioara Maria**, când trebuia să nască pe fiul lui Dumnezeu, umbla, însoțită de dreptul **Iosif**, din casă în casă, rugându-i pe oameni să-i ofere adăpost pentru a naște. Ajunge la casa unor bătrâni, Crăciun și Crăciunoaia, însă nici aceștia nu o primesc, spre a nu le spurca locul prin nașterea unui prunc zămislit din greșeală. Nemaiputând merge, Maria a intrat în ieslea vitelor, unde au apucat-o durerile nașterii. Crăciunoaia, auzind-o, și știind ce înseamnă o naștere de copil, i s-a făcut milă de dânsa și s-a dus la ea, îndeplinind rolul de moașă. Crăciun, când a aflat, s-a supărat și i-a tăiat babei mâinile; apoi, înspăimântat de tot ce s-a întâmplat, a plecat de acasă. Crăciunoaia a umplut, cum a putut, un ceaun cu apă, l-a încălzit, și l-a dus să scalde copilul. Maria i-a zis să încerce apa, și când a bagat cioturile mâinilor, acestea au crescut la loc, mai frumoase decât erau înainte; de la această minune se crede că moașele au mâini binecuvântate. În altă variantă a poveștii, Maria suflă peste mâinile Crăciunoaiei și acestea cresc la loc.^[18]

39.5.2 Colindele de Crăciun

Audiție:

- *Probleme în ascultarea fișierului? Consultați Ajutor.*

Sărbătoarea Crăciunului este anunțată prin obiceiul copiilor de a merge cu colindul și cu Steaua, pentru a vesti Nașterea Mântuitorului. De asemenea, o veche tradiție este „mersul cu icoana”, un fel de colindat care se face de către preoții comunității locale cu icoana Nașterii Domnului, binecuvântându-se casele și creștinii. Colindele de iarnă sunt texte rituale cântate, închinat Crăciunului și Anului Nou. Originea lor se pierde în vechimile istoriei poporului român. Evocând momentul când, la nașterea lui Iisus, s-a ivit pe cer steaua care i-a călăuzit pe cei trei regi magi la locul nașterii, copiii - câte trei, ca cei trei magi - merg din casă în casă cântând colindul „*Steaua sus răsare...*”, purtând cu ei o stea. Ajunul Crăciunului începe cu colindul „*Bună dimineața la Moș Ajun!*”, casele frumos împodobite își primesc colindătorii. Aceștia sunt răsplătiți de gazde cu fructe, covrigi, dulciuri și chiar bani. Unele cântece de colindat au fost realizate de compozitori de muzică cultă, cum ar fi: „*Iată vin colindătorii*” de Tiberiu Brediceanu, „*O, ce veste minunată*” de D.G. Kiriac, „*Domnuleț și Domn în cer*” de Gheorghe Cucu. Scriitorul Ion Creangă descrie în „*Amintiri din copilărie*” aventurile mersului cu colindele. Totuși, după o citire mai aprofundată a Evangheliilor, aflăm că vizitatorii care veniseră cu daruri la Isus, nu erau regi, ci astrologi (numiți pe atunci magi sau vrăjitori)

veniți din Est, probabil din zona Babilonului. Încă un aspect interesant este faptul că nu e menționat nicăieri numărul astrologilor și numărul darurilor, ci doar tipul darurilor: aur, tămâie albă și smirnă. Colindele, precum și obiceiurile colindelor sunt prezente și la alte popoare, și s-ar putea ca ele să dateze din timpul romanizării. De pildă, colinda românească „*Scoală, gazdă, din pătuț*” există și la valoni, unde aceasta e cea mai răspândită, sub numele de „*Dji vén cwerî m'cougnou d'Noyé*”.

39.5.3 Obiceiurile culinare

Timp de 40 de zile înainte de sărbători, creștinii respectă Postul Crăciunului, care se încheie în ziua de Crăciun după liturghie. Tăierea porcului în ziua de Ignat (la 20 decembrie) este un moment important ce anticipează Crăciunul. Pregătirea mâncărilor capătă dimensiunile unui ritual străvechi: cârnații, chișca, toba, răciturile, sarmalele, caltaboșul și nelipsitul cozonac vor trona pe masa de Crăciun.

39.6 Imagini specifice Crăciunului

- Decorațiuni de Crăciun
- Un pom de Crăciun la baza clădirii Rockefeller Center
- Un magazin de Crăciun în Clifton Mill, Ohio, SUA
- Colindători de Crăciun în Jersey
- Un pom de Crăciun tradițional
- Decor de Crăciun al unei case din Dublin, California
- Portret modern al unui Moș Crăciun, ascultând dorințele celor mici
- Pom de crăciun în interiorul unui apartament din România

39.7 Vezi și

- Crăciun în România
- Pom de Crăciun
- Colind
- Moș Crăciun
- Anul Nou

39.8 Referințe

- [1] [DER] *Dicționarul etimologic român*, Alexandru Ciorănescu, Universidad de la Laguna, Tenerife, 1958-1966
- [2] Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe*, Editura Institutului biblic și de Misiune a B.O.R., Buc., 1993; Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul Etimologic al limbii române*, Saeculum I.O., Buc. 2002. (reeditiția 2003 a *Dicționarului etimologic* al lui I.-A. Candrea și Ov. Densușianu la Paralela 45 nu conține o intrare pentru termenul Crăciun)
- [3] Discussion et analyse chez Musu 1973, Sorin Paliga
- [4] Enciclopedia Britannica on line 2007; Enciclopedia Americana on line 2007
- [5] Enciclopedia Britannica on line 2007, intrarea „history of the church year”
- [6] Enciclopedia Britannica on line 2007, intrarea „christmas”
- [7] Enciclopedia Britannica on line 2007

- [8] Enciclopedia Americana on line 2007
- [9] „Declinul și căderea Imperiului Roman”, cap. 28 (vol. 1 sau 3, funcție de ediție), Edward Gibbon, <http://www.ccel.org/ccel/gibbon/decline/files/volume1/chap28.htm> : „[...] Trebuie să recunoaștem că preoțimea Bisericii Catolice a copiat fidel ritualul profan al păgânismului pe care se străduia de fapt să-l distrugă. Cei mai importanți și respectabili episcopi s-au autoconvins că țărâniea ignorantă va fi mai ușor adusă să renunțe la superstițiile păgânismului, dacă va găsi o asemănare cu efect compensatoriu în sânul creștinismului însuși. Religia lui Constantin și-a încheiat marșul triumfal de cucerire a Imperiului Roman în mai puțin de un secol, dar atunci, învingătorii înșiși erau deja sclavii furorilor rivalilor lor învinși” (în limba vremii, latina adică, „păgân” însemna de altfel „țăran”, „locuitor de la țară”)
- [10] Britannica, Christmas; Mitul Creștin, Octavian Chețan, Paul Bălă
- [11] Britannica, church year, pagina 12 din 21; Mitul Creștin, Octavian Chețan, Paul Bălă, pagina 154, citare din scriitorul creștin Epifaniu, Adv. Haeres.: „Astăzi, fecioara a născut pe zeul soarelui, eonul.”
- [12] Enciclopedia Americana 2007, intrarea „Christmas”
- [13] *Mitul Creștin*, Octavian Chețan, Paul Bălă, pagina 155.
- [14] *Originea religiei*, Charles Hainchelin, Editions Sociales, 1950
- [15] Enciclopedia catolică, articol „Crăciun”
- [16] Britannica on line, articol “church year”, pagina 11 din 21
- [17] Lorri Brown „Martin Luther and Christmas” Suite101.com
- [18] Gheorghe Mușu, Almanahul Luceafărul 1986

39.9 Legături externe

- Galerie de icoane de Crăciun (Nașterea Domnului), icoaneortodoxe.com
- Craciun (Despre Mos Craciun), mos-craciun.com
- Istoria celei mai vechi sărbători creștine, 22 decembrie 2007, Ștefan Mărculeț, *Ziarul Lumina*
- Craciun & Co., 15 decembrie 2008, Mihaela Stanescu, *Descoperă*
- Superstiții de Crăciun, 23 Decembrie 2011, Roxana Roseti, *Evenimentul zilei*
- Crăciunul, sărbătoare păgână?, 13 Decembrie 2011, Irina-Maria Manea, *Historia*
- Tradiții bizare de Crăciun..., 14 Decembrie 2011, Irina-Maria Manea, *Historia*
- O, ce veste minunată!, 19 ianuarie 2007, Dan Falcan, *Descoperă*
- Cum au furat naștiții Crăciunul, 26 decembrie 2009, *Revista Magazin*
- Crăciunul - ziua încoronărilor, 21 decembrie 2007, Gabriel Tudor, *Revista Magazin*
- Crăciunul de-a lungul secolelor, 21 decembrie 2006, Gabriel Tudor, *Revista Magazin*
- Credinta, inlocuita de goana dupa cadouri, 23 decembrie 2005, *Evenimentul zilei*
- Craciunul in presa vremii, 26 decembrie 2007, *Evenimentul zilei*
- Schimbare - Craciun in vremuri tihnite, 22 decembrie 2006, Simona Lazar, *Jurnalul Național*
- Răspunsuri duhovnicești: Tradițiile creștine și pre-creștine de Crăciun, 28 decembrie 2011, Ștefan Mărculeț, *Ziarul Lumina*
- Când nu se vor mai auzi colinde, cele rele vor pune stăpânire pe lume, 23 decembrie 2007, Oana Rusu, *Ziarul Lumina*
- Crăciunul - sărbătoare sfântă și isterie consumeristă, 16 decembrie 2007, Diac. Dr. Adrian Sorin Mihalache, *Ziarul Lumina*

- Urarea corectă de Sărbători. De ce este pleonastică formula „Crăciun fericit“, 23 decembrie 2013, Sinziana Ionescu, *Adevărul*
- Nașterea lui Hristos, în iconografia răsăriteană și occidentală, 23 decembrie 2008, Augustin Păunoiu, *Ziarul Lumina*

Nașterea lui Isus în artă

- Micuții sfinți ai marilor orase, 21 decembrie 2006, *Revista Magazin*

Capitolul 40

Boboteaza

Boboteaza sau **epifania** este sărbătorită la 6 ianuarie de către Biserica ortodoxă și catolică. Boboteaza încheie ciclul celor 12 zile ale sărbătorilor de iarnă care încep în **Ajunul Crăciunului**. În grecește, cuvântul Bobotează este numit *Teofanie* sau *Epifanie* care se traduce prin “Arătarea Domnului”, adică a Sfintei Treimi.^[2]

Creștinii occidentali comemorează în primul rând (dar nu numai) **vizita magilor** la nașterea Pruncului Iisus și astfel manifestarea fizică a lui Iisus către Neamuri. Ortodocșii comemorează botezul lui Iisus în râul Iordan, văzută ca o manifestare către lume a Fiului lui Dumnezeu (Arătarea Domnului).

40.1 Tradiția

Biblia îl menționează pe **Ioan Botezătorul**, considerat de creștini ca înaintemergătorul lui **Iisus Hristos**, care ar fi propovăduit venirea acestuia, îndemnând pe iudei la **pocăință**. Îmbrăcămintea pustnicului Ioan era foarte simplă, făcută din blană de **cămilă**; el purta o cingătoare de piele împrejurul mijlocului și se hrănea cu lăcuste și **miere sălbatică**. Icoanele au păstrat de-a lungul timpului această imagine, înfățișându-l pe Botezător cu părul și barba lungi. Considerându-l proroc, locuitorii din **Ierusalim** și din întreaga Iudee se strângeau în jurul lui pentru a-i asculta cuvintele și mai ales pentru a fi botezați de el în râul Iordan.

Ioan le cerea, înainte de a-i boteza, să-și spovedească păcatele și să se pocăiască, spunându-le că el îi botează doar cu apă, dar „cel ce va veni după el” (în tradiția creștină: Iisus) îi va boteza cu **Duh Sfânt** și cu foc. Despre „cel ce va veni după el”, Ioan spunea că acela este mult mai mare și mai puternic decât el.

Evanghelia relatează că și Iisus a venit din **Galileea**, pentru a fi botezat de Ioan, care, văzându-l, a spus: „Iată mielul lui Dumnezeu, cel ce spăla păcatul lumii”. Conform acestei relatări, ieșind din apa Iordanului, Iisus ar fi spus „cerurile s-au deschis și duhul lui Dumnezeu s-a vărsat, coborându-se ca un porumbel și venind peste el. Și glas din ceruri zicând : acesta este Fiul Meu cel iubit întru care am binevoit”.

Boboteaza este deci una dintre cele mai importante sărbători ale anului pentru creștini. De obicei, în această perioadă este foarte frig în România, de aceea este des folosită expresia „gerul Bobotezei”.

40.2 În tradiția românească

În localitățile așezate pe malul unui râu, pe malul **Dunării** sau pe **țărmlul mării**, se obișnuiește că preotul, cu ocazia slujbei care se face acum, să arunce o cruce de lemn în apa foarte rece, uneori chiar înghețată, după care sar câțiva flacăi curajoși pentru a o aduce înapoi. În toate bisericile ortodoxe, preoții fac **agheasmă** (apă sfințită), cu care “botează” apele, oamenii, animalele și casele. Înainte de **regimul comunist**, această datină exista și la **București**, Patriarhul coborând **Calea Victoriei** de la Palatul regal până la **Dâmbovița**, unde pocăiții, îmbrăcați în halaturi albe, se aruncau în apa înghețată pentru a o ridica.

Această tradiție face parte din multe altele în legătură cu Boboteaza, încărcate de practici magice și obiceiuri agrare preluate în creștinism din tradițiile anterioare, precum fertilitatea, purificarea, cinstirea apei și a focului. Boboteaza este astfel și o sărbătoare dedicată purificării naturii, și mai ales a apelor, de forțele râului. Acum se colindă, se prevestește cum va fi vremea în noul an, sau cum va fi recolta. Se crede că în aceste zile animalele vorbesc, capătând

Botezul lui Iisus Hristos într-o icoană ortodoxă

puteri neobișnuite. Peste obiceiurile creștine ortodoxe de sfințire a apelor sau de scufundare a crucii s-au suprapus și multe practici păgâne, cum ar fi afumarea grajdurilor și a vitelor pentru alungarea duhurilor rele din acestea, aprinderea focurilor pe câmp sau colindele însoțite de tot felul de strigături și zgomote. Toate acestea au în general un rol de curățire și de îndepărtare a răului. Tradiția ortodoxă cere ca acum să se mănânce piftie și grâu fiert și să se bea vin roșu.^[2]

40.3 Literatură

- Friedhelm Mann, Hans-Christoph Schmid-Lauber: *Epiphaniastage I. Kirchengeschichtlich II. Praktisch-theologisch*. În: *Theologische Realenzyklopädie*. 9 (1982), S. 762–770.

40.4 Note

- [1] Stephen Glazier: *Ballad* - Random House Word Menu. [dostep 2014-08-06].
- [2] Vraji de DRAGOSTE ȘI GHICIT. Fetele își pun busuioc sub perne pentru A-ȘI VISA IUBITUL, 6 ianuarie 2013, Roxana Roseti, *Evenimentul zilei*, accesat la 6 ianuarie 2013

40.5 Bibliografie suplimentară

- *Mari sărbători creștine Praznice împărătești*, Ioan Bria, Editura Oastea Domnului

40.6 Legături externe

- Botezul Domnului - Boboteaza, 5 ianuarie 2013, Adrian Cocoșilă, *CrestinOrtodox.ro*
- BOBOTEAZA. Ce este Botezul Domnului. Cum se folosește Agheasma Mare, 5 ianuarie 2012, Adrian Pătrușcă, *Evenimentul zilei*
- „Betania, dincolo de Iordan“, adevăratul loc al Botezului, 5 ianuarie 2011, Dumitru Manolache, *Ziarul Lumina*
- „Astăzi firea apelor se schimbă“, 6 ianuarie 2009, Diac. George Aniculaie, *Ziarul Lumina*
- Botezul Omului fără păcate, 5 ianuarie 2008, Ștefan Mărculeț, *Ziarul Lumina*
- Ziua în care Hristos S-a arătat lumii, 6 ianuarie 2008, Narcisa Elena Balaban, *Ziarul Lumina*
- Botezul Domnului, 16 ianuarie 2008, Natalia Manoilescu, *CrestinOrtodox.ro*

Tradiții

- Obiceiuri de Boboteaza, *CrestinOrtodox.ro*
- Tradiții și obiceiuri de Bobotează, *CrestinOrtodox.ro*
- Tradiții și obiceiuri de Bobotează în Bucovina, *CrestinOrtodox.ro*
- De Bobotează, 8.000 de litri de Agheasmă Mare, 6 Ianuarie 2010, Silvana Pătrășcanu, *Evenimentul zilei*
- Praznic - Mîine se sărbătorește Izvorul Tămăduirii, 1 mai 2008, *Jurnalul Național*
- Boboteaza și sfințirea caselor, 5 ianuarie 2012, Preot Lect. Dr. Lucian Farcașiu, *Ziarul Lumina*
- Colindul și Chiralesa de Bobotează încheie sărbătorile de Anul Nou, 6 ianuarie 2009, *Ziarul Lumina*
- Sărbătoarea Bobotezei la curțile domnești - Tablou de secol al XVII-lea în Țările Române, 6 ianuarie 2011, Alexandru Briciu, *Ziarul Lumina*
- Sărbătoarea Bobotezei ținea trei zile la Curtea Domnească, 6 ianuarie 2008, Sorin Iftimi, *Ziarul Lumina* (articol preluat din *Magazin Istoric*)
- Boboteaza la Curtea Domneasca, 4 ianuarie 2011, Adrian Cocoșilă, *CrestinOrtodox.ro*
- Memoria Bisericii în imagini: Praznicul Bobotezei în Bucureștiul de altădată, 5 ianuarie 2010, Adrian Nicolae Petcu, *Ziarul Lumina*

- Boboteaza din 1939, la București - Ziariștii străini participau la aruncarea crucii în Dâmbovița, 6 ianuarie 2011, Adrian Nicolae Petcu, *Ziarul Lumina*

Boboteaza în artă

- Icoana Botezului Domnului, 6 ianuarie 2009, Constantinos Cavarinos, *CrestinOrtodox.ro*

Capitolul 41

Dragobete

Dragobetele este o sărbătoare de origine dacică celebrată de români pe 24 februarie. Sărbătoarea de Dragobete este considerată în popor echivalentul sărbătorii **Valentine's Day** (ziua Sfântului Valentin), sărbătoare a iubirii.

41.1 Origini

41.1.1 Etimologie

Etimologia cuvântului a fost dezbătută de numeroși etnologi și filologi, propunându-se variate explicații pentru originea sa.

Nicolae Constantinescu, etnolog al **Universității din București**, a afirmat că nu există atestări documentare ale acestei sărbători decât în secolul al XIX-lea, „ceea ce nu înseamnă mare lucru pe scara timpului”. Profesorul a propus ca etimologic, el provine din derivarea cuvântului „drag-dragul” (cu tema slava), adăugând că „nu putem ști sigur, pentru că în domeniul etimologiei ești tot timpul pe nisipuri mișcătoare”. Lingvistul **Lazăr Șăineanu** a propus analogia cu „dragu-bete”, sufixul „-bete” fiind folosit în zonele din Oltenia, semnificând „adunare, mulțime”.^[1] Etnograful Marcel Lutic de la **Muzeul de Etnografie al Moldovei** a prezentat etimologia acestei sărbători populare, considerând că majoritatea denumirilor ei provin de la „Aflarea Capului Sfântului Ioan Botezătorul”, sărbătoare religioasă celebrată pe 23 februarie care în slavă se numește Glavo-Obretenia. Românii au adaptat-o, astfel apărând sub diverse nume („Vobritenia”, „Rogobete”, „Bragobete”, „Bragovete”) în perioada **Evului mediu**, până când s-a impus în unele zone (sudul și sud-estul României) ca Dragobete.^[2] Această explicație este data și de „**Micul dicționar academic**”, care atestă folosirea cuvântului din anul 1774. „E foarte posibil ca la forma actuală să se fi ajuns prin confuzii paronimice, etimologie populară, prin apropierea compusului slav de cuvinte cunoscute din familia lui drag și prin reinterprețarea lui ca nume propriu de persoană; în acest caz, «zeul» s-a născut pornind de la un nume”, a afirmat **Rodica Zafiu** de la **România literară**. N.A. Constantinescu, în „**Dicționar onomastic românesc**”, 1963, tratează cuvântul „Dragobete” la articolul despre „drag” (cu temă slavă) și ca substantiv comun, însemnând „gândăcel de culoare arămie, verde-deschis pe spate, cu puncte albe pe fiecare elită”, cunoscută și sub numele de „tărtăriță” sau „repede” (*Cicindela campestris*). În „**Dicționarul etimologic al limbii române**”, Al. Ciorănescu propune ca etimon, cu rezerve, cuvântul sârb „drugobrat” ce se traduce prin „cumnat”.^[3] Alte teorii expuse de Lutic consideră proveniența numelui de la cuvintele din slava veche „dragu” și „biti”, care s-ar traduce prin „a fi drag” sau de la cuvintele dacice „trago” - țap și „pede” - picioare, acestea transformându-se, în timp, în drago, respectiv bete: „În paranteză fie spus, credem ca dacii au avut o divinitate celebrată în această perioadă a anului, divinitate al cărei nume nu ni s-a păstrat, după cum multe alte nume ale divinităților dacice nu ne mai sunt cunoscute”.^[2]

41.1.2 Reprezentări

Ion Ghinoiu, în „**Obiceiuri populare de peste an – Dicționar**” (1997), asociază numele de Dragobete cu un personaj din mitologia populară românească: „zeu tânăr al Panteonului autohton cu dată fixă de celebrare în același sat, dar variabilă de la zonă la zonă (...), patron al dragostei și bunei dispoziții pe plaiurile românești”, fiind identificat cu „**Cupidon**, zeul dragostei în mitologia romană, și cu **Eros**, zeul iubirii în mitologia greacă”. Autorul oferă detalii despre familia acestuia, numindu-l „fiu al **Babei Dochia** și cumnat cu eroul vegetațional **Lăzărică**”. Dicționarul menționează

Dragobete, fiul Babei Dochia, împreună cu soția sa

(în plan secund) că Dragobete este și o „sărbătoare dedicată zeului dragostei cu același nume”. Romulus Vulcănescu în „Mitologia română” (din 1985) îl descrie ca o „făptură mitică”, fiind „tânăr, voinic, frumos și bun”.^[3] Simeon Florea Marian, în „Sărbătorile la români” (1898-1901, reeditare din 1994), a scris că „în mai multe comune din Muntenia” și mai ales în Oltenia, sărbătoarea creștină „Aflarea capului Sf. Ioan Botezătorul” (din 23 februarie), „se numește Dragobete”.^[3] El a afirmat că după credința poporului, aceasta este ziua în care toate păsările și animalele se împerechează.^[4] „Dragobetele în aceste părți este o zi frumoasă de sărbătoare”; „băieții și fetele au deci credință neștrămutată că în această zi trebuie ca și ei să glumească, să facă Dragobetele, după cum zic ei, ca să fie îndrăgostiți în tot timpul anului”. Este menționată o legendă din comuna Albeni, potrivit căreia „Dragobete Iovan era fiul Babei Dochia”.^[3] Autorul l-a descris ca fiind „o ființă, parte omenească și parte îngerească, un june frumos și nemuritor, care umblă în lume ca și Sântoaderii și Rusalele, dar pe care oamenii nu-l pot vedea, din cauză că lumea s-a spurcat cu sudalme și fărădelegi”.^[5] A fost prezentat în aceeași lucrare și ca zeul dragostei și al bune dispoziții, de ziua lui se organizau petreceri, deseori urmate de căsătorii. El este protectorul și aducătorul iubirii în casă și în suflet”.^[6] Dragobetele mai poate fi întâlnit și sub denumirea de „Dragomir”, cunoscut ca un cioban care o însoțește pe Baba Dochia în călătoriile prin munți, dar reprezintă de asemenea și o figură pozitivă, simbol al primăverii, iar de ziua lui se sărbătorea înnoirea firii și se pregătea de primăvară.^[7] O alta reprezentare a acestuia este cea a unei plante, numite Năvalnic, în folclor fiind răspândită ideea ca Maica Domnului l-a transformat în aceasta pe Dragobete deoarece el a încercat din nesăbuiță să-i încurce cărările.^[2]

Ovidiu Focșa, etnograf în cadrul Muzeului de Etnografie al Moldovei, a precizat că „despre Dragobete se crede că

este o un protector al păsărilor, fiind o sărbătoare strâns legată de fertilitate, fecunditate și de renașterea naturii.(...) Aceasta sărbătoare marca revigorarea naturii și nu numai, ci și a omului care, cu aceasta ocazie, se primenea. Era o sărbătoare a revigorării vegetației, a vieții în creștere, o data cu trecerea la anotimpul de primăvara durată zilei creștea, în contrapondere cu noaptea care descrește, ca dovada și zilele sunt mai însorite. Se pare că, în această perioadă, păsările, vegetația dar și oamenii se puneau în acord cu natura, era o nunta a naturii, însemnând renașterea acesteia, retrezirea la viață, ceea ce este și semnificația centrală a sărbătorii”.^[2] Marcel Lutic a afirmat că în trecut, Dragobetele era „o zi frumoasă pentru băieții și fetele mari, ba chiar și pentru bărbații și femeile tinere”.^[8] Dragobetele mai are și alte nume: „Cap de primăvară”, „Cap de vară”, „Sânt Ion de primăvară”, „logodnicul pasărilor”, „Dragomiru-Florea” sau „Granguru”.^{[5][1][2]}

41.2 Tradiții

Dragobetele tradițional se sărbătorește pe 24 februarie. Marcel Lutic a observat ca acestea se află „în preajma zilelor Babei Dochia și a echinocțiului de primăvară. Mai ales în sudul României, există o perioadă întregă, la îngemănarea lunilor februarie cu martie sau, cel mai adesea, în martie care sta sub semnul Dragobetelui”.^[2] În majoritatea locurilor, data celebrării este 24 februarie, iar Nicolae Constantinescu a declarat că a descoperit un document în care Bogdan Petriceicu Hasdeu confirma 1 martie ca ziua în care se sarbatorea Dragobetele.^[1]

Hora de Dragobete

Îmbrăcați de sărbătoare, fetele și flăcăii se întâlneau în fața bisericii și plecau să caute prin păduri și lunci, flori de primăvară.^[9] Dacă se găseau și fragi înfloriți, aceștia erau adunați în buchete și se puneau ulterior în lăutoarea fetelor, timp în care se rosteau cuvintele: „Floride fraga/Din luna lui Faur/La toată lumea sa fiu dragă / Urâciunile să le desparți”.^[10] Pe dealurile din sat se aprindeau focuri, iar în jurul lor stăteau și vorbeau fetele și băieții. La ora prânzului, fetele se întorceau în sat alergând, obicei numit *zburătorit*, urmărite de câte un băiat cărui îi căzuse dragă. Dacă băiatul era iute de picior și o ajungea, iar fata îl plăcea, îl săruta în vâzul tuturor. De aici provine expresia *Dragobetele sărută fetele!*^[6] Sărutul acesta semnifica logodna celor doi pentru un an, sau chiar pentru mai mult, Dragobetele fiind un prilej pentru a-ți afișa dragostea în fața comunității.^[8]

„Unii tineri, în Ziua de Dragobete, își creștau brațul în formă de cruce, după care își suprapuneau tăieturile, devenind astfel frați, și, respectiv, surori de cruce. Se luau de frați și de surori și fără ritualul de creștare a brațelor, doar prin

îmbrățișări, sărutări frățești și jurământ de ajutor reciproc. Cei ce se înfrățeau sau se luau surori de cruce făceau un ospăț pentru prieteni”, a afirmat Simion Florea Marian. Folcloristul român Constantin Rădulescu-Codin, în lucrarea „Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele.” scria: „Dragobete e flăcău iubieț și umblă prin păduri după fetele și femeile care au lucrat în ziua de Dragobete. Le prinde și le face de răsul lumii, atunci când ele se duc după lemne, flori, bureți ...”. De aici și provine răspândita expresie adresată fetelor mari și nevestelor tinere, care îndrăzneau să lucreze în această zi: „Nu te prindă Dragobete prin pădure!”.^[6]

În această zi, oamenii mai în vârstă trebuiau să aibă grijă de toate animalele din ogradă, dar și de păsările cerului. Nu se sacrificau animale pentru că astfel s-ar fi stricat rostul împerecherilor. Femeile obișnuiau să atingă un bărbat din alt sat, pentru a fi dragăstoase întreg anul. Fetele mari strâneau de cu seara ultimele rămășițe de *zăpadă*, numită *zăpada zanelor*, iar apa topită din omăt era folosită pe parcursul anului pentru înfrumusețare și pentru diferite *descânțece* de dragoste.^[8] Există o serie de obiceiuri în *zona rurală* legate de această sărbătoare. Bărbații nu trebuie să le supere pe femei, să nu se certe cu ele, pentru că altfel nu le va merge bine în tot anul. Tinerii consideră că în această zi trebuie să glumească și să respecte sărbătoarea pentru a fi îndrăgostiți tot anul. Iar dacă în această zi nu se va fi întâlnit fata cu vreun băiat, se crede că tot anul nu va fi iubită de nici un reprezentat al sexului opus.^[11] În această zi, nu se coase și nu se lucrează la câmp și se face curățenie generală în casă, pentru ca tot ce urmează să fie cu spor. În unele sate se scotea din pământ rădăcina de spânz, cu multiple utilizări în medicina populară.^[5]

41.2.1 Tradiții și obiceiuri de Dragobete

Dragobetele are rădăcini foarte vechi, fiind sărbătorit chiar de pe timpul dacilor, după cum se precizează în volumul *Tradiții și obiceiuri românești, coordonat de editura Flacăra*. Pentru daci, Dragobetele era o divinitate asemenea lui Cupidon al romanilor și Eros, al vechilor greci. Dragobetele, numit și Năvălnicul sau Logodnicul Păsărilor, fecior chipeș și puternic, aduce iubirea în casă și în suflet.

Oamenii de la țară își mai aduc aminte de obiceiul de demult al fetelor și băieților care, în ziua lui Dragobete, se primeneau în haine curate, de sărbătoare și porneau cu voie bună spre pădure, pentru a culege ghiocci, violele, tămăioasă, pe care le așezau la icoane și le foloseau la diverse farmece de dragoste.

Înspre ora prânzului, fetele porneau în goană spre sat, fuga fiecăreia atrăgând după sine câte pe băiatul care le îndrăgea. După ce își prindea aleasa, băiatul îi fura o sărutare în văzul lumii, sărut care simboliza legământul lor de dragoste pe întregul an de zile. De aici și celebra zicală

„Dragobetele sărută fetele!”

Flăcăii, strânși în cete și fetele obișnuiau ca, în ziua de Dragobete, să își cresteze brațul, în formă de cruce, după care își suprapuneau tăieturile, devenind astfel frați, respectiv surori de cruce. Fiecare tânăr avea grijă ca ziua de Dragobete să nu îl prindă fără pereche, ceea ce ar fi reprezentat un semn rău, prevestitor de singurătate pe întreg parcursul anului, până la următoarea zi de Dragobete.

Se mai credea că, în ziua de Dragobete, păsările nemigratoare se adună în stoluri, ciripesc, își aleg perechea și încep să-și construiască cuiburile.

Prilej de bucurie și bunăstare, Dragobetele este unul dintre cele mai frumoase obiceiuri străvechi ale poporului român. Probabil că 24 februarie însemna, pentru omul arhaic, începutul primăverii, ziua când natura se trezește, păsările își caută cuiburi iar omul participă și el la bucuria naturii.

Cu ocazia zilei de Dragobete, bătrânii satului acordau o îngrijire specială animalelor din ogradă, dar și păsărilor. Bătrânii credeau că în această zi păsările își aleg perechea pe viață și se urnesc în construirea cuiburilor. La sfârșit de iarnă și început de primăvară, Dragobetele oficia nunțirea păsărilor în cer. Sacrificarea animalelor este interzisă în această zi, după cum informează *Historia.ro*.

În vremuri de demult exista obiceiul ca fetele tinere necasatorite să stranga, de Dragobete, *zapada* ramasa pe alocuri, *zapada* cunoscută drept “*zapada zanelor*”. Apa rezultată prin topire era considerată ca având proprietăți magice în iubire și în descânțecile de iubire, dar și în ritualurile de înfrumusețare. Se credea că aceasta *zapada* s-a născut din surasul zanelor. Fetele își cleteau chipul cu aceasta apă pentru a deveni la fel de frumoase și atrăgătoare ca și zanele.

De Dragobete, fetele trebuie să se întâlnească cu persoane de sex masculin. Altfel nu vor avea deloc parte de iubire de-a lungul întregului an. Totodată, în sate se credea că fetele care ating un bărbat dintr-un sat învecinat vor fi dragăstoase tot timpul anului.

În anumite sate ale României, din pamant se scot, de Dragobete, rădăcini de spânz pe care oamenii le folosesc ulterior drept leac pentru vindecarea anumitor boli.

Este, de asemenea, obligatoriu ca de Dragobete barbatii sa se afle in relatii cordiale cu persoanele de sex feminin.

Barbatii nu au voie sa necajeasca femeile si nici sa se angajeze in galcevi caci astfel ii astepta o primavara cu ghinion si un an deloc prielnic. Atat baietii, cat si fetele au datoria de a se veseli de Dragobete pentru a avea parte de iubire intreg anul.

Daca vor ca iubirea sa ramana vie de-a lungul intregului an, tinerii care formeaza un cuplu trebuie sa se sarute de Dragobete.

Lucrarile campului, tesutul, cusutul, treburile grele ale gospodariei nu sunt permise de Dragobete. In schimb, curatenia este permisa, fiind considerata aducatoare de spor si prosperitate.

Nu ai voie nici sa plangi in ziua de Dragobete. Se spune ca lacrimile care curg in aceasta zi sunt aducatoare de neazuri si suparari in lunile care vor urma.

In unele zone ale tarii, ajunul zile de Dragobete este asemanator ca simbolistica noptii de Boboteaza. Fetele tinere, curioase sa isi afle ursitul, isi pun busuioc sfintit sub perna, avand credinta ca Dragobete le va ajuta sa gaseasca iubirea adevarata.

41.3 Controverse

Organizația de Tineret a Partidului Liberal din Republica Moldova organizează anual din 2006 o manifestație în centrul capitalei pentru a promova sărbătoarea de Dragobete. Președintele OTPL Sergiu Boghean consideră că numai prin promovarea ei, ea se va transforma într-o celebrare națională: „Sunt bucuros că mulți cunosc ce sărbătoare marcăm astăzi și cred că nu va mai dura mult până va reînvia și la noi acest obicei. Prin acțiunea de astăzi vrem să aducem la cunoștință faptul că avem sărbătoarea noastră, moștenită de la daci și ar fi păcat să ne pierdem tradițiile”.^{[12][13]}

După 1990, românii au importat din Vestul Europei Valentine's Day, sărbătorită pe 14 februarie și considerată Ziua Îndrăgostiților.^[14] Au existat însă și contestări ale acestei datini, unele persoane acordând o importanță mai mare păstrării tradițiilor autohtone și, implicit, sărbătorirea zilei de Dragobete la 24 februarie în locul acesteia.^{[15][16][4]} Unele publicații sau companii au început să conducă campanii pro-Dragobete, sub sloganul „De Dragobete iubește românește!”.^{[17][18]} În România, celebrarea Sfântului Valentin a luat amploare datorită comercializării diferitelor produse având această tematică.^{[19] [20]}

41.4 Note

- [1] Cap de primăvară - hora premaritală a românilor. *Gândul*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [2] Dragobetele, logodiciul păsărilor. *crestinortodox.ro*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [3] Dragobete. *România literară*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [4] Sfântul Valentin sau Dragobetele. *artlitera.ro*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [5] Valentin sau Dragobete?. *Evenimentul zilei*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [6] Dragobetele. *literaturasiarta.md*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [7] Dragobetele la români – origini și tradiții. *Informația de Mureș*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [8] Dragobetele sau sărbătoarea dragostei. *ro.altermedia.info*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [9] Dragoste de Dragobete. *Evenimentul Zilei*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [10] Obiceiuri de Dragobete. *crestinortodox.ro*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [11] Dragobetele. *Evenimentul*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [12] Organizația de Tineret a Partidului Liberal promovează valorile străbune. *Partidul Liberal*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [13] Tinerii din Chișinău au sărbătorit Dragobetele. *Flux*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [14] Sfântul Valentin versus autohtonul Dragobete. *Realitatea Bihoreană*. Accesat la 11 februarie 2010.
- [15] Dragobete vs. Valentine's Day: Ce ar trebui să sărbătorească românii?. *realitatea.net*. Accesat la 11 februarie 2010.

Sfântul Valentin botezând-o pe Sfânta Lucilla

[16] Valentine's Day versus Dragobete, intre comerț și iubire românească. mondonnews.ro. Accesat la 11 februarie 2010.

[17] Andreea Raicu face furori la Chișinău. Accesat la 11 februarie 2010.

[18] Laura Pumnea, „De Dragobete se iubește românește”, *Adevărul*, 23 februarie 2009

[19] Sfântul Valentin - Sărbătoarea roz. crestinortodox.ro. Accesat la 11 februarie 2010.

[20] Românii au intrat în Cartea Recordurilor cu cea mai lungă scrisoare de dragoste

41.5 Legături externe

- Dragobetele saruta fetele - ritualuri si superstitii vechi de 2.000 de ani, 24 februarie 2012, *Ziare.com*
- DIN ALTE VREMURI/Iubire cu năbădăi pe acorduri vechi, 22 februarie 2009, Cristina Diac, *Jurnalul Național*
- Intre Valentine's Day si Dragobete, 19 februarie 2009, Adrian Bucurescu, *România liberă*
- Dragobete, intre mit si realitate, 17 februarie 2013, Stefan Popa, *CrestinOrtodox.ro*
- De Dragobete, saruta romaneste!, 25 februarie 2013, Stefan Popa, *CrestinOrtodox.ro*
- Dragobetele saruta fetele, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*
- Dragobetele - sarbatoarea iubirii la romani, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*
- Romania e frumoasa (16): Traditii de Dragobete, 24 februarie 2011, *RazvanPascu.ro*
- Poveste de demult, cu cantec de mierla, 23 februarie 2005, Costin Anghel, *Jurnalul Național*
- Cine esti tu, Dragobete?!?, 24 februarie 2007, Cristina Stamatescu, *Jurnalul Național*
- Dragobete, năvalnicul nostru zeu al dragostei, 21 februarie 2013, Iulia Gorneanu, *Jurnalul Național*

Capitolul 42

Mărțișor

Pentru planta cu același nume vedeți Mărțișor (plantă).

Mărțișorul este un mic obiect de podoabă legat de un șnur împletit dintr-un fir alb și unul roșu, care apare

Șnurul roșu cu alb.

Bijuterie de aur.

În tradiția românilor și a unor populații învecinate. Femeile și fetele primesc mărțișoare și le poartă pe durata lunii martie, ca semn al sosirii primăverii.^[1]

Împreună cu mărțișorul se oferă adesea și flori timpurii de primăvară, cea mai reprezentativă fiind ghiocelul.

42.1 Mituri ale Mărțișorului

42.1.1 Voinicul care a eliberat Soarele

Un mit povestește cum **Soarele** a coborât pe Pământ în chip de fată preafrumoasă. Dar un zmeu a furat-o și a închis-o în palatul lui. Atunci păsările au încetat să cânte, copiii au uitat de joacă și veselie, și lumea întreagă a căzut în mâhnire. Văzând ce se întâmplă fără Soare, un tânăr curajos a pornit spre palatul zmeului să elibereze preafrumoasa fată. A căutat palatul un an încheiat, iar când l-a găsit, a chemat zmeul la luptă dreaptă. Tânărul a învins creatura și a eliberat fata. Aceasta s-a ridicat înapoi pe Cer și iarăși a luminat întregul pământ. A venit primăvara, oamenii și-au recăpătat veselia, dar tânărul luptător zăcea în palatul zmeului după luptele grele pe care le avuse. Sângele cald i s-a scurs pe zăpadă, până când l-a lăsat pe tânăr fără suflare. În locurile în care zăpada s-a topit, au răsărit ghioceli — vestitori ai primăverii. Se zice că de atunci lumea cinstește memoria tânărului curajos legând cu o ață două flori: una albă, alta roșie. Culoarea roșie simbolizează dragostea către frumos și amintește de curajul tânărului, iar cea albă este a ghiocelului, prima floare a primăverii.^[2]

42.1.2 Lupta Primăverii cu Iarna

Conform unui mit care circulă în Republica Moldova, în prima zi a lunii martie, frumoasa Primăvară a ieșit la marginea pădurii și a observat cum, într-o poiană, într-o tufă de porumbari, de sub zăpadă răsare un ghiocel. Ea a hotărât să-l ajute și a început a da la o parte zăpada și a rupe ramurile spinoase. Iarna, văzând aceasta, s-a înfuriat și a chemat vântul și gerul să distrugă floarea. Ghiocelul a înghețat imediat. Primăvara a acoperit apoi ghiocelul cu mâinile ei, dar s-a rănit la un deget din cauza mărcinilor. Din deget s-a prelins o picătură de sânge fierbinte care, căzând peste floare, a făcut-o să reînvie. În acest fel, Primăvara a învins Iarna, iar culorile mărtișorului simbolizează sângele ei roșu pe zăpada albă.^[3]

42.1.3 Fratele și sora Hanului

„Legenda Mărtișorului este foarte veche, datând pentru Bulgari din perioada primului han. Pe când sora sa și fratele său se aflau în prizonierat, hanul le-a trimis un șoim care avea legat un fir de ață albă pentru a-i înștiința că îi va ajuta să evadeze. Cei doi au reușit să fugă, însă în apropiere de malul Dunării, el a fost ucis de urmăritori și ea atunci a dat drumul șoimului care avea legat de picior firul de ață albă înroșit de sângele fratelui său, pentru a-i da de veste hanului despre moartea fratelui. La aflarea veștii, de durere, hanul a poruncit ostașilor să poarte un fir de lână albă și unul de lână roșie pentru a-i feri de necazuri, eveniment care ar fi avut loc la 1 Martie 681.”^[4]

42.2 Istoric

Originile sărbătorii mărtișorului nu sunt cunoscute exact, dar prezența sa atât Români cât și la Bulgari (sub numele de **Martenița**) este considerată ca fiind datorată substratului comun **Daco-Tracic**, anterior romanizării la primii și slavizării la ultimii, deși legendele populare îi dau alte origini, care, la Bulgari, sunt legate de întemeierea primului lor hanat la Dunăre, în anul 681. Se mai consideră deasemenea că sărbătoarea mărtișorului a apărut pe vremea Imperiului Roman, când Anul Nou era sărbătorit în prima zi a primăverii, în luna lui Marte. Acesta nu era numai zeul războiului, ci și al fertilității și vegetației. Această dualitate este remarcată în culorile mărtișorului, albul însemnând pace, iar roșu — război. Anul Nou a fost sărbătorit pe 1 martie până la începutul secolului al XVIII-lea^[5].

Cercetări arheologice efectuate în România, la Schela Cladovei, au scos la iveală amulete asemănătoare cu mărtișorul datând de acum cca. 8 000 ani. Amuletele formate din pietricele vopsite în alb și roșu erau purtate la gât. Documentar, mărtișorul a fost atestat pentru prima oară într-o lucrare de-a lui Iordache Golescu. Folcloristul Simion Florea Marian presupune că în Moldova și Bucovina mărtișorul era compus dintr-o monedă de aur sau de argint, prinsă cu ață albă-roșie, și era purtat de copii în jurul gâtului^[6]. Fetele adolescente purtau și ele mărtișor la gât în primele 12 zile ale lui martie, pentru ca mai apoi să îl prindă în păr și să-l păstreze până la sosirea primilor cocori și înflorirea arborilor. La acel moment, fetele își scoteau mărtișorul și-l atârnavă de creanga unui copac, iar moneda o dădeau pe caș^[7]. Aceste „ritualuri” asigurau un an productiv.

42.3 În prezent

În prezent, mărțișorul este purtat întreaga lună martie, după care este prins de ramurile unui pom fructifer. Se crede că aceasta va aduce belșug în casele oamenilor. Se zice că dacă cineva își pune o dorință în timp ce atârnă mărțișorul de pom, aceasta se va împlini numaidecât. La începutul lui aprilie, într-o mare parte a satelor României și Moldovei, pomii sunt împodobiți de mărțișoare.

În Republica Moldova, în fiecare an are loc festivalul muzical „Mărțișor”, care începe pe data de 1 martie și durează până la 10 martie.^[3] În acest an, festivalul se află la ediția a 48-a.

În unele județe ale României, mărțișorul este purtat doar primele două săptămâni. În localitățile transilvănene mărțișoarele sunt atârnate de uși, ferestre, de coarnele animalelor domestice, întrucât se consideră că astfel se pot speria duhurile rele. În județul Bihor se crede că dacă oamenii se spală cu apa de ploaie căzută pe 1 martie, vor deveni mai frumoși și mai sănătoși. În Banat fetele se spală cu zăpadă pentru ca să fie iubite. Tot aici, fetele sunt cele care oferă mărțișoare băieților (în mod tradițional mărțișoarele sunt făcute de ele însele). În Dobrogea mărțișoarele sunt purtate până la sosirea cocorilor, apoi aruncate în aer pentru ca fericirea să fie mare și înaripată. În zona Moldovei pe 1 martie se oferă mărțișoare băieților de către fete, aceștia oferind la rândul lor fetelor mărțișoare de 8 martie (o mică diferență față de restul țării).

Sărbătoarea mărțișorului se poate întâlni în zona Balcanilor la Aromâni și Megleno-Români, precum și la Bulgari care o numesc *Martenița* (*Мартеница*), și deasemenea în Macedonia și Albania.

42.4 Note

[1] DEX online, *mărțișor*

[2] Tradiția purtării mărțișorului. Ce este mărțișorul? Accesat la data de 27 februarie 2009.

[3] Cultura în Republica Moldova. Accesat la data de 28 februarie 2009.

[4] <http://www.calendarintercultural.ro/agenda.php?detalii=5724&eventdate=1393624800>

[5] Eco Life Portal. „Mărțișorul, străveche sărbătoare carpatină a Anului Nou”. <http://www.ecolife.ro/articole/traditii/martisorul-straveche-sarbatoc.html>. Accesat la 1 martie 2008.

[6] Mărțișor — date istorice. Accesat la 28 februarie 2009.

[7] Mărțișorul, simbolul primăverii. Accesat la data de 28 februarie 2009.

42.5 Legături externe

- Roșul și albul, ziua și noaptea, 27 februarie 2005, *Jurnalul Național*
- Picături magice de imaginație, 27 februarie 2005, Loreta Popa, *Jurnalul Național*
- Luna ghiocelor și a balurilor, 27 februarie 2005, Carmen Plesa, *Jurnalul Național*
- Hoinar prin Mărțișor, 27 februarie 2005, Catalin Pruteanu, *Jurnalul Național*
- Babele, 27 februarie 2005, Legende, *Jurnalul Național*
- Lecția de dragoste, 27 februarie 2005, Loreta Popa, *Jurnalul Național*
- Amor alb-roșu, bulgăresc, 27 februarie 2005, Roxana Roseti, *Jurnalul Național*
- Lecția de dragoste, 27 februarie 2005, Loreta Popa, *Jurnalul Național*
- Obicei citadin, 27 februarie 2005, Carmen Anghel, *Jurnalul Național*
- Peștișorul, 27 februarie 2005, Cristiana Mitroi, *Jurnalul Național*
- Daruri virtuale, 27 februarie 2005, Mihai Stirbu, *Jurnalul Național*

- Dispută româno-bulgară pentru măștișoare, 1 martie 2010, Feri Predescu, *Evenimentul zilei*
- „Bulgarii ne acuză că le-am furat Măștișorul”, 1 martie 2008, Dana Purgaru, *Libertatea*
- Măștișorul flotei naționale. Acum 99 de ani româncele purtau la rever un măștișor mai neobișnuit, 1 martie 2012, Simona Lazar, *Jurnalul Național*
- Măștișorul, o tradiție pe cale de dispariție, 28 februarie 2013, Oana Antonescu, *Adevărul*
- Martisoare lucrate într-un an, 1 martie 2004, *Evenimentul zilei*
- „Cele mai vechi măștișoare erau făcute din lână albă și neagră”, 1 martie 2008, Oana Rusu, *Ziarul Lumina*
- Măștișorul, „funia timpului”, 1 martie 2012, Otilia Bălinișteanu, *Ziarul Lumina*
- Martisorul, talisman si podoaba, 26 februarie 2010, Adrian Bucurescu, *România liberă*

Bijuterii de argint.

Mărțișoare obișnuite.

Mărțișor ceramic modern cu motiv traditional.

Vânzători de mărțișoare în Chișinău (1 martie 2009).

Mărțișorul bulgăresc(Martenitsa).

Capitolul 43

Babele

Babele se poate referi la:

- Vârful Babele, din munții Bucegi, România
- Babele din luna martie, tradiție populară în România
- Babele, Ismail, astăzi **Ozyornoye**, localitate situată lângă Ismail, astăzi pe teritoriul Ucrainei.

Capitolul 44

Floriile, Constanța

Floriile este un sat în partea de sud-vest a județului Constanța, în Podișul Oltinei. Aparține administrativ de comuna Aliman. La recensământul din 2002 avea o populație de 153 locuitori. În trecut s-a numit **Bac-Cuiuș**.

44.1 Note

[1] Google Earth

[2] x indică operatorul telefonic: 2 pentru Romtelecom și 3 pentru alți operatori de telefonie fixă

CT Acest articol despre o localitate din județul Constanța este deocamdată un ciot. Puteți ajuta Wikipedia prin completarea lui.

Capitolul 45

Călușarii

Călușarii reprezintă participanții la dansul Călușului, dans tradițional românesc, prezent în timpurile vechi atât în Moldova^[1] cât și în Transilvania.^[2]

45.1 Generalități

În mod tradițional, dansul se execută în săptămâna dinaintea **Rusaliilor**,^[3] și are scop cathartic^[4] (tămăduitor), însă există documente istorice care atestă practicarea dansului și cu alte ocazii, de exemplu, dansul executat de soldații lui **Mihai Viteazul**, "*călușerii*", ce se aflau sub conducerea căpitanului **Baba Novac**, în cadrul sărbătorii date de **Sigismund Bathory** în 1599, la Piatra Caprei, lângă **Alba Iulia**.^[5]

Călușul este un obicei românesc practicat de **Rusalii** și ține de cultul unui străvechi zeu cabalin numit de tradiția populară a dacilor **Căluș**, **Căluț** sau **Călucean**.^[6] Piese din „echipamentul” călușarilor poartă și ele denumiri care amintesc de numele zeului, mișcările dansului simbolizând tropăiturile și comportamentul cabalin.^[6]

45.2 Patrimoniu cultural imaterial al umanității

România este prezentă pe **Lista Patrimoniului Cultural Imaterial al Umanității UNESCO** cu **Ritualul Călușului** (inclus la 25 noiembrie 2005^[7]), **Doina** (2 octombrie 2009) și **Ceramica de Horezu** (3-7 decembrie 2012).

45.3 Vezi și

- Patrimoniul cultural imaterial al umanității
- Călușul oltenesc

45.4 Note

[1] Dimitrie Cantemir, Descrierea Moldovei, cf traducerii de G. pascu pag. 157-158

[2] Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Editura Minerva, București, 1975, pag. 54

[3] Ion Heliade Rădulescu, articol din *Cureirul românesc* XV, 1843, nr. 41, pag. 167-168; vezi și Teodor T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Editura Minerva, București, 1975, pag. 54

[4] Mircea Eliade, *Istoria credințelor și ideilor religioase*, vol. III, Editura Științifică, București, 1992, traducere de Cezar Baltag, pag. 231

[5] Doza Daniil, în opul istoric *Kornis Ilona*, Pesta, 1859; vezi și alte surse care îl citează pe Doza: Teodor T. Burada în *Istoria teatrului în Moldova* și Cornel-Dan Nicolae în *Magia și ființele fantastice din arhaicul românesc*

[6] Călușul, dansul sacru al dacilor, 28 decembrie 2008, Ionela Săvescu, *Evenimentul zilei*, accesat la 1 septembrie 2013

[7] Calusul in Lista Capodoperelor Omenirii, 30 noiembrie 2005, *HotNews.ro*, accesat la 1 septembrie 2013

45.5 Lectură suplimentară

- *Tradiția Călușului în județul Teleorman / De la ritual la spectacol*, Stan V. Cristea, Editura Aius PrintEd, Craiova, 2008 - recenzie

45.6 Legături externe

- Articol despre Călușari, Julia Maria Cristea, *Revista AGERO*
- Ritualuri, 16 octombrie 2006, Carmen Anghel, *Jurnalul Național*
- Herghelia divina, 11 iulie 2005, Carmen Anghel, *Jurnalul Național*
- Călușarii au rămas cu legendele, 31 mai 2007, Anca Scarlat, *Jurnalul Național*
- Călușarii de la Olt, 29 mai 2007, Anca Scarlat, *Jurnalul Național*
- Călușul, Frăția Bărbaților, 28 mai 2007, Anca Scarlat, *Jurnalul Național*
- Calusul - practica magica de vindecare, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*

45.7 Galerie de imagini

- Călușar din Orăștie (între 1900-1920)
- „Călușari” - litografie color, de Ștefan Iacobescu

*Călușar din Arad
(începutul secolului al XX-lea)*

Dansul călușarilor

Capitolul 46

Arminden

Este numele popular al zilei de 1 mai. Se presupune ca etimologia este slavă:Jeremii nidini = ziua lui Ieremia(sf. prooroc Ieremia, sărbătorit acum).

Capitolul 47

Rusalii

Rusaliile (din latină *rosalia*) (cunoscute și drept **Pogorârea (coborârea) Sfântului Duh (Sfântului Spirit)**) reprezintă o sărbătoare creștină importantă, prăznuită întotdeauna duminică, la 50 de zile după Paști. De Rusalii este comemorată coborârea Sfântului Duh asupra ucenicilor lui Iisus din Nazaret. Potrivit scrierilor Noului Testament (Faptele Apostolilor 2, 1-11) acest eveniment a avut loc în ziua rusaliilor evreiești (Șavuot), la 50 de zile de la învierea lui Iisus din Nazaret. De aceea sărbătoarea creștină mai poartă denumirea de **Cinzecime** (în latină *Pentecostes*, în franceză *Pentecôte*, în germană *Pfingsten*, în maghiară *Pünkösöd* etc.).

47.1 Semnificație

În Vechiul Testament, Rusaliile sunt, la început, o sărbătoare agricolă de bucurie a evreilor, în care se oferă pârgă din roadele pământului (Ex 23, 16; Num 28, 26; Lv 23, 16), numită și „Sărbătoarea săptămânilor” Șavuot (Ex 34, 22; Lv 23, 15). Mai târziu, ajunge o aniversare a Legământului, care fusese încheiat la 50 de zile de la ieșirea din Egipt (Ex 19, 1-16).

Și Rusaliile creștine au legătură cu Legământul, fiind o sărbătoare a încheierii lăuntrice a Noului Legământ al harului și iubirii, prin coborârea Sfântului Duh. Rusaliile reprezintă și consacrarea solemnă a Bisericii întemeiate de Iisus Hristos. Duhul Sfânt nu este dăruit numai Bisericii în ansamblu, ci și fiecărui creștin în parte, cu darurile sale (cf. Gal 5, 22). Minunea Rusaliilor de la Ierusalim se continuă în Biserică, aducând rod în taina Sfântului Mir. De aceea, Rusaliile sunt și o sărbătoare de mulțumire pentru harul Mirului.

Semnificația Rusaliilor creștine mai poate cuprinde următoarele aspecte:

- revărsarea eshatologică a Duhului Sfânt (cf. Ioel 3, 1-5, citat de Petru în cuvântarea sa din Fapte 2)
- încununarea Paștelui lui Hristos, prin revărsarea Duhului asupra apostolilor
- adunarea comunității mesianice, potrivit profețiilor
- deschiderea Bisericii către toate popoarele
- începutul misiunii

47.2 Denumire

Cuvântul românesc “rusalii” derivă, probabil, indirect, din lat. *Rosalia*, prin termenul din gr. medie ρουσάλια și sl. *rusalija*^[1].

“Cinzecime” este un calc după gr. πεντηκοστή, "(ziua) a cincizecea", denumire care arată că sărbătoarea are loc la 50 de zile după Paști.

Cel mai probabil, cuvântul derivă din cuvântul slav “rusalka”, rusalcele fiind spirite ale apei de genul nimfelor, zânelor, demonilor de apă, care erau sărbătoriți, pentru a fi îmbunați, în prima săptămână a lunii iunie.^[2] Această tradiție

Coborârea Sfântului Duh - manuscris din secolul XV.

păgână, pre-creștină s-a transmis și romanilor, care au denumit rusalka “dragaică” (drăcoaică, demon). În această săptămână era interzis spălatul, scăldatul, și în general, îi era interzis unei persoane să se apropie de ape.^[3]

Peste această sărbătoare s-a suprapus sărbătoarea pogorării Sfântului Duh. Denumirea și sărbătoarea rusaliiilor a fost împrumutată și de către romani. Când Imperiul Roman a devenit creștin în marea majoritate, această sărbătoare (împreună cu multe altele) au fost creștinate în sensul că au primit o semnificație creștină, suprapusă vechii sărbători, în timp semnificația și motivele inițiale fiind date uitării.

47.3 Istoricul sărbătorii

Deja Apostolul Pavel acorda importanță acestei sărbători (cf. *Fapte 20, 16*). Pentru comunitățile creștine care aveau vii înaintea ochilor roadele și mărturiile acestei zile de întemeiere a Bisericii, împreună cu minunile Duhului Sfânt, sărbătorirea anuală a coborării Duhului Sfânt era de la sine înțeleasă.

Potrivit informațiilor din *Peregrinatio Etheriae*, spre sfârșitul secolului al IV-lea, la Ierusalim, sărbătoarea începea cu o celebrare nocturnă. Dimineața, prima slujbă se ținea pe Golgota, iar a doua pe Sion, locul coborării Duhului Sfânt. După-amiaza, pe Muntele Măslinilor se ținea o celebrare în amintirea Înălțării Mântuitorului.

La Roma, Rusaliiile au devenit, pe lângă Paști, a doua sărbătoare rezervată botezurilor. De aceea, vigilia și săptămâna Rusaliiilor au fost rânduite asemănător vigিলiei și săptămânii Paștelui. Deja în vremea Papei Leon cel Mare (440-461), în săptămâna după Rusalii urmau trei zile de post din ciclul Quattuor tempora. În secolul al XI-lea, s-a introdus, în Biserica Romei, *octava Rusaliiilor*; în 1969, prin revizuirea anului liturgic, s-a înlăturat octava, pentru a se reveni la structura în care Rusaliiile încheie ciclul pascal.

47.4 Varia

47.4.1 Întemeierea Bisericii Creștine

„Binecuvântat ești Hristoase, Dumnezeu nostru, Cela ce prea înțelepți pe pescari ai arătat, trimițându-le lor Duhul Sfânt; și printr-înșii lumea ai vânat, iubitorule de oameni, mărire Ție!”. Așa glăsuiește troparul acestui mare praznic al Bisericii Ortodoxe. Conform Bisericii Ortodoxe, acest important eveniment al rusaliiilor reprezintă ziua de naștere a Bisericii creștine, întrucât în această zi a luat ființă în chip văzut această instituție divino-umană, întemeiată în chip nevăzut, odată cu jertfa Mântuitorului pe cruce.

47.4.2 Apostolii au grăit în limbile neamurilor

Duminica de astăzi mai este numită și „Duminica Cincizecimii”, întrucât pogorarea Duhului Sfânt peste Sfinții Apostoli, în Ierusalim, a avut loc în cea de-a cincizecea zi de la Înviere. Sfântul Evanghelist Luca, în „Faptele Apostolilor” (cap. 2), istorisește momentul în care Duhul Sfânt, sub chipul unor limbi de foc, a umplut de darurile sale pe Apostoli, pentru început aceștia căpătând marea putere de a grăi în limbi străine, necunoscute de ei până atunci. Spre mirarea multor oameni aflați în Ierusalim, cei doisprezece au început să facă cunoscută învățătura Mântuitorului către neamuri, în diferite limbi, deși acești ucenici erau știuți de mulți dintre cei prezenți ca fiind evrei simpli, în nici un caz preocupați de învățarea limbilor străine.

47.4.3 Începerea propovăduirii

Trimiterea Duhului Sfânt peste ucenicii săi o vestise mai demult Mântuitorul: „Dar Mângâietorul, Duhul Sfânt, pe care Tatăl Îl va trimite întru numele Meu, Acela vă va învăța toate și vă va aduce aminte de toate cele ce v-am spus Eu” (Ioan 14.26). Într-adevăr, când Duhul Sfânt S-a pogorât peste Apostoli, aceștia au devenit „preaînțelepți”, fiind umpluți „de lumina, râvna și toate harurile dumnezeiești” - așa cum prea frumos exprima Patriarhul Justinian. Abia după acest moment, ucenicii Domnului au ieșit în toată lumea, săvârșind minuni, întorcând pe păgâni de la închinarea idolilor, aducând, de la oameni simpli la împărați, pe mulți la dreapta credință. Începutul are loc chiar în această zi a Pogorării Duhului Sfânt când, în urma predicii Sfântului Apostol Petru, „ca la trei mii de suflete” au crezut în Hristos, alcătuiind prima comunitate a celor care credeau în Hristos.

47.5 Sărbătoare legală în România

Începând cu anul 2008, prima și a doua zi de Rusalii au fost declarate zile libere. (cf. Legea nr. 202/2008 - MO 728 din 28.10.2008)

47.6 Sărbătoare legală în alte țări

Lunea Rusaliilor este zi nelucrătoare în România, Austria, Belgia, Cipru, Danemarca, Estonia, Franța, Germania, Grecia, Islanda, Luxemburg, Țările de Jos, în unele cantoane din Elveția, Madagascar, Norvegia, Portugalia, Senegal, Ungaria, Togo. În Suedia nu mai este zi nelucrătoare din 2006, an în care la 6 iunie (sărbătoare națională suedeză) a devenit zi nelucrătoare.

Nu este zi nelucrătoare în țări cu tradiție catolică: Italia, Brazilia, Irlanda, Spania, Canada, Portugalia, Polonia, Camerun și nici în Bulgaria și Rusia, țări cu tradiție ortodoxă.

47.7 Pelerinaje

- Șumuleu Ciuc^[4]

47.8 Biserici și catedrale din România având hramul Pogorârea Sfântului Duh / Coborârea Sfântului Spirit

- Catedrala Pogorârea Sfântului Duh din Rădăuți
- Biserica de lemn din Lunca Mureșului
- Catedrala Coborârea Sfântului Spirit din Lugoj
- Biserica Pogorârea Sfântului Duh din Zalău
- Biserica Pogorârea Sfântului Duh din Parcul Alexandru Ioan Cuza, fost Parcul *I.O.R.*, din București
- Biserica de lemn din Târgu Frumos
- Biserica de lemn din Dângău Mic
- Biserica de lemn din Frata
- Biserica de lemn din Căzănești, județul Hunedoara
- Biserica Pogorârea Sfântului Duh, din Julița, comuna Vărădia de Mureș, județul Arad
- Biserica de lemn din Dușești „Pogorârea Sfântului Duh”
- Biserica Pogorârea Sfântului Duh, din Vicovu de Jos, județul Suceava
- Biserica Sfântul Spirit din Oradea

47.9 Note

[1] Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic român*, Tenerife 1958-1966, s.v. “Rusalie”

[2] Lazăr Șăineanu, “Dicționar universal al limbei române, ediția a VI-a”, Editura “Scrisul românesc”, 1929

[3] August Scriban, “Dicționarul limbii românești”, Editura “Institutul de Arte Grafice «Presa Bună»”, 1939

[4] Mănăstirea franciscană de la Șumuleu Ciuc

47.10 Bibliografie

- P. de Surgy, „Rusalii”, în *Vocabular de teologie biblică*, București 2001, p. 653-654.
- A. Schott, „Dominica Pentecostes (Pfingstsonntag)”, în *Das vollständige römische Meßbuch*, Freiburg 1962, p. 566-568.
- Alexandru Ciorănescu, *Dicționarul etimologic român*, Tenerife 1958-1966.
- Legea 202/2008 de modificare a Codului Muncii, prin care prima și a doua zi de Rusalii au fost declarate libere.

47.11 Lectură suplimentară

- *Sărbătorile la români: Cincizecimea*, Simion Florea Marian, Iordan Datcu, Editura “Grai și Suflet-Cultura Națională”, 2001

47.12 Legături externe

- Sărbătoarea Rusaliilor
- Rusaliile: Cinci tradiții într-o singură sărbătoare, 23 iunie 2013, Iulian Voicu, *Ziare.com*
- Evenimentul Cincizecimii și nașterea comunității creștine, 10 aprilie 2007, Constantin Preda, *CrestinOrtodox.ro*
- Rusaliile - Făpturi fantastice și ritualuri de exorcizare la români, *Agonia.ro*
- Rusaliile, cea mai veche sărbătoare creștină, 11 iunie 2011, Florian Bichir, *Evenimentul zilei*
- Rusaliile, data de naștere a Bisericii, 3 iunie 2012, Florian Bichir, *Evenimentul zilei*
- Pogorârea Sfântului Duh pe Muntele Sion, 27 mai 2007, Florin Mihai, *Jurnalul Național*
- Strat de Rusalii, 7 mai 2009, Simona Chiriac, *Jurnalul Național*
- Trei zile de Rusalii, 4 iunie 2009, Simona Chiriac, *Jurnalul Național*
- Tradiții de Rusalii. Ce puteți păți dacă nu respectați această sărbătoare VIDEO, 3 iunie 2012, Alina Stan, *Adevărul*
- Pogorârea Duhului Sfânt (Duminică Rusaliilor), 10 iunie 2006, Liliana Ivan, *Adevărul*
- Sărbători creștine - Pogorârea Duhului Sfânt, 18 iunie 2003, *Revista Magazin*
- Rusaliile - Obiceiuri de Rusalii, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*
- De la Valea cu Dor la Rusalii, 4 iunie 2009, Adrian Bucurescu, *România liberă*
- Rusalii: minunea „auzirii” sau a „vorbirii” în limbi?, 3 iunie 2012, Pr. Prof. Dr. Stelian Tofană, *Ziarul Lumina*
- Cincizecimea - „metropolă a sărbătorilor”, 12 iunie 2011, Arhim. Dr. Ignatie Trif, *Ziarul Lumina*
- Tâlcuirea imnografiei sărbătorii Rusaliilor, 23 mai 2010, Pr. Asist. Drd. Alexandru Dumitrescu, *Ziarul Lumina*
- Icoana Pogorârii Sfântului Duh, 16 iunie 2008, Bogdan Scorțea, *Ziarul Lumina*

Capitolul 48

Miorița

Miorița este un poem folcloric românesc, răspândit în peste 1500 de variante^[1] în toate regiunile României. Este o creație populară specific românească, nefiind cunoscută la alte popoare^[2]. Cântecul a fost zămislit în Transilvania, având la bază un *rit de inițiere* și interpretat sub forma de colindă, în timpul sărbătorilor de iarnă^[3]. S-a transformat în baladă (în regiunile din sudul și estul țării)^[4], în această versiune fiind socotit un text literar desăvârșit din punct de vedere compozițional și stilistic^[5]. A fost analizat și comentat de cei mai de seamă oameni de cultură români. *Motivul mioritic* a constituit sursă de inspirație pentru scriitori, compozitori și artiști plastici români și străini. A fost tradus în peste 20 de limbi străine^[6]. Este socotit unul din cele patru *mituri fundamentale* ale literaturii românești^[7].

48.1 Originea și semnificația titlului

- **Etimologie și semantică.** *Miorița* - s.f., “oaie tânără, mială”; în general oaie; diminutiv de la *mioară* > *mia* (+ suf. -ioară), din lat. *agnella* (cf. Pușcariu, 1054; Capidan; etim. acceptată de DEX și DAR), prin disimularea grupului gn > mn > m, cu o formă intermediară (*a)mnel* (cf. Candrea-Densușianu) → (în l. rom.) miel, mia, mior.
- **Semnificație mitologică.** Oaia este primul animal domesticit de om, din rațiuni economice, crescut și sacrificat pentru *hrană* (carnea, laptele și derivatele sale) și *îmbrăcăminte* (lâna, pielea). Apare în mitologiile unor popoare, ca *simbol religios* (creștinism), *animal totemic* sau *animal fantastic* (mitologiile caucaziene); ca *animal oracular* e semnalat numai în mitologia românească (balada *Miorița*). *Oaia năzdrăvană* din balada *Miorița* denunță unui cioban complotul urzit împotriva lui de alți doi fărtați.^[8]
- **Semnificație culturală.** Cântecul mioritic este considerat una dintre cele mai reprezentative creații folclorice românești de factură *pastorală* și reprezintă un simbol al perenității poporului român, păstoritul fiind o îndeletnicire străveche. “Reconstituirea” genezei cântecului permite incursiuni în cultura și realitățile etnografice ale satului românesc tradițional.
- **Semnificația și istoria titlului.** În Transilvania, e numit generic *Colinda păcurarului*. Episodul *Oaia năzdrăvană* a fost adăugat numai după ce cântecul a traversat *Carpații* și s-a transformat în baladă. Astfel, în sudul și estul țării, rapsozii îl numeau generic *Cântecul mioarei*.^[9] Titlul baladei, *Miorița*, a fost propus pentru prima dată de către Vasile Alecsandri (1850), în mod convențional și ulterior acceptat unanim (la vremea respectivă versiunea primară, *Colinda păcurarului* nu era cunoscută de către folcloriști).
- **Definirea cântecului “mioritic”.** Exegeții Mioriței^[10] au definit-o ca fiind un *bocet, epopee pastorală, cântec de jale, legendă, doină, cântec de nuntă, incantație rituală, cântec religios, mit, etnomit sau cântec din bătrâni*. Adrian Fochi^[11] a identificat două versiuni: colind (versiunea primară), cu circulație atestată în Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, respectiv baladă - în Oltenia, Muntenia, Dobrogea și Moldova. *Miorița* (colind / baladă) este o *creație folclorică muzicală*, în spațiul consacrat fiind interpretată vocal și instrumental (după caz), respectându-se caracterul sincretic (text - melos) specific creațiilor populare. Din punct de vedere al oralității, *Miorița* este un *text literar cu valențe discursive*. În plan exegetic, este *cel mai controversat text folcloric românesc*, din cauza atitudinii aparent paradoxale a eroului principal (vezi Polemici despre fatalismul mioritic).

48.2 Nuclee tematice în cântecul mioritic

48.2.1 Versiunea colind

Cadrul epic inițial

- Locul dramei (muntele; coborarea oilor la munte)
- Tema ciobanilor (tema marilor și a verilor primari; tema micului / a străinului)
- Hotărârea ciobanilor (soborul păcurarilor; decizia nemotivată de a-l omorî pe cel mic)

Episodul testamentar

- Locul îngropării (în apropierea stâniei)
- Obiectele îngropării (fluietul, trâmbița, tilinca, baltagul, toporul, lancea, bota)
- Plângerea oilor (bocetul)

Regim metric: 7/8 silabe; interpretare - grup de colindători;

Circulație: Transilvania, Banat, Crișana, Maramureș;

Notă: În unele variante, colinda se încheie cu *episodul măicuței*, compus din trei secvențe (coborârea de la munte și întâlnirea cu măicuța; motivațiile oferite măicuței pentru neîntoarcerea sa; măicuța îl așteaptă pe fecior, cu masa pusă); În zona Sălaj - Năsăud - Cluj, circula tipul "fata de maior" (regim metric 5/6 silabe). Episodul "oaia năzdrăvană" este atipic pentru versiunea colind.

48.2.2 Versiunea baladă

Cadrul epic inițial

- Locul dramei (plaiul; coborârea oilor de la munte; transhumanța)
- Tema ciobanilor
- Tema complotului (conflict economic)

Episodul "oaia năzdrăvană"

- Dialogul dintre mioriță și cioban (dezvăluirea complotului)

Episodul testamentar

- Locul îngropării (în apropierea stâniei)
- Obiectele îngropării (fluietul)
- Bocetul oilor
- Tema nunții cu o fată de crai

Episodul măicuței

- Tema căutării ciobanului
- Tema nunții cu o fată de crai (repetiție)

Regim metric: 5/6 silabe; interpretare - individuală (rapsod);

Circulație: Oltenia, Muntenia, Dobrogea, Moldova;

48.3 Epicul cântecului mioritic

48.3.1 Versiunea colind

Trei păcurari urcă cu oile la munte ("Sus în vârful muntelui, / Sub crucița bradului, / Mărgu-și trei păcurărei / Cu oile după ei"), primăvara, după *Ruptu Sterpelor* (*Sâmbra oilor, Măsuriș*), pentru a constitui stâna de vară. Doi dintre păstori sunt mai mari și între ei există o relație de rudenie ("Cei mai mari îs veri primari"). Al treilea este mai mic și este străin - de grupul profesional, de neamul celor doi ("Cel mai mic îi străinic"). Cel mic este supus unor *probe de inițiere* profesionale, potrivit cutumelor pastorale străvechi ("Pe cel mai mic l-o mânat / Cu găleata la izvor"). Cei mari fac *sobor* (judecată) și decid să-l omoare pe cel mai mic, fără a se preciza motivația (proba *morții inițiatice*), lăsându-i libertatea să decidă modalitatea prin care va fi omorât ("Ce morțiță tu poștești? / Ori din pușcă împușcat, / Ori din sabie tăiat?").

Replica celui mic (episodul "testamentar") indică: moartea prin decapitare ("Nici o moarte nu-mi poftesc / Fără capu mi-l tăieți"), dorința de a fi îngropat în preajma stânii ("Pe mine mă îngropați / În strunguța oilor"), cu mențiunea de a nu fi înhumat în cimitirul din sat ("Pă mine nu m-astupați / Nici în verde țintirim / C-acolo mi-oi fi străin"), învelit doar în scoarță de brad bătrân, iar alături de el să fie așezate trâmbița, fluierul, tilinca, toporul etc.; este invocată plângerea oilor ("Oile cele cornute / Mîndru m-or cânta pă munte").

În unele variante, "testamentul" păcurarului continuă cu prefigurarea sfârșitului anului pastoral ("Și-a zini Ziua Crucii, / Voi la țară-ți coborî"). Mama păstorului va întreba de soarta fiului său ("Măicuța v-a întreba / Coborâsc și eu ori ba?"), însă aceasta trebuie să știe doar că a rămas mai înapoi cu oile ("C-am rămas mai înapoi / Cu cele șchioape de oi") și va întârzia la cină ("Cina-n masă s-a răci, / Apa-n vasă s-a-ncălzi, / Eu la mama n-oi zini / Batăr cît m-ar agodi").

48.3.2 Versiunea baladă

Trei ciobani coboară cu oile la vale ("Pe-un picior de plai, / Pe-o gură de rai") - tema *transhumanței*. Fiecare dintre ei este reprezentatul unei regiuni istorice românești: "Unu-i moldovan, / Unu-i ungurean (*transilvănean*) / Și unu-i vrâncean (sau *muntean*)". Doi dintre ei se sfătuiesc să îl omoare pe al treilea (tema *complotului*) pentru a-și însuși averea acestuia ("Că-i mai ortoman / Ș-are oi mai multe, / Mândre și cornute"). *Oaia năzdrăvană* îi dezvăluie ciobanului intențiile celor doi tovarăși, sfătuindu-l totodată să își ia măsuri de precauție ("Stăpâne, stăpâne, / Îți cheamă ș-un câne / ... / Că l-apus de soare / Vreau să mi te-omoare").

Replica ciobanului vizează indicații testamentare: dorința de a fi îngropat "în dosul stânii", iar la cap să-i fie așezat un fluier. Intuind bocetul oilor ("Ș-oile s-or strânge, / Pe mine m-or plânge / Cu lacrimi de sânge") și durerea măicuței ("Măicuța bătrână, / Cu brâul de lână, / Din ochi lăcrimând"), ciobanul îi cere *mioarei năzdrăvane* să le ascundă faptul că a fost ucis ("Iar tu de omor / Să nu le spui lor") și să le ofere drept pretext al dispariției sale, căsătoria sa cu o fată de crai (Să le spui curat / Că m-am însurat / C-o mândră crăiasă, / A lumii mireasă") - tema *alegoria nuntă-moarte*.

48.4 Teme și secvențe evolutive (de la colind la baladă)

- Urcarea / coborârea oilor de la munte
- Numărul păstorilor
- Mioara năzdrăvană
- Obiectele meseriei
- Locul înhumării
- Bocetul. Măicuța bătrână

48.5 Originea

48.5.1 Sursa tematică

La baza cântecului mioritic (versiunea colind) stă un *ritual de inițiere a tinerilor*, ritual specific societății arhaice. Raportul dintre personaje (tema marilor vs. tema micului), corvoada muncilor la care e supus *cel mic și străinic*, soborul păstorilor și simulacrul judecății (omor nemotivat, ipotetic), definesc episodul testamentar ca o prefigurare a probei supreme (moartea inițiativă), după vechi cutume pastorale.

De-a lungul istoriei exegetice, s-au distins trei filoane principale din care cercetătorii au presupus că s-a zămislit Miorița: mitic, religios și etnografic.

48.5.2 Locul de origine

Cântecul mioritic s-a zămislit în regiunea intracarpatică a României, în Transilvania, fiind interpretat sub formă de *colindă*, pe parcursul sărbătorilor de iarnă (25 decembrie–6 ianuarie). Contaminat cu alte motive folclorice, în regiunea centrală a Transilvaniei a dezvoltat tipul “fata de maior”, iar în Muntenia și Moldova s-a transformat în *baladă*.

Abordările despre localizarea obârșiei Mioriței au fost marcate de subiectivism și patriotism local. Cea mai longevivă teorie a impus *obârșia vrânceană*, motiv pentru care a colectat cel mai mare număr de intervenții. Din a doua jumătate a secolului al XX-lea s-a vorbit tot mai insistent despre *originea transilvăneană*. În cele din urmă, toate aceste dispute s-au focalizat pe opoziția dintre colind și baladă, pe întâietatea uneia în defavoarea celeilalte.

48.5.3 Momentul genezei

Ritualul de inițiere care stă la baza cântecului mioritic datează din perioada preistorică sau antică. În comunitățile pastorale din Transilvania, tradițiile străvechi s-au păstrat nealterate până în zorii mileniului III. O formă rudimentară a cântecului mioritic putea să ia naștere în primele secole ale mileniului II. Cristalizarea *versiunii colind*, conservate până în zilele noastre, datează din perioada medievală. *Versiunea baladă* datează de la sfârșitul secolului al XVIII-lea sau chiar începutul secolului al XIX-lea.

48.5.4 Creatorul

Miorița este o producție folclorică, succesivă, socotită, deci, o creație anonimă, transmisă pe cale orală din generație în generație.

Date fiind calitățile excepționale ale acestei creații—unicitatea, paradoxul și valențele artistice ale versiunii finale—problema creatorului a trezit un interes aparte în rândul celor preocupați de subiect. S-a afirmat că Miorița, la fel ca toate creațiile literaturii populare, este *opera colectivă a poporului*. Această concepție a fost exemplar definită de Vasile Alecsandri, atunci când a găsit de cuviință să afirme, într-un elan de entuziasm facil, că „românul e născut poet”. În scurt timp a apărut o altă teorie, situată la extrema celei dintâi: *balada Miorița* nu poate fi decât o *creație individuală*, opera unui ins înzestrat cu un talent nativ ieșit din comun. În această categorie s-au grupat toți admiratorii baladei și susținătorii obârșiei extracarpatică. Dintre ei s-a desprins un grup de radicali care au mers până la nominalizarea unor *pseudo-creatori*. Cea de-a patra direcție, dezvoltată din *teoria evoluției*, a pledat pentru o *creație succesivă*.

48.6 Circulația cântecului mioritic

Spațiul românesc nu a fost un centru de iradiere euroregional, balcanic sau continental a cântecului mioritic, deși se cunoaște existența unui repertoriu destul de vast de creații populare migratoare, care au penetrat barierele lingvistice și culturale. Era de așteptat o difuzare a prototipului mioritic cel puțin la popoarele învecinate, chiar și în forme ușor alterate sau modificate, dar nu s-a semnalat circulația cântecului în folclorul altor comunități decât românești. “Folclorul românesc e original, între altele, prin Miorița, care - se știe - nu e cunoscută la alte popoare...”^[12]

Explicație se întemeiază pe teoria evoluției și circulației textului, potrivit căreia cea mai mare parte din istoria acestui cântec se identifică cu *versiunea-colind* (în Transilvania), din vremuri (pre)medievale și până prin secolul al XVII-lea sau al XVIII-lea. În această perioadă cântecul a fost prea puțin cunoscut chiar și în provinciile istorice extracarpatică. Colindele, spre diferență de doine și balade, au un puternic caracter conservator, grație unor străvechi cutume și interdicții de interpretare în afara unui interval de timp consacrat (12 zile pe an). După săvârșirea procesului de

metamorfoză (saltul în baladă), a apărut un context istoric, prielnic aspirațiilor unioniste, care i-a transformat pe cei trei eroi în exponenți ai celor trei provincii. Din acest moment, specificitatea a îngrădit definitiv orice potențială evadare în spații extraromânești.

Studiul lui Adrian Fochi (*Miorița*, 1964) semnaleză prezența Mioriței, în fragmente sau texte alterate, în unele zone ce depășesc granițele administrative ale țării: zona macedoneană, sârbească, moldovenească, ucraineană și maghiară. Dar s-a menținut exclusiv în comunitățile vechi românești.

48.7 Cea mai veche variantă

Cea mai veche variantă cunoscută a Mioriței^[13] este o colindă din nord-estul Transilvaniei. Ea a fost consemnată, pe la 1792-1794, într-o garnizoană din Bistrița Năsăud, de către ofițerul Ioan Șincai, fratele lui Gheorghe Șincai. Manuscrisul a fost descoperit abia la sfârșitul secolului al XX-lea în Arhivele din Tîrgu Mureș și publicat în 1991, în revista *Manuscriptum*.^[14] Dar cea mai cunoscută variantă literară este *varianta Alecsandri* (versiunea baladă).^[15]

48.8 Miorița în circuitul literar

48.8.1 Descoperirea baladei

Prima variantă publicată este o baladă din zona Vrancea, culeasă, se pare, de Alecu Russo (în Munții Sovejei) în perioada februarie - aprilie 1846. Într-o scrisoare către A. Hurmuzachi, Vasile Alecsandri mărturisește că „această baladă mi-a fost adusă din Munții Sovejii de D. A. Russo, care o descoperise...”. Dar după stingerea din viață a lui A. Russo (1859), Vasile Alecsandri își schimbă opinia (vezi nota la balada “Dolca” din volumul „Poesii populare ale românilor” (1866), unde îl indică drept informator al baladelor *Dolca* și *Miorița* pe un „anume Udrea”, un baci de la o stână de pe Ceahlău). Subiectul a fost tratat pe larg în mai multe studii.^{[16][17][18]}

48.8.2 Publicarea baladei

Balada a fost publicată pentru prima dată de către Vasile Alecsandri, în secțiunea *Cântece populare românești* din gazeta “Bucovina” din Cernăuți (an III, nr. 11, sâmbătă, 18 februarie 1850) cu titlul “Mieoara”. Textul este republicat, în 28 august 1850, de Vasile Alecsandri, în bisăptămânalul “Zimbrul” (Iași). În 1852, Vasile Alecsandri include balada Miorița și în volumul *Poesii populare. Balade (Cântece păstorești)*. În anul 1854, Jules Michelet publică prima traducere a baladei într-o limbă străină, la Paris, în *Légendes démocratique du Nord*. În 1859, la Pesta, apare culegerea *Poezia populară. Colinde*, culese și corese de A. M. Marienescu. Una dintre aceste colinde poartă titlul *Judecata păstorilor*^[19], fiind o variantă a Mioriței și se dovedește a fi similară cu textele care circulă în partea de nord-vest a Transilvaniei (Năsăud - Lăpuș).

48.8.3 Varianta Alecsandri a baladei

Varianta Alecsandri (versiunea baladă) este socotită o variantă virtuală, deoarece în această formulă și alcătuire textul nu a fost niciodată întâlnit în spațiul consacrat al performării; este reprezentativ pentru că este alcătuit din fragmente autentice, tipice versiunii baladă; conține aproape toate episoadele, temele, motivele și secvențele ce o definește din punct de vedere tipologic. Există și o variantă virtuală a versiunii colind, de factura livrescă, specifică tipului nord-maramureșean.

Este unanim acceptată ideea că Vasile Alecsandri a “îndreptat” această creație folclorică, în spiritul ideilor care circulau, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, printre folcloriștii români (vezi cap. Creatorul Mioriței). Dumitru Caracostea, Ovid Densușianu, Ion Diaconu, Adrian Fochi, Gheorghe Vrabie s-au referit la această problemă în studiile lor, analizând textele din perspectivă comparatistă și constatând un proces succesiv de îndreptare a variantelor pe traseul 1850-1852-1866. Suspiciunea e întemeiată, cu atât mai mult cu cât se știe că Vasile Alecsandri a născocit «cântece» întregi, precum *Movila lui Burcel* și *Cântecul lui Mihai Viteazul*, determinându-i pe unii să considere că varianta mioritică publicată de Vasile Alecsandri este o operă a acestuia (Duiliu Zamfirescu, 1909), iar pe alții să se îndoiască de „autenticitatea folclorică a primei versiuni a baladei”.^[20]

În general s-a acreditat ideea că Vasile Alecsandri „a extras din numeroasele variante ale Mioriței (..) forma perfect cristalizată”,^[21] cu atât mai mult cu cât „nu există nici un tablou sau vers din Miorița lui Alecsandri care să nu se găsească în una din numeroasele variante culese de atunci încolo pe întinsul țării, unele fiind prezente și în forma transilvăneană de colind, care are probabil o vechime mai mare decât balada”.^[22]

48.9 Referințe critice

Istoria exegetică a Mioriței a fost marcată de apariția unor culegeri, studii, cărți sau publicații (reviste) socotite decisive în impulsivarea cercetărilor din domeniu. Aceste lucrări au impus direcții noi de interpretare, au emis ipoteze și teorii privind istoria și geneza Mioriței, au tratat într-un mod original atitudinea paradoxală a păstorului în fața morții sau, în unele cazuri, au indus antologii ample ale variantelor mioritice - acestea devenind o bază solidă pentru noi aserțiuni.

48.9.1 Fatalismul mioritic

Tema fatalismului mioritic se constituie într-un capitol decisiv al istoriei exegetice, însumând totodată răspunsurile semnificative la una dintre întrebările fundamentale: de ce păstorul își acceptă soarta cu atâta seninătate?; de ce, în aceste condiții, Miorița s-a bucurat de „adeziunea” fără precedent a românilor practic din toate colțurile țării?

„Cercetătorii de până acum s-au lăsat fascinați în primul rând de comportamentul ciobanului amenințat cu uciderea; ei au căutat răspunsuri la întrebarea dacă felul în care reacționează păstorul în fața morții iminente reprezintă o dovadă de optimism sau pesimism? Dacă poporul român e un spirit resemnat sau unul luptător?”.^[23] Această istorie a interpretărilor, cu evidente conotații filosofice, e marcată de câteva puseuri acuzatoare urmate de fiecare dată de replici justificative. După Al Doilea Război Mondial, aceste excese își pierd din intensitate, remarcându-se, în schimb, o amplă ofensivă a concepției nonfataliste – George Călinescu, Constantin Brăiloiu, Adrian Fochi și Mircea Eliade fiind repere solide ale acestui curent.

48.9.2 Antologia Națională a Mioriței

Lucrări ce conțin antologii de texte mioritice:

- Adrian Fochi, *Miorița*, Editura Academiei, București, 1964 (**930 documente** - 702 variante, 123 de fragmente și 105 informații: Transilvania – 329 variante, Banat – 14, Oltenia – 31, Muntenia – 67, Dobrogea – 10, Moldova – 51);
- Adrian Fochi, *Miorița, texte poetice alese*, Editura Minerva, colecția *Meșterul Manole*, București, 1980 (**92 de texte**, din Moldova, Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banat și Transilvania);
- Ovid Densușianu, *Viața păstorească în poezia noastră populară, 1922-1923*, ediția a III-a, Editura pentru Literatură, București, 1966 (**44 de texte**);
- Dumitru Pop, *Pe marginea Mioriței*, în *Studiu Universitas, Babeș-Bolyai*, Cluj, 1965 (**32 texte** - colinde);
- Ion Bârlea, *Literatura populară din Maramureș*, ediție de Iordan Datcu, București, 1968;
- Virgil Medan, *Cântece epice*, Cluj, 1979 (**41 texte**);
- Ion Taloș, *Miorița în Transilvania*, în *Anuarul de folclor*, II, Cluj-Napoca, 1981;
- Petru Caraman, *Literatură populară*, ediție de I.H. Ciubotaru, Iași, 1982;
- Ion Diaconu, *Ținutul Vrancei*, III-IV, Editura Minerva, București, 1989 (**402 documente** referitoare la circulația Mioriței în această regiune);
- Pamfil Bilțiu, Gheorghe Pop, *Sculați, sculați, boieri mari*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1996 (**35 texte** - colinde);
- Dorin Ștef, *Miorița s-a născut în Maramureș*, Editura Dacia Cluj Napoca, 2005 (**136 texte** - colinde);
- Augustin Mocanu, *Colinda "Fata de maior"*, Editura Dacoromâna, Slobozia, 2007 (**194 texte** - colinde);

48.10 Miorița și cultura modernă

Poeții și scriitorii români și-au manifestat deschis o admirație necondiționată față de acest poem al literaturii populare, valorificându-i valențele prin filtrul talentului și al modului personal de percepere a mesajului.

Nichita Stănescu (1983) a mărturisit, în numele generației sale și al celor anterioare: „Fără Miorița n-am fi fost niciodată poeți. Ne-ar fi lipsit această dimensiune fundamentală”^[24] Mihail Sadoveanu (1923) pledează pentru “arta ei fină”, încât “ne putem întreba dacă i se poate găsi pereche în alte literaturi populare și dacă chiar literatura cultă, în infinitele variații, a realizat vreodată un mic poem așa de armonios și de artistic”^[25] Iar aprecierile lui Alecu Russo – care trăia cu convingerea că balada reprezintă doar rămășițele unei vaste epopei naționale, chiar și așa socotind-o “cea mai frumoasă epopee păstorească din lume” – aveau să devină obsesii. Dovadă că în 1982 Nichita Stănescu definește Miorița ca fiind “Iliada și Odiseea genetică a poporului nostru”^[26]

Vezi și: Motivul mioritic reflectat în opere artistice culte

48.11 Miorița în contextul globalizării

Primul pas pentru a înțelege Miorița este de a pătrunde în specificul etnic, cultural și mai cu seamă spiritual al poporului român. Acest demers pornește de la premisa unicității ei. Pe de altă parte însă temele și motivele (în sens conceptual și etnografic) conservate în această baladă sunt comune spațiului cultural indo-european. Al doilea pas impune o analiză în relație cu specificul popoarelor ce ne înconjoară, atât vest-europene, cât și orientale, căci există afinități cu culturile marginale indo-europene, de tip major.

Miorița aparține culturii continentale / europene în măsura în care această civilizație o înțelege și o asimilează. Francezii, de exemplu, au fost primii care au ridicat un semn de întrebare în dreptul baladei (J. Michelet, 1854), acuzând resemnarea ciobanului în față morții, ceea ce ar defini o „trăsătură națională”. În schimb, George Călinescu a fost de părere că folclorul românesc valorificat în literatura cultă a întrunit aprecieri favorabile din partea britanicilor. Miorița suportă o paralelă cu riturile de inițiere (sacerdoțială), respectiv concepția despre moarte și nemurire a tibetanilor.

Mircea Eliade, prin studiul *Mioara năzdrăvană* este un precursor al celor care au contribuit la integrarea Mioriței într-un context global, european, prin definirea acestei creații drept un efect al „creștinismului cosmic”, de sorginte sud-est europeană.

Grație calităților sale cu totul excepționale, ce o individualizează, Miorița poate fi privită ca o „fereastră spre cultura, personalitatea și realitatea românească,” ce se deschide spre stăruința celor străini de neam și limbă de a ne cunoaște și a ne înțelege.

48.12 Bibliografie

48.12.1 A. Lucrări clasice (1850-1964)

Monografii și studii decisive

- Blaga, Lucian, *Spațiul mioritic*, București, 1936; reluat în *Trilogia culturii* (1944);
- Caracostea, Dumitru, *Miorița în Moldova*, în Convorbiri literare, 1915; *Miorița în Moldova, Muntenia și Oltenia. Obiectivele d-lui Densușianu. Totalizări*, în Convorbiri literare, 1924; reunite în *Poezia tradițională română. Balade populare și doine*, ediție de D. Șandru, prefață de O. Bârlea, Editura pentru Literatură, București, 1969;
- Densușianu, Ovid, *Viața păstorească în poezia noastră populară*, (1922-1923), Editura pentru Literatură, București, 1966;
- Diaconu, Ion, *Ținutul Vrancei. Etografie. Folclor. Dialectologie*, vol. III și IV, ediție de Paula Diaconu Bălan, Editura Minerva, București, 1989;
- Fochi, Adrian, *Miorița. Tipologie. Circulație. Geneză. Texte*, Editura Academiei, București, 1964;

Studii și articole

- Brăiloiu, Constantin, *Sur une ballade roumaine: La Mioritza*, Geneva, 1946;
- Botta, Dan, *Limite*, București, 1936; *Scrieri*, vol. IV, București, 1968, p. 75;
- Densușianu, Aron, *Epopoea noastră pastorală*, în *Revista critică literară*, vol. III / 1895, p. 315-331;
- Fochi, Adrian, *Miorița. Texte poetice alese*, Editura Minerva, București, 1980;
- Fochi, Adrian, *Cântecul epic tradițional al românilor. Încercări de sinteză*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985;
- Iorga, Nicolae, *Balada populară română. Originea și ciclurile ei*, Vălenii de Munte, 1910;
- Mușlea, Ion, *Le mort-mariage - une particularité du folklore balkanique*, în *Melanges de l'école Roumaine en France*, Paris, 1925; reprodus în *Cercetări etnografice și de folclor*, volumul II, 1972, p. 7-28;
- Odobescu, Alexandru, *Răsunete ale Pindului în Carpați*, în *Revista Română*, 1861, reluat în *Albumul Macedo-Român*, București, 1880, p. 83-98 și în *Opere complete*, București, 1908, vol. II;
- Rusu, Liviu, *Le sens de l'existence dans la poésie populaire roumaine*, Paris, 1935
- Speranția, Th. D., *Miorița și călușarii, urme de la daci*, 1915;
- Sanielevici, H., *Miorița sau patimile unui Zamolxis*, în *Adevărul literar și artistic*, X (1931), nr. 552;

Alte studii (referințe despre Miorița)

- Călinescu, George, *Istoria literaturii române de la origini și până în prezent* (1941), Editura Minerva, București, 1988 (ed. a II-a);
- Eminescu, Mihai, *Articole și traduceri*, volumul I, ediție de Aurelia Rusu, Editura Minerva, București, 1974, p. 540-543; articolul a fost publicat în *Timpu*, IV, 1879, nr. 161 (22 iulie), p. 2-3;
- Eftimiu, Victor, *Amintiri și polemici*, 1942, reluat în *Adevărul*, nr. 17.175, 1948;
- Michelet, Jules, *Légendes démocratique du Nord*, Paris, 1854;
- Sadoveanu, Mihail, *Mărturisiri*, ESPLA, București, 1960;

48.12.2 B. Lucrări post-fochiene (1964-2008)**Monografii și studii decisive**

- Eliade, Mircea, *Mioara năzdrăvană*, în *De la Zalmoxis la Genghis-Han – Studii comparative despre religiile și folclorul Daciei și Europei Occidentale* (1970), Editura Humanitas, București, 1995;
- Filipciuc, Ioan, *Miorița străbate lumea*, Editura Fundația cultural-științifică Biblioteca Miorița, Câmpulung Moldovenesc, 2001;
- Gălușcă-Crîșmariu, Tatiana, Ene, Tudor, *Miorița. La dacoromâni și aromâni. Texte folclorice*, ediție de N. Saramandru, Editura Minerva, București, 1992; - fragmente
- Ștef, Dorin, *Miorița s-a născut în Maramureș*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 2005;

Studii și articole

- Abacu, Ioan, *Miorița în limba latină*, în revista *Miorița*, nr. 1, Câmpulung Moldovenesc, martie 1991;
- Amzulescu, Al., *Noi observații despre Miorița colind*, în *Revista de Etnologie și Folclor*, 24, nr. 1, București, 1979;

- Amzulescu, Al., *Pseudovariante ale Mioriței*, în Memoriile Comisiei de Folclor, tom VI, București, 1989;
- Amzulescu, Al. I., *Observații istorico-filologice despre Miorița lui Alecsandri*, în Revista de etnografie și folclor, nr. 2 (1975), p. 127-158;
- Apostol, Pavel, *Studiu introductiv, Miorița* (A. Fochi), Editura Academiei, București, 1964;
- Bindea, Ioan, *Variante ale Mioriței-colind în sud-vestul zonei folclorice a Năsăudului*, în Simpozion Miorița – 1992, Câmpulung Moldovenesc, 1993;
- Bilțiu, Pamfil, Pop, Gheorghe, *Sculați, sculați, boieri mari. Colinde din județul Maramureș*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1996;
- Bîrlea, Ovidiu, *Miorița colind*, în Revista de Etnografie și Folclor, 12(1967), nr. 5;
- Bîrlea, Ovidiu, *Colindatul în Transilvania*, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei pe anii 1965-1967, Cluj, 1969;
- Breazu, Ioan, *Note despre Miorița (1932)*, în Miorița, VI, nr. 2(12), Câmpulung Moldovenesc, 1996;
- Brânda, Nicolae, *Mituri și antropocentrismul românesc I. Miorița*, Editura Cartea Românească, București, 1991;
- Brătulescu, Monica, *Colinda românească*, Editura Minerva, București, 1981;
- Buhociu, Octavian, *Folclorul de iarnă, ziorile și poezia păstorească*, Editura Minerva, București, 1979;
- Chițimia, I.C., *Folcloriști și folcloristică românească*, Editura Academiei, București, 1968;
- Ciopraga, Constantin, *Mioriticul sau despre exorcitarea tragicului*, în Simpozion Miorița – 1992;
- Cîrstea, Gheorghe, *Miorița sau patimile unui poet-păstor*, în Simpozion Miorița – 1992;
- Coman, Mihai, *Noi ipoteze despre Miorița*, în revista Vatra, nr. 163, octombrie 1984;
- Datcu, Iordan, *Horia Vintilă: Miorița este, de fapt, un ritual pythagoric*, în Miorița, I, nr. 2, 1991;
- Filipciuc, Ion, *Miorița în sistemul colindelor și baladelor*, în Miorița, III, nr. 1(5), Câmpulung Moldovenesc, martie 1993, p. 18-50 vezi și XXIV contrapoziții despre Miorița, în Cronica, Iași, XVIII, nr. 34(917), 1983, p. 5;
- Filipciuc, Ion, *Cine a descoperit Miorița*, în revista Miorița, VI, nr. 2(12), decembrie 1996;
- Latiș, Vasile, *Păstoritul în Munții Maramureșului*, Baia Mare, 1993;
- Lazăr, Ioan St., *Despre un mit solar mioritic*, în Miorița, III, nr. 1(5), Câmpulung Moldovenesc, 1993;
- Lazăr, Ioan St., *Miorița – Translatio ad Christum*, în revista Miorița, VI, nr. 2(12), decembrie 1996;
- Macarie, Constantin, *Să ascultăm Miorița la Soveja*, în Miorița, III, nr. 1(5), 1993;
- Manea, Gabriel, *Miorița și alte mituri*, în Miorița, III, nr. 2(6), septembrie 1993;
- Mocanu, Augustin, *Colinda "Fata de maior"*, Editura Dacoromâna, Slobozia, 2007;
- Noica, Constantin, *Pentru o bună desprindere de spiritul Mioriței*, în Steaua, Cluj-Napoca, 1976, nr. 3, p. 60;
- Pavelescu, Gheorghe, *Miorița-bocet*, în Miorița, III, nr. 1(5), 1993;
- Ploscaru, Dorin, *Martor între răstignire și Miorița*, în revista Helvetica, nr. 2 și 3, Baia Mare, 1998;
- Pop, Dumitru, *Pe marginea Mioriței*, în Studia Universitas Babeș-Bolyai, seria Philologia, nr. 1, Cluj-Napoca 1965;
- Rezuș, Ion, *Sintează mioritică*, în revista Miorița, III, nr. 2(6), septembrie 1993;
- Șeuleanu, Ioan, *Cultura tradițională și destinul ei în actualitate*, în Anuarul de folclor, III-IV, Cluj-Napoca 1983;
- Sfîntescu, Rodica, *Substratul mitologic în Miorița*, în Simpozion Miorița – 1992, 1993;

- Suiogan, Delia, *Miorița colind*, în *Memoria Ethnologica*, I. nr. 1, Baia Mare, 2001;
- Taloș, Ion, *Miorița în Transilvania*, în *Anuarul de folclor*, II, Cluj-Napoca, 1981;
- Taloș, Ion, *Miorița și vechile rituri funerare la români*, în *Anuarul de folclor*, III-IV, Cluj-Napoca, 1983;
- Taloș, Ion, *Miorița – posibilă interpretare*, în rev. *Steaua*, nr. 12, Cluj-Napoca, 1981;
- Ursache, Petru, *Miorița în transhumanță mondială*, în *Convorbiri literare*, CXXXVI, nr. 1(85), 2003.
- Ursache, Petru, *Etnoestetica*, Institutul European, Iași, 1998, colecția Sinteze;
- Vrabie, Gheorghe, *Balada populară românească*, Editura Academiei, București, 1966.

48.12.3 C. Traduceri

Versiuni de traducere a variantei V. Alexandri în limba engleza:

- English version by W.D. Snodgrass
- English version by M.-M. Khesapeake

48.13 Note

- [1] Dorin Ștef, *Miorița s-a născut în Maramureș*, 2005, p.74
- [2] Vezi capitolul *Circulația cântecului mioritic*
- [3] Adrian Fochi, *Miorița*, 1964; vezi și Dorin Ștef, *Miorița s-a născut în Maramureș*, 2005, cap. Întoarcerea la obârșii
- [4] Vezi Adrian Fochi, *Miorița*, 1964, respectiv Dorin Ștef, *Miorița s-a născut în Maramureș*, 2005
- [5] Vezi referințe Mihail Sadoveanu, Alecu Russo, Nichita Stănescu în *Miorița s-a născut în Maramureș*, 2005, cap. Fenomenul cultural
- [6] Vezi *Motivul mioritic reflectat în opere artistice culte*
- [7] După catalogarea lui George Călinescu, 1940
- [8] Victor Kernbach, *Dicționar de mitologie generală*, București, 1989, p. 430-431.
- [9] Creațiile folclorice sunt cunoscute, de către cei care le performează, după primele versuri, rar după o temă dominantă
- [10] # Referințe critice
- [11] *Miorița*, Editura Academiei, București, 1964
- [12] Ion Taloș, *Folclor românesc – vechime, statornicie, originalitate*, prefață la *Anuarul de folclor*, III-IV, Cluj-Napoca, 1983, p. 11-14.
- [13] *Miorița s-a născut în Maramureș/Cea mai veche variantă a Mioriței*
- [14] *Manuscriptum* (an XXII, nr. 2-4 (83-84), București, 1991, p. 8-11)
- [15] *Miorița*, varianta Vasile Alecsandri
- [16] A. Fochi, *Miorița*, Editura Academiei, 1964, p. 124 și urm.
- [17] I. Diaconu, *V. Alecsandri și etnografia Vrancei*, în *Ținutul Vrancei*, IV, Editura Minerva, 1989, p. 368-405
- [18] Ion Filipciuc, *Cine a descoperit capodopera Miorița?*, în revista *Miorița*, an. VI, nr. 2(12), Câmpulung Moldovenesc, decembrie 1996, p. 27-40
- [19] *Judecata păstorilor*
- [20] Adrian Fochi, 1964

- [21] Constantin Ciopraga, *Miorița sau despre exorcitarea tragicului*, în *Simpozion Miorița – 1992*, p. 13
- [22] I.C. Chițimia, 1967
- [23] I. Taloș, *Miorița și vechile rituri funerare la români*, în *Anuarul de folclor*, Cluj-Napoca, 1983, p. 15.
- [24] Nichita Stănescu, interviu în revista *Flacăra*, nr. 50, 1983, p.17.
- [25] Mihail Sadoveanu, *Poezia populară (1923)*, în volumul *Mărturisiri*, ESPLA, București, 1960, p. 101-102.
- [26] Nichita Stănescu, volumul *Respirări*, Editura Sport-Turism, București, 1982, p. 200.

48.14 Legături externe

- Miorita
- Traduceri Miorița
- “Miorița” versiunea engleză a lui M.-M. Khesapeake
- Floarea far’ de moarte, 19 decembrie 2005, Anca Alexe, Oana Vataselu, *Jurnalul Național*
- Miturile esențiale ale culturii românești: „Miorița“ și „Meșterul Manole“, 11 iulie 2010, Dr. George Enache, *Ziarul Lumina*
- Spațiul mioritic, 9 aprilie 2010, Adrian Bucurescu, *România liberă*

Multimedia

- Miorița-colind interpretată de Grigore Leșe
- Miorița baladă interpretată de Tudor Gheorghe

Capitolul 49

Meșterul Manole

Acest articol se referă la personajul legendar Meșterul Manole. Pentru alte sensuri, vedeți Meșterul Manole (dezambiguizare).

Meșterul Manole este personajul principal al baladei populare *Monastirea Argeșului*. El este, potrivit legendei, cel care a proiectat și construit *Mănăstirea Curtea de Argeș*, pe vremea lui *Negru Vodă*. El ilustrează mitul estetic în literatura populară, fiind un erou excepțional, înzestrat cu trăsături ieșite din comun, ca orice erou de baladă, intrat, în același timp, în legendele neamului românesc.

49.1 Legături externe

- *Arta, sacrificiul suprem*, 19 decembrie 2005, Anca Alexe, Oana Vataselu, *Jurnalul Național*
- *Miturile esențiale ale culturii românești: „Miorița“ și „Meșterul Manole“*, 11 iulie 2010, Dr. George Enache, *Ziarul Lumina*

Capitolul 50

Roman și Vlahata

Legenda lui **Roman și Vlahata** este povestea a doi frați, strămoși eponimi ai românilor (valahilor). A fost adesea interpretată ca mit esențial al românilor.

50.1 Legenda

„Au pornit din cetatea Veneției doi frați: Roman și Vlahata, care fiind de credință creștină, au fugit de prigoana ereticilor împotriva creștinilor și au venit în orașul numit Roma Veche și și-au întemeiat o cetate după numele său, Roman. Și și-au trăit anii, ei și neamul lor, până ce s-a despărțit Formos papa de la ortodoxie la legea latină. Și după despărțirea de legea lui Hristos, latinii și-au întemeiat o cetate nouă și au numit-o Roma Nouă și au chemat la dânșii, la latinie, pe Romanovici <*urmașii lui Roman*>. Romanovicii însă n-au vrut și au început să facă război mare cu dânșii și nu s-au despărțit de credința lui Hristos. Și din vremea aceea au tot fost în război până la domnia lui Vladislav craiul Ungariei.”

—Petre P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, p. 159

50.2 Atestare

Legenda a fost păstrată prin intermediul așa-numitei „Cronici moldo-ruse”, o compilație scrisă în limba slavonă între 1504-1510^[1] și adăugată ulterior la sfârșitul unei culegeri de cronici rusești, „Voskresenskaia letopis”, scrisă în secolul al XVI-lea. Cronica a fost tradusă și tipărită pentru întâia oară de Ion Bogdan în *Vechile cronici moldovenești până la Urechia* (București, 1891). O a doua ediție, *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, revăzută și comentată de Petre P. Panaitescu, a fost publicată în 1959. O a treia traducere a textului a fost publicată de Gheorghe Mihăilă. Ion Bogdan a numit-o “Cronica anonimă”, iar P. P. Panaitescu, pentru o intitulare mai precisă, „Cronica moldo-rusă”.^[2] Pentru V. Boldur, textul era “Cronica slavo moldovenească din cuprinsul letopisei ruse Voskresenski”. În dezbaterile științifice moderne se folosește numele propus de P. P. Panaitescu^[3].

Legenda a fost comentată de Dimitrie Onciul, Ion G. Sbiera, Constantin Giurescu, Nicolae Iorga, Alexandru Boldur, Gheorghe I. Brătianu, Ștefan Ciobanu, Petru Ursache, Dan Horia Mazilu, Ovidiu Pecican, Mihai Ungheanu.

50.3 Interpretări

Narațiunea despre Roman și Vlahata aduce în discuție un mit fundamental al culturii române, mitul romanității românilor^[4] și al ortodoxismului și al superiorității lui față de catolicism^[5].

Ovidiu Pecican observă că textul este hibrid, fiind alcătuit din două părți narrative, anume “Gesta lui Roman și Vlahata” și, respectiv, “Legenda lui Dragoș Vodă”, continuate prin niște anale moldovenești care se opresc odată cu începutul domniei lui Bogdan al III-lea cel Orb (1504 - 1517). Conform aceluiași, narațiunea despre eroii eponimi ai românilor a fost scrisă, în forma păstrată până astăzi, în Maramureș, probabil între 1390 și 1410, fiind ea însăși rezultatul unei

documentări asidue din diverse izvoare întreprinse de cărturarul anonim. Acesta ar putea fi, crede istoricul, unul dintre monahi mănăstirii din Peri, ctitoria fraților Drag și Balc (1391) înălțată la rang de stavropighie de către Patriarhia constantinopolitană.

O. Pecican crede că la originile legendei culte se află o tradiție orală circulantă atât la sudul, cât și la nordul Dunării. Originea venețiană a fraților Roman și Vlahata trimite la originile italice ale românilor, pomenite încă în corespondența țarului vlahilor și al bulgarilor Ioniță Caloian cu papa Inocențiu al III-lea (1204). Mențiunea germană din "Nibelungenlied" a unui "duce Ramunc din Țara Vlahă" (circa 1215 - 1220), și apoi cea a ducilor "Roman și Aloha" de către misionarul italian Giovanni da Plan Carpino (1247), întâlniți la curtea hanului tătar sunt indicii prețioase că în prima parte a secolului al XIII-lea cei doi erau deja cunoscuți.

Între această epocă și cea a prezumtivei consemnări maramureșene s-a scurs un veac și jumătate. Anonimul care îi dă forma ajunsă până la noi din "Cronica moldo-rusă" a încercat să istoricizeze urmările plecării fraților întemeietori din "Roma Nouă", identificată aici cu Italia, arătând că s-au stabilit în "Roma Veche", unde au fondat o altă cetate, "Roman". Se observă în tot textul o acută tentă polemică ecleziastică îndreptată împotriva Occidentului catolic, a bisericii latine, de către necunoscutul autor de confesiune greco-ortodoxă.

50.4 Note

- [1] Ovidiu Pecican, „Cronica moldo-rusă în lecturi secante” în *Tribuna*, nr. 32-34, 10-30 august 1995, p. 16; versiune revăzută și adăugită „Când a fost scrisă Gesta lui Roman și Vlahata?” în *Troia, Veneția, Roma*, Cluj-Napoca, EFES, 1998, p. 244-252; o reluare modificată în *Contemporanul*, an. IX, nr. 16 (448), 22 aprilie 1999, p. 7-8
- [2] Ungheanu, pp. 101-102
- [3] Ungheanu, p. 136
- [4] Ungheanu, pp. 372-373, 376-377, 379; Ursache, pp. 133-134
- [5] Ungheanu, pp. 375-376, 379; Ciobanu, p. 117

50.5 Bibliografie

- Ioannes de Plano Carpini (Giovanni Piano Carpini)], *Ystoria Mongolorum quos nos Tartaros appellamus*, 1247 (în latină; fragm. în engleză)
- Gh. I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*. București, 1945, p. 156-157
- Petre P. Panaitescu, *Cronicile slavo-române din secolele XV-XVI publicate de Ion Bogdan*, Editura Academiei, 1959
- Mihai Ungheanu, *Românii și „Tâlharii Romei”*, Phobos, București, 2005
- Ovidiu Pecican, “Un anacronism istoric: natiunea medievala la romani” în *Observatorul Cultural*, nr. 259, martie 2005
- Adolf Armbruster, *Romanitatea românilor: istoria unei idei*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972
- Pavel Chihaiia, *De la „Negru Vodă” la Neagoe Basarab: interferențe literar-artistice în cultura românească a evului de mijloc*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1976
- Ștefan Ciobanu, *Istoria literaturii române vechi*, Editura Hyperion, Chișinău, 1992
- Petru Ursache, *Eseuri etnologice*, Cartea românească, 1986
- Dan Horia Mazilu, *Literatura română în epoca Renașterii*, București, 1984

Capitolul 51

Zburătorul

Zburătorul era în mitologia populară românească o ființă fantastică închipuită ca un spirit rău, care chinuiește noaptea, în somn, fetele nemăritate și femeile măritate de curând. În literatura romantică (vezi **romantism**), termenul „zburător” este o personificare a dorului de bărbatul iubit, a dragostei intense față de ființa iubită. Se consideră că „zburătorul” este un bărbat care, în timpul vieții, a fost respins de o femeie și care, după moarte, bântuie femeile de pe Pământ, dar mai ales pe cea care l-a refuzat (dacă aceasta mai este în viață). Este considerat simbolul iubirii neîmpărtășite.

Capitolul 52

Tradiții românești

Tradițiile românești variază de la o regiune la alta.

52.1 Simbolismul, proeminent în cele mai multe sărbători

Folcloriștii numesc aceste ceremonii “rituri de trecere” denumite astfel de **Arnold Van Gennep**, în *Riturile de trecere* scriere publicată în 1909/1998 - pentru că ele marchează trecerea de la o stare socială sau biologică la alta. Cum în asemenea situații tranzitorii creează întotdeauna incertitudine, rolul lor este de atenua pe cât posibil energiile negative, tensiunile care rezultă din asemenea schimbări de statut.

O importantă sursă de informații o reprezintă cărțile lui **Simion Florea Marian**, un preot greco-catolic ce a trăit la sfârșitul secolului al XIX-lea - începutul secolului XX, intitulată **Nașterea la români, Nunta la români, Moartea la români**.

Riturile de trecere comportă trei subsecvențe identificate de același **Arnold Van Gennep**, și anume rituri de separație, ce preced nașterea, nunta și înmormântarea, de prag, anume evenimentul ca atare și de integrare în noul statut sau intervalul ce urmează consumării evenimentului, așa cum ar fi la nașterea intervalul de 40 de zile până la mergerea la biserică a lăuzei, etc.

52.2 Tradițiile nașterii la români

Ursitoarele

Credința în **ursitoare**, în puterea lor de a croi soarta fiecărui om, a fost și mai este încă răspândită și înrădăcinată în sânul poporului român, ea fiind moștenită de la romani.

Sunt 3 așa numite **zâne** care vin în nopțile fără soț (3, 5, 7) din prima săptămână de viață a copilului nou-născut și-i menesc soarta. Se zice că în timpurile străvechi, aceste ursitoare erau văzute și auzite cum ursesc de către **moașele**, care—în aceste zile—privegheau nou-născuții, pe mamele acestora și chiar de părinții copilului. Din păcate, pentru că moașele au destăinuit acest secret, în zilele noastre ele nu mai au acest dar.

Legat de ursitoare, în **Transilvania** există încă tradiția, ca moașa care ajută la nașterea copilului, chiar dacă acesta s-a născut în spital, să-i pună în camera unde el va sta, imediat după ce ajunge acasă, pe o pânză albă nouă, un “blid” cu făină de grâu cernută, sare, o pâine, un bănuț și un caier de lână. După 3 zile și 3 nopți dacă ursitoarele au venit, moașa și părinții copilului vor vedea urma lăsată de ursitoare pe făină.

În **Banat, Moldova și Țara Românească**, la 3 zile după nașterea copilului, se întinde o masă mare cu mâncăruri alese: pâine, o găină, vin și 3 bănuți, așa numita “cină a ursitoarelor”, existând credința că ele trebuie să fie bine ospătate și plătite pentru a fi mulțumite și a ursi o soartă bună copilului. În **Bucovina**, moașa—cum se îngână ziua cu noaptea—pune în camera copilului o lumină, pentru a arde toată noaptea, considerându-se că ursitoarele sunt mulțumite când găsesc această lumină și îi ursesc copilului o soartă mai bună.

Botezul

Tradiția **moașei** legată de botezul copilului este încă foarte puternică la români.

În tradiția românilor din Transilvania, Banat și Oltenia, rolul moașei la botez este foarte important. Ea duce copilul la biserică și spune “duc un păgân și voi aduce un creștin”, iar la întoarcere spune “am dus un păgân și am adus un creștin”. Nașii, când iau copilul de la **moașă**, pun un ban de argint jos pentru a o plăti.

În Oltenia, tradiția merge mai departe, pentru că **moașa** copilului merge apoi în ziua de **Sf. Vasile** la casa copilului cu un colac și un ban de argint, cadouri pentru copil și părinți, și cu colacul pus pe capul copilului îl dă de grindă, urându-i acestuia să crească mare, sănătos și cuminte. Apoi **moașa** este așezată la masă și ospătată cu toată cinstea.

Prima baie

În apa primei bai tradiția spune ca trebuie să se pună:

- **Busuioc** - ca să fie atrăgător copilul mai ales dacă este fată
- **Grâu** - să fie cinstit
- **Mărar** - să fie plăcut ca mărarul în bucate
- **Mentă și romaniță** - să crească ușor și să fie sănătos
- **Măciulii de mac** - ca să doarmă bine
- **Semințe de cânepă** - ca să crească repede
- **Pene** - ca să fie ușor ca pana
- **Apă sfințită** - ca să fie copilul curat ca aceasta
- **Lapte dulce**
- **Ouă** - ca să fie sănătos și plin ca oul, care trebuie să rămână întreg, mama copilului urmând să-l pună în apa de baie din a 2-a zi
- **Bani** - ca în viața copilul să aibă parte de avere.

Moașa, după ce - conform tradiției - scoate banii, se duce și pune apa de la baia copilului la rădăcina unui măr sau păr pentru a crește copilul frumos și sănătos ca pomul respectiv. Apoi moașa se așază pe covata întoarsă și femeile o înconjoară de 3 ori, dansând și chiuind. După toate acestea, moașa trebuie să sară peste covată, cântând și provocându-le pe nepoatele care-și doresc un copil astfel:

**“Hai, săriți peste covată,
S-aveți și voi câte-o fată
Dar săriți mai 'nălțișor,
S-aveți și câte-un fecior”**

La sfârșit ea duce copilul și-l dă nașilor, care-i pun bani pe piept, după care îl dă mamei care o cinstește cu un pahar de rachiu, simbol ce se mai întâlnește încă odată când moașa are datoria de a organiza o “mică petrecere” cu nepoatele sale în cinstea nou-născutului.

Scăldătoarea nepoatei

Este făcută de către **moașă** în apă caldă, în care se pun diferite plante: mărar, mentă, gălbenele. După ce aceasta a ieșit din baie și s-a îmbrăcat, ea este stropită de către **moașă** cu apă sfințită. După aceea, nepoata toarnă **moașei** apă să se spele cu săpun și să se șteargă cu prosopul pe care i l-a dat după naștere, sau îi toarnă acesteia apă sfințită pe mâini. Acest gest semnifică spălarea mâinilor moașei de păcatele femeii care a născut.

Masa moașei

În a treia zi de **Bobotează** (în ziua de 8 ianuarie) **moașa** invită **nevestele** și **nepoatele** ei, precum și pe preoteasa satului și dă o masă. Ele aduc câte un plocon moașei, care constă dintr-un coș care conține: un colac, carne din porcul de **Crăciun** sau o pasăre, pâine și o sticlă de vin.

În mijlocul mesei pregătite de **moașă**, stă un colac pregătit de ea, în care a fost pusă o lumânare neaprinsă. Pe masă, se mai pun, într-o farfurie, frunze de mușcată pe fiecare stând lipită cu miere câte o bucățică de hârtie, care înseamnă că moașa să fie plăcută nepoatelor și nevestelor ca mierea de la flori albinelor.

Se închină câte un pahar de rachiu și se servește o dulceață. Aprinzând lumânarea, moașa spune rugăciunea „**Tatăl Nostru**” și tămâiază toate persoanele invitate la masă. Apoi se servește masa. După ce nepoatele și nevestele au terminat de mâncat friptura, se adună bacșișul moașei, de către una din nepoate.

Într-o farfurie ea pune un pahar cu vin, un picior de găscă sau altă pasăre, o bucată de pâine, sare, piper și ardei, și întinzând farfuria în mijlocul mesei strigă: “Să fie moașa la primejdie iute ca ardeul”. La sfârșit moașa mulțumește pentru bacșișul primit, mușcă din piciorul de găscă, bea vinul și închină în cinstea tuturor celor prezenți.

Sexul copilului

Există o tradiție legată de precizarea sexului copilului de către moașă: aceasta pune pe un fir de păr o verighetă de la o nepoată sau nevastă care a fost domnișoară la cununie și care a fost slujită la biserică. Întinde nepoata pe pat și ține firul nemișcat deasupra burții femeii. La un moment dat firul începe să se balanseze dintr-o parte în cealaltă dacă fătul este băiat sau circular dacă este fată.^[1]

52.3 Obiceiuri legate de nuntă

Este bine cunoscut că omul, în viața de pe pământ, trece prin trei momente foarte importante: botezul, nunta și înmormântarea. Toate trei au o legătură deosebită cu viața religioasă a omului, iar primele două sunt considerate **Sfinte Taine**.

Pruncul, la puțin timp după naștere, este botezat pentru a se curăți, a se spăla de **păcatul strămoșesc** moștenit de la Adam cel din Rai și de la celelalte păcate săvârșite până atunci, intrând în stare **harică**. Apoi, ajuns la maturitate, el se va despărți de mama și tatăl său și își va lua soție. Acest eveniment este consacrat prin nuntă, prin **Sfânta Taină a Cununii**.

În sfârșit, la bătrânețe, omul moare și va fi îngropat creștinește, oficiindu-se slujba religioasă și, de obicei, predica, câteva cuvinte despre cel trecut în viața de veci. Dar pentru că acest articol se adresează în special tinerilor vom arăta mai pe larg **Sfânta Taină a nunții** care este un subiect foarte important.

Cuvântul nuntă vine de la termenul grecesc **gamos** și de la cel latinesc „**matrimonium**” și înseamnă unirea fizică dintre un bărbat și o femeie, una din legile esențiale ale naturii, stabilite de Dumnezeu încă de la începutul existenței omului. Dovezi găsim în **Sfânta Scriptură**, în cartea **Facerea** la capitolul 2 versetele 18-24, unde ne spune: „**nu este bine să fie omul singur pe Pământ. Să-i facem ajutor potrivit pentru el ..iar coasta luată din Adam, a făcut-o Dumnezeu femeie și a dus-o lui Adam... De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup.**”

Ca o definiție, am putea spune că nunta, cununia sau căsătoria este **Taina** prin care un bărbat și o femeie s-au hotărât reciproc și în mod liber, să trăiască împreună întreaga lor viață în scopul de a se ajuta reciproc, a naște și a crește copii și a se feri de desfrânare. Ei primesc prin rugăciunile **preotului**, **harul** divin care sfințește legătura lor și îi ajută la împlinirea ei. Prin **Taina Cununii**, legătura dintre bărbat și femeie devine asemănătoare celei dintre **Hristos și Biserică** - (Efeseni 5 , 22-23).

Timpul nunții

Românii se căsătoresc în general la sate începând cu vârsta de 20 de ani. "Sezonul nunții" apare atunci când vinul este destul de bătrân și în cantitate mare. Nici o nuntă nu poate avea loc în posturile mari, în cele 40 de zile dinaintea **Crăciunului** sau **Paștilor**.

Unele comunități rurale încă mai cheamă **pețitori** pentru a uni familiile în devenire. Unde nu e folosit un **pețitor**,

Nuntă: mireasa și mirele.

tradiția cere ca părinții soțului să ceară mâna fetei de la părinții acesteia. Peșitorul folosește o poezie specială, cunoscută de folcloriști sub denumirea de orație de nuntă, o alegorie în care un tânăr vânător pleacă să vâneze o caprioară.

Familia mirelui trece apoi din casă în casă cu sticle de țuică sau vin pentru a invita pe locuitorii satului la nunta feciorului lor. Toți iau parte la închinare, pentru că refuzul este echivalent cu refuzul invitației la nuntă.

Nașii lor de botez, sau alți apropiați, se alătură familiei nupțială la nunta bisericească și la recepția de mai târziu, ce are să dureze o noapte întregă. Unul din momentele cheie ale ceremoniei vizează despletirea coroniței de mireasă,

care simbolizează schimbarea de statut, trecerea de la poziția de fată la cea de nevestă.

În trecut, petrecerea nunții dura trei zile și trei nopți. Pentru cei care nu și-au găsit încă un partener de viață, o veche tradiție continuă și astăzi. Bărbații și femeile eligibile se întâlnesc la "Festivalul Fecioriei pe Muntele Găina" în Transilvania, pentru a se cunoaște și eventual pentru a-și găsi potențiali parteneri.

52.4 Cultul funerar

Ceremoniile de înmormântare sunt moștenite de la romani. Aceștia puneau în fața casei unde exista un mort un chiparos, copac ce nu mai putea imboboci după ce a fost tăiat. Coloniștii romani din Dacia nu au găsit acest copac și obiceiul a fost ușor modificat, folosindu-se, în regiunile de munte, un brad, iar în cele de câmpie un pom. Pomul de înmormântare reprezintă doar una dintre ipostazele sub care se regăsesc anumite prezențe vegetale de mare importanță în viața românului. Acest lucru este dovedit de apariția constantă a bradului în cadrul tuturor riturilor de trecere.

Există, de exemplu, obiceiul închinării la brad a nou-născutului de către moașă, ca și al sădirii unui brad la nașterea pruncului, fapt ce semnifică înfrățirea simbolică a celor doi. Acesta este și motivul pentru care, la un alt moment important al trecerii prin lumea luminată a individului, la nuntă, bradul apare din nou - bradul de nuntă -, împodobit cum se cuvine pentru serbarea evenimentului.

La moartea omului, bradul-frate este tăiat și pus la căpătâiul tânărului, la mormânt. Tot pentru a dovedi importanța - cu rădăcini adânci, anterioară perioadei romane - a bradului în imaginarul autohton se poate cita obiceiul spovedaniei la brad. Pentru a se evita tăierea unui pom întreg obiceiul se reduce la o creangă, ce este împodobită cu zaharicale și turtițe ce se împart la pomana mortului. Bradul se folosește în cazul în care cel care moare este nenunțat, necăsătorit, iar uneori fetele nemăritate sunt îmbrăcate la moarte în rochie de mireasă, înmormântarea fiindu-le în același timp și nuntă.

Dacă cei din familie nu mai au lacrimi, dacă acestea le-au secăt, angajează ca și strămoșii lor romani o bocitoare. În caz că nu doresc aceasta, mortul este bocit de soție, de nepoate sau de femeile din sat. Dacă omul bolnav trage să moară familia cheamă preotul care îi face o slujbă de maslu, îi citește din carte, din Biblie, pentru ca sufletul să iasă mai ușor din corp.

Apoi corpul, încă nerăcit, este îmbăiat și îmbrăcat cu hainele cele mai bune și așezat în sicriu. Obligatorie este lumânarea aprinsă, lumina care să -l ajute să se orienteze mai bine în întunericul lumii de dincolo, pe care unele basme românești o numesc lumea albă. Cel care din neglijența familiei, sau din alte cauze, de exemplu moare fulgerător sau undeva în străini, este considerat mort fără lumânare, iar slujbele de pomenire sunt cu totul și cu totul speciale. Ziua de 21 noiembrie, numită popular și Ovidenie, este închinată chiar celor care au murit fără lumânare, cei care s-au sinucis sau au murit departe de țară, crezând-se că lumina aprinsă în această zi va veghea întotdeauna sufletul în lumea de dincolo.

Auzind că cineva cunoscut a murit, vecinii vin la priveghi, unde stau de vorbă cu mortul, rugându-l să transmită mesaje celor dispăruți dintre neamurile lor. Priveghiul durează de obicei trei zile, timp în care preotul vine și îi citește stâlpii, adică toate cele patru evanghelii. Mortul era transportat într-un sicriu deschis așezat într-un car tras de boi prin întreg satul, și cortegiul făcea șapte opriri, care semnificau cele șapte popasuri ale lui Iisus pe muntele Golgota. În caz că era de traversat o apă, se arunca peste ea o pânză pentru ca nu cumva chipul mortului să se privească în apă și sufletul lui să rămână în această lume și să ia forma unui strigoi.

De asemenea, se acoperă oglinzile și vasele cu apă cu o cârpă neagră în același scop. La cimitir preotul stropește sicriul cu vin și ulei, citește slujba specială de înmormântare, cei prezenți mănâncă din coliva mortului, pregătită acasă de rudele mai îndepărtate, apoi toată lumea prezentă merge acasă unde preotul binecuvintează masa pregătită pentru pomenire.

Cu această ocazie se împart de obicei oamenilor săraci hainele și diferite obiecte (paturi, perne) considerate utile pe lumea cealaltă. Pomenile se fac la o săptămână, la o lună, la trei luni, la șase luni și la un an, urmând ca vreme de șapte ani să se facă cel puțin o dată pe an. Cel mai interesant exemplu de coabitare între ironie și epitafuri vesele și universul destul de negru al morții este Cimitirul Vesel din comuna maramureșeană Săpânța.

52.5 Sărbători importante la români

52.5.1 Sfântul Andrei

Românii își sărbătoresc patronul spiritual, pe Sfântul Andrei, la 30 noiembrie. Întâmplarea a făcut ca ziua națională, 1 decembrie, momentul unirii provinciilor românești, să se celebreze a doua zi. Iată cum, cele două componente, spiritualul și istoria, se alătură pentru a fi comemorate în momentul în care postul Crăciunului este în toi, natura și individul pregătindu-se deopotrivă pentru nașterea Mântuitorului.

Iarna este sobră, plină de privațiuni și primejdioasă dar sărbătorile acestui anotimp, cele mai spectaculoase din tradiția românilor, prefigurează parcă clipele în care totul va reveni la viață.

Noaptea din ajunul Sf. Andrei este destinată unor obiceiuri, poate antecreștine, care să asigure protecție oamenilor, animalelor și gospodăriilor. Țăranii români le-au pus sub oblăduirea acestui sfânt, tocmai pentru că ele trebuie garantate de autoritatea și puterea sa.

Ajunul Sf. Andrei este considerat unul dintre acele momente în care bariera dintre văzut și nevăzut se ridică. Clipa cea mai prielnică pentru a obține informații cu caracter de prospectare pentru anul care vine. De asemenea, "Andreiul cap de iarnă" cum îi spun bucovinenii, permite interferența planurilor malefice cu cele benefice, lucrurile importante din existența oamenilor putând fi întoarse de la matca lor firească. Se crede ca în această noapte "umblă strigoii" să fure "mana vacilor", "mințile oamenilor" și "rodul livezilor".

Împotriva acestor primejdii, țăranul român folosește ca principal element apotropaic (de apărare), usturoiul. În egală măsură, casa, grajdul, cotețele, ușile și ferestrele acestora sunt unse cu usturoi pisat, menit să alunge pătrunderea duhurilor rele la oameni și animale.

În general, acest usturoi cu rol de apărare, provine din cel menit cu un an înainte, în același moment al anului. Cea mai importantă acțiune ce se desfășoară în această noapte este "păzitul usturoiului". Împreună, fete și flăcăi, veghează și petrec, tocmai pentru a înzestra usturoiul cu calitățile necesare.

Forța magică cu care el va fi investit în ajunul de Sf. Andrei îi va ajuta pe toți să depășească momentele de cumpănă de peste an: va servi drept remediu terapeutic, va aduce pețitori - purtat la brâu, va păzi sălaşurile de duhurile rele.

Deși învăluite de muzică și dans, fetele vor veghea cu strășnicie usturoiul, ce nu trebuie furat pe ascuns de flăcăi. Păzit astfel, usturoiul va putea mai apoi să asigure protecția ființei umane, reușind uneori să-i schimbe chiar soarta. Tot în această noapte, pentru a testa rodnicia livezilor și câmpurilor, se aduc crenguțe de vișin în casă, care vor înflori până la Crăciun, sau se seamănă boabe de grâu în diverse recipiente.

52.5.2 Sfântul Nicolae

Decembrie vine apoi cu sărbătoarea, atât de așteptată de copii, a Sfântului Nicolae. Câți dintre noi nu au așteptat cu înfrigurare dimineața de 6 decembrie pentru a se uita dacă Moșu' a lăsat ceva în ghetele pregătite de cu seară? Acest obicei al darurilor aduse de Moș Nicolae, s-a împământenit mai mult la oraș.

Este posibil să fie un împrumut din țările catolice, unde Moș Crăciun este cel care pune daruri în ghete sau ciorapi anume pregătiți. Moș Crăciun așa cum este el cunoscut azi, cu renii și veșmântul roșu și barbă albă a fost inventat la începutul secolului XX de o companie de publicitate americană care făcea reclamă pentru celebra Coca Cola. Adevăratul Moș Crăciun, cel din tradiția Bisericii este însă Sfântul Nicolae.

Copiilor din România li se poate întâmpla ca Moș Nicolae să aducă și câte o vârguță (pentru cei obraznici). Rolul de ocrotitor al familiei cu care a fost investit de religia ortodoxă Sfântul Nicolae îi dă dreptul să intervină în acest fel în educația copiilor. Povestea lui Moș Crăciun începe cu un bătrân numit Sfântul Nicolae, episcopul din Myra.

Se spune că el posedă puteri magice și a murit în 340 a.H. și a fost îngropat în Myra. Târziu, în secolul XI, soldații religioși din Italia au luat rămășițele sfântului cu ei înapoi în Italia. Ei au construit o biserică în memoria lui, în Ari, un oraș port din sudul Italiei. Curând, pelerinii creștini din toată lumea au venit să viziteze Biserica Sfântului Nicolae.

Ei au preluat legenda lui Moș Nicolae în locurile lor natale. Legenda s-a răspândit în toată lumea și a luat caracteristicile fiecărei țări. În Europa în secolul al XII-lea ziua Sfântului Nicolae a devenit ziua darurilor și a activităților caritabile. Germania, Franța și Olanda celebrează ziua de 6 decembrie ca o sărbătoare religioasă și oferă cadouri copiilor și săracilor, și ajută fetele sărace să se mărite oferindu-le o zestre.

Când colonistele olandeze au călătorit în America, au adus cu ele un episcop care purta un costum roșu și mergea călare pe un cal alb. Imaginea americană a episcopului va evolua treptat până la cea a unui bătrân spiriduş vesel. A fost descris ca un bătrân olandez vesel și bucălat din comedia Istoria New-York-ului a lui Washington Irving.

Anul 1823 a continuat poveștile cu Moș Nicolae cu publicarea poemului "O vizita a lui Moș Nicolae" al lui Clement

Moore. Multe țări și-au păstrat propriile obiceiuri și tradiții de Sfântul Nicolae. În unele culturi, Sfântul Nicolae călătorește împreună cu un însoțitor care îl ajută. În Olanda, episcopul navighează pe un vapor sosind pe 6 decembrie.

Are la el o carte mare care îi spune cum s-au purtat copiii olandezi în timpul anului. Cei cuminiți sunt răsplățiți cu daruri iar cei obraznici sunt luați de asistentul său, Black Peter. În Germania, Sfântul Nicolae călătorește tot cu un însoțitor, cunoscut drept Knecht Ruprecht, Krampus sau Pelzebock, care vine cu un sac în spate și o nua în mână.

Copiii obraznici sunt pedepsiți cu câteva lovituri de nua. În Italia, La Befana este zâna bună care se îmbracă în negru și aduce daruri copiilor la 6 ianuarie. În multe țări latine: Spania, Puerto Rico, Mexic și America de Sud, copiii îi așteaptă pe cei trei regi să le aducă daruri de Crăciun.

52.5.3 Crăciunul

Cântarea cântecelor de stea este o parte foarte importantă din festivitățile Crăciunului românesc. În prima zi de Crăciun, mulți colindători umblă pe străzile acoperite cu zăpadă ale orașelor și satelor, ținând în mână o stea făcută din carton și hârtie, cu scene biblice pictate pe ea.

Tradiția din România cere ca cei mici să meargă din casă în casă, cântând cântece de stea și recitând poezii sau legende, pe toată perioada Crăciunului. Liderul cără cu el o stea din lemn, acoperită cu staniol și decorată cu clopoței și panglici colorate. O imagine a Sfintei Familii este lipită în centru stelei și întreaga creație este atașată de o coadă de mătură sau de un băț puternic.

Colindatul creștin

Pentru cea mai așteptată sărbătoare din decembrie, Crăciunul, românii au apelat în egală măsură la tradiție, știind să accepte și obiceiuri mai recente. Întâmpinată cu bucurie, Nașterea Mântuitorului aduce cu ea și o sumă de practici foarte vechi prin care se celebra Solstițiul de Iarnă, momentul în care natura dă speranțe că va renaște.

Obiceiul colindatului a înglobat în el nu numai cântec și gest ritual, ci și numeroase mesaje și simboluri ale unei străvechi spiritualități românești. El s-a păstrat asociindu-se câteodată cu celebrarea marelui eveniment creștin care este Nașterea Domnului Iisus Hristos. Există de asemenea cântece de stea (sau colinde creștine), care au ca subiect Nașterea Domnului. În **ajunul Crăciunului**, pe înserat, în toate satele din țară, începe colindatul. Copiii cu steaua vestesc Nașterea Domnului și sunt primiți cu bucurie de gazdele care îi răsplătesc cu mere, nuci și colaci.

În **Maramureș**, cei care colindă sunt oameni în toată firea. Obiceiul este să treacă pe la fiecare casă iar apoi, cu tot cu gazdele care i-au omenit, să continue colindatul. Postul Crăciunului ia sfârșit și fiecare se poate bucura de mâncărurile rituale: preparatele din porc, sarmalele, colacii și cozonacii, prăjiturile și vinul. Cele trei zile de sărbătoare ale Crăciunului aduc liniște și pace în case.

Împodobirea bradului

Pomul de Crăciun, așa cum îl cunoaștem noi astăzi, decorat cu globuri în care se reflectă lumina scânteietoare a lumânărilor sau a instalației electrice, nu a fost dintotdeauna împodobit astfel.

Deși în Europa originea sa precreeștină nu mai e contestată de nimeni, părerile rămân totuși împărțite: unii văd în el o reprezentare a „arborelui lumii”, alții îl consideră o referire directă la „arborile Paradisului”, împodobit cu mere de un roșu aprins, care amintesc de păcatele comise de primii oameni, înainte de alungarea lor din rai.

Până în sec. al 15-lea, crenguțele verzi cu care erau împodobite casele cu ocazia Crăciunului, ca și darurile care le făceau oamenii unii altora, erau considerate tradiții păgâne. Dar nu peste multă vreme în locul acestora va fi folosit un arbore întreg.

Conform documentelor, în 1605 la Strasbourg a fost înălțat primul pom de Crăciun, într-o piață publică. Nu avea încă lumânări și era împodobit cu mere roșii. În 1611, la Breslau, ducesa Dorothea Sybille von Schlesien împodobește primul brad așa cum îl cunoaștem noi astăzi.

După 1878, decorațiunile (globurile) de Crăciun din sticlă argintată de Turingia au tot mai mult succes, așa că această tradiție pur germană va cuceri întreaga lume, fiind adoptată pretutindeni, fie că este vorba despre țări din Asia, Africa, America de Nord și de Sud sau Australia.

La sfârșitul sec. al 19-lea, în saloanele germane, sărbătoarea era de neconceput fără pomul de Crăciun, împodobit și scânteietor. În 1776, prin intermediul soldaților germani care participau alături de englezi la războiul de independență,

tradiția pomului de Crăciun ajunge și în Statele Unite, iar în anul 1880 cucerește și Casa Albă.

La noi obiceiul a pătruns odată cu influența germană, când primii studenți români au început să meargă la studii la universitățile din Berlin sau Viena, și la curtea regală a dinastiei Hohenzollern, sosită în Țările Române în 1866 unde prinții și prințesele au început să împodobească bradul, obiceiul fiind imediat imitat de protipendada bucureșteană. Cântecele germane de Crăciun *O Tannenbaum* devine în limba română *O brad frumos*, iar obiceiul împodobirii bradului pătrunde în toate casele românilor.

52.5.4 Paștele

Ouă tradiționale împistrite din Bucovina

Împreună cu aspectele religioase, în România, sărbătoarea Paștilor simbolizează renașterea și înnoirea vieții de zi cu zi. Curățarea casei, înnoirea hainelor și o baie rituală înainte de mersul la biserică sunt toate mărci ale noului început. Toată lumea, bogată sau săracă, se îmbracă în hainele sale cele mai bune (multă lume poartă costumele naționale) și merge la slujba de la miezul nopții.

Lumânări sunt aprinse pentru fiecare persoană în timpul acesteia, iar oamenii pleacă cu lumânările încă aprinse, pentru a *aduce lumina* în casele și apartamentele lor. Se spune și că lumânările aprinse opresc fulgerul și tunetul de la rănirea oamenilor pe drumul spre casă.

Odată ajunși acasă, românii continuă sărbătoarea tradițională, cu o masă care include specialități ca pască, cozonac, drob (măruntaie de miel tocate, amestecate cu verdețuri și condimentate), friptură de miel, brânzeturi sau pandișpan (pain d'Espagne). Măiestria încondeierii ouălor de Paști este o tradiție din cele mai vechi timpuri ale românilor.

Credința că ouăle reprezintă sursa vieții, a dus la legarea ouălor de anumite ritualuri de înviere a naturii și în cele din urmă la legarea Paștelui de acestea. Românii pictau ouăle în mod tradițional cu roșu și le decorau ornamental. În timp, alte culori au început să fie folosite, transformând vopsirea ouălor într-o formă de artă și un talent pentru experți. Astăzi, ouă adevărate sau din lemn sunt pictate cu desene complexe, sau decorate cu diverse podoabe și puse la vânzare pe durata întregului an.

Împistritul ouălor este un obicei practicat în zona Bucovinei. În Săptămâna Mare, începând cu ziua de marți până

vineri, pe lângă simpla vopsire, se practică fie încondeierea cu pensula, fie *împistritul*, folosindu-se ceară. Cu timpul, tehnica încondeierii ouălor a ajuns la nivel de artă. Deși femeile sunt cele care se ocupă de înfrumusețarea lor, există, însă, și excepții când, familii întregi cunosc și practică acest meșteșug. În zona Bucovinei tradițiile supraviețuiesc cu greu schimbărilor însă exista oameni care duc mai departe meșteșugul împistritudului și care își învață cu drag și cu răbdare copiii tainele încondeierii ouălor.^[2]

52.5.5 Anul Nou

Sărbătorirea Anului Nou a fost permisă și în timpul regimului comunist, pentru că aceasta nu avea o conotație religioasă. Se crede că nici o persoană nu ar trebui să petreacă această noapte de una singură, atât timp cât este noaptea în care noul an, reprezentat de copil, se naște, iar vechiul an, reprezentat de bătrânul obosit, e înlocuit.

Pe 31 decembrie, sătenii merg cu plugul din casă în casă pentru a ura lumea de Anul Nou, dorindu-le un “prosper nou an” (*La mulți ani!*). Pe 1 ianuarie, copiii aruncă semințe de grâu peste pragul vecinilor, urându-le prosperitate și “semănare bună”.

Obiceiuri de Anul Nou

Timbru reprezentând "Capra"

Pentru cel mai important moment, trecerea în noul an, pregătirile se reiau. În săptămâna dintre Crăciun și Anul Nou, în toate satele cetele de flăcăi se prepară pentru "urat", sistem complex de datini și obiceiuri. Pe înserat, în ajunul anului care se pregătește să se nască sunt așteptați să apară "Ursul", "Capra", "Bunghierii", "Căiuții", "Malanca", "Jienii", "Mascații" etc.

Concretizarea spectaculoasă a unor mituri antice legate de simbolistica animalelor, aceste manifestări reprezintă o modalitate originală de exprimare a arhaicelor asociații rituale dintre animale și cultul cvasiuniversal al soarelui. Există și un cuvânt generic pentru aceste obiceiuri: "mascații". Recuzita, măștile, costumele sunt pregătite din vreme. Mai ales măștile sunt cele care vorbesc cel mai mult despre imaginația și umorul săteanului român. Anume meșteri s-au specializat în confecționarea lor, ele devenind cu timpul adevărate podoabe de artă populară.

Faptul că aceste obiceiuri se practică la cumpăna dintre ani este justificat de simbolistica zilei de 31 decembrie, care în gândirea populară reprezintă data morții dar și a renașterii ordinii cosmice. Structura ceremonială a obiceiului este

În același timp plină de forță și vitalitate. Muzica și dansul, remarcabile prin virtuozitate și dinamism, măștile pline de expresivitate, alcătuiesc un spectacol unic.

Timbru reprezentând "Plugușorul"

În diferite zone ale țării, costumația și interpretarea pot fi diferite, dar obiceiul este în esență același. Dacă acest fel de manifestare ne duce cu gândul la practici arhaice magice de alungare a maleficului, "Plugușorul", alt obicei, este strâns legat de mitul fertilității. Vorbe frumoase, de prosperitate și belșug sunt adresate de cetele care vin cu "Plugușorul", fiecărei gospodării. Ca o incantație magică, textul urării se transmite din tată în fiu și nu există român să nu-l cunoască.

Tot ajunul anului nou prilejuiește practicarea anumitor acte misterioase, care încearcă să prospecteze viitorul. Iată unul dintre obiceiuri: "Vergelul". Este un prilej de sărbătoare, la care participă mai ales tinerii necăsătoriți și părinții acestora. Cei care fac "Vergelul" doresc să afle ce le rezervă noul an, mai ales dacă și cu cine se vor căsători.

În casa unei gazde, anunțată din vreme de "colceri" sau "chemători" se adună toți cei interesați. Într-un căzanel cu apă, cei ce doresc să-și cunoască viitorul aruncă un obiect personal - inel, mărgea, pieptene, ban, cuțit etc. Personajul cel mai de seamă este "Vergelatorul".

El urmează să "proorocească viitorul", să-și potrivească vorbele și să stârnească hazul. Ajutându-se de două vergele de la războiul de țesut, acesta bate în marginea căzanelului, intonând o incantație. Obiect după obiect este scos din apă la cererea participanților. Tălmăcirea sensului obiectului este simplă: inel - nuntă, ban - bogăție, pieptene - bărbat colțos, cuțit - ceartă, piatră - căsătorie amânată etc.

După ce toate răspunsurile au fost date, cu toții, triști sau plini de speranță, se adună în jurul căzanelului din care apa a fost înlocuită cu vin și petrecerea începe.

Când se apropie miezul nopții către noul an, țăranii recurgând la meteorologia populară, obișnuiesc să prevadă cum va fi vremea în anul ce vine. Se folosesc de foile unei cepe mari pe care le desprind și le așază în ordine, numindu-le după lunile anului. În fiecare din ele pun puțină sare. A doua zi, de Sfântul Vasile, cel ce dezleagă vrăjile și făcături, ei vor verifica cât lichid a lăsat sarea topită în fiecare foaie. Așa vor ști, pentru că în mod misterios cantitățile sunt diferite, dacă vor avea secetă sau ploaie și în ce lună anume.

Prima săptămână din ianuarie este marcată de doua alte importante sărbători creștinești: Botezul Domnului sau Boboteaza pe 6 ianuarie, și Sfântul Ion pe 7 ianuarie. Toți românii se duc la biserică de Bobotează, pentru a lua apă sfințită, atât de necesară pentru tămăduire și purificare. În satele și orașele așezate pe maluri de ape, tinerii se întrec

să scoată la mal crucea aruncată de preot în apa înghețată.

Cel ce va reuși, va avea parte numai de bine. În aceste zile, atât de reci ale iernii, adunați pe lângă focuri, neavând altă treabă decât de a hrăni animalele, țărani români își trag sufletul alături de cei dragi, petrecând cu toți Ionii și Ioanele și pregătindu-se pentru truda care va veni curând, odată cu topirea zăpezii.

52.6 Arta tradițională românească

Cultura tradițională a avut în timp o influență puternică asupra artei profesioniste a României. Viețile și obiceiurile românilor de la țară au fost mult timp subiectul favorit al scriitorilor români. Operele multor compozitori au fost parțial inspirate din muzica populară românească.

Compozitorii George Enescu și Theodor Rogalski, sculptorul Constantin Brâncuși și scriitorul Eugen Ionescu sunt probabil printre cei mai cunoscuți artiști de origine română. Capodoperele lui Enescu, numite *Rapsodiile Române*, sunt și ele bazate pe muzica populară românească. Câteva din sculpturile lui Brâncuși conțin elemente ale artei populare românești.

52.7 Vezi și

- Folclorul muzical din România
- Mitologie românească

52.8 Note

[1] *Nașterea la români - Studiu Etnografic*, de Simion Flore Marian, membru al Academiei Române

[2] www.ziua.net - Maria si Ioan ii invata pe europarlamentari taina incondeierii oualor in Bucovina

52.9 Bibliografie

- „*Mică enciclopedie de tradiții românești*”, Ion Ghinoiu, Editura Agora, București, 2008 - recenzie
- „*Sărbători și obiceiuri românești*”, Ion Ghinoiu, Editura Elion, București, 2002 - recenzie
- „*Atlasul etnografic român*”, Ion Ghinoiu, Editura Academiei și Editura Monitorul Oficial, București, 2003 - recenzie
- „*Zile și mituri: calendarul țaranului român 2000*”, Ion Ghinoiu, Editura Fundației PRO, București, 1999 -
- *Obiceiuri de peste an. Dicționar*, prof. Ion Ghinoiu, Ed. Fundației Culturale Roâne, 1997
- *Sărbătorile la români*, Tudor Pamfile, Editura Saeculum, 2007
- *Sărbători și obiceiuri Românești*, Ion Ghinoiu, Editura Elion, 2002
- *Sărbătorile la români: studiu etnografic*, Simion Florea Marian, Editura Fundației Culturale Române, 1994
- *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Dumitru Pop, Editura Dacia, 1989

52.10 Bibliografie suplimentară

- *Viața și moartea în satul românesc: sociodemografia lumii rurale*, I. Bădescu, Oscar Hoffman, Institutul de Sociologie (Academia Română), Editura Mica Valahie, 2005

52.11 Legături externe

- Ritualuri
- Ministerul Culturii și Cultelor din România
- Portal și revistă românească online de cultură și literatură cu mii de colaboratori
- Atelier online de poezie și creație literară cu participare liberă
- Portal românesc de proză, eseuri, polemică și alte materiale literare
- Cele mai interesante tradiții românești: „boul înstruțat” și alte obiceiuri populare, 1 aprilie 2013, Mihaela Stănescu, *Descoperă*
- Calendarul popular al românilor. Povești nemaiauzite despre străvechi zeități de pe la noi, 11 ianuarie 2012, Iulia Gorneanu, *Jurnalul Național*
- Lumea ajunge iar în haos, 13 noiembrie 2006, Carmen Anghel, *Jurnalul Național*
- Pamantul va fi descuiat, 13 martie 2005, Caii Lui Santoader Alunga Lupul, Iubitor Al Iernii, Si Aduc Soarele, *Jurnalul Național*
- Sărbătorile la români, 23 decembrie 2004, *Evenimentul zilei*
- Obiceiuri de iarnă dispărute, 27 decembrie 2004, *Evenimentul zilei*
- Bucovina - mileniul trece, tradițiile ramîn, 30 decembrie 2000, *Evenimentul zilei*
- „Înapoi spre simplitate“, 7 februarie 2010, Oana Rusu, *Ziarul Lumina*
- Legătura dintre tradiție și datini, 27 mai 2013, Preot Dumitru Cringoiu, *Ziarul Lumina*
- Sarbatorile in credinta populara si in credinta Bisericii, 3 iulie 2012, *CrestinOrtodox.ro*

52.12 Text and image sources, contributors, and licenses

52.12.1 Text

- **Mitologia românească** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Mitologia%20rom%C3%A2neasc%C4%83?oldid=8997421> *Contributors:* Gutza, Danutz, Elerium, Wars, Miron, YurikBot, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Roamata, Parvus7, IleanaCosanziana, Mycomp, Daizus, RadufanBot, Ark25, King-danny, Bogdangiusca, Solt, Stroe G., Mal'Ganis, Terraflorin, Chent, Just23, Tadi1963, Galaxyman, Georgiana S, ALINA-VERONICA VERBINESCU, Addbot, BreakBot, XXN-bot și Anonymus: 7
- **Balaur** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Balaur?oldid=9032457> *Contributors:* Jmabel (US), Danutz, Robbot, Laurap, Elerium, Rebel, Wars, Vlad, Zserghei, Simu Horia, Alex:D, RebelRobot, Bernstein Leonard, Lorena86, Strainubot, Pixi, Parvus7, PaunEsDur, IleanaCosanziana, Ommiy-Pangaeus, RadufanBot, Ark25, Andrebot, ArthurBot, Mal'Ganis, RedBot, EmausBot, Velaurius, FoxBot, MerlIwBot, GÜT, Cristi Rusin, Addbot, Kolega2357-Bot, Comenius, XXN-bot, Balamuc.69 și Anonymus: 9
- **Căpcaun** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/C%C4%83pc%C4%83un?oldid=8869484> *Contributors:* MihaitzaBot, Rebel, Waelsch, YurikBot, Emily, Alex:D, RebelRobot, Bernstein Leonard, Strainubot, Pixi, Parvus7, Cezarika1, RadufanBot, Stroe G., Simbotin, Pafsanias, Addbot, BreakBot, Zicar491 și Anonymus: 3
- **Corcoaia** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Corcoaia?oldid=7951763> *Contributors:* Andrei Stroe, Strainubot, Stroe G. și BreakBot
- **Iele** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Iele?oldid=8374804> *Contributors:* Haiducul, Romihaitza, Rebel, Emily, Anclation, Ionut blesneag, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Jokes Free4Me, GEO, Alina Camelia, Minisarm, IleanaCosanziana, Tico, RadufanBot, Ark25, AMDATi, Terraflorin, Radu Gir, Pocor, Addbot, Ana Cuza, Sory98 și Anonymus: 19
- **Lucaefăr** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Lucaef%C4%83r?oldid=9010214> *Contributors:* לערי ריינהארט, AdiJapan, Vlad, Emily, Alex:D, RebelRobot, FlaBot, Strainubot, Pixi, Adrian ach, Victor Blacus, JAnDbot, VolkovBot, TXiKiBoT, SieBot, RadufanBot, Bot-Sottile, Alecs.bot, Luckas-bot, Amirobot, Ptboutgourou, Nallimbob, Biloum, Xqbot, MastiBot, In ictu oculi, EmausBot, Pocor, Bever și Anonymus: 6
- **Moroi** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Moroi?oldid=8261976> *Contributors:* Laurap, Mishuletz, YurikBot, Vlad, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Bernstein Leonard, Strainubot, Minisarm, VolkovBot, Firilacroc, RadufanBot, Ark25, Sarray, Numbo3-bot, ArkBot, Eduard Schuster, Olga2010, Erwan1972, Pocor, Addbot, BreakBot și Anonymus: 10
- **Muma Pădurii** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Muma%20P%C4%83durii?oldid=7520666> *Contributors:* Radufan, Danutz, Rebel, Vlad, Emily, Zserghei, Alex:D, Andrei Stroe, Strainubot, Olahus2, Parvus7, Urzică, TXiKiBoT, RadufanBot, Mario1987, Ionutzmovie, Terraflorin, Pocor, Addbot și Anonymus: 7
- **Pricolici** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Pricolici?oldid=8851066> *Contributors:* Laurap, Rebel, Vlad, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, BlueMonday, JAnDbot, Minisarm, VolkovBot, TXiKiBoT, RadufanBot, OKBot, Bodhi-sattvaBot, Muro Bot, Luckas-bot, ArkBot, 1947c, Amirobot, Rubinbot, Calusarul, RedBot, RibotBOT, KamikazeBot, EmausBot, WikitanvirBot, CocuBot, Pocor, MerlIwBot, HiW-Bot, GÜT, Addbot, Zicar491, XXN-bot și Anonymus: 6
- **Samca** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Samca?oldid=7534160> *Contributors:* Gedai, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, Miehs, Bernstein Leonard, Strainubot, Adrian ach, FelixTheCat, Arie Inbar, RadufanBot, EmilyBot, FirilacrocBot, Stroe G., EmausBot, Addbot și Anonymus: 3
- **Sânicoară** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/S%C3%A2nicoar%C4%83?oldid=6367779> *Contributors:* Rebel, Vlad, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, Strainubot, RadufanBot și Anonymus: 1
- **Scorpie** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Scorpie?oldid=6381425> *Contributors:* Emily, Ionut blesneag, Alex:D, Strainubot, NeaNita, Parvus7 și Pocor
- **Spiriduș** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Spiridu%C8%99?oldid=8879294> *Contributors:* Ronline, Emily, Zserghei, Alex:D, Andrei Stroe, Strainubot, Parvus7, Impy4ever, RadufanBot, Gikü, Kiwitrice, FirilacrocBot, Simbotin, Terraflorin, Pafsanias, Opas, Addbot, Mindy99, Sory98 și Anonymus: 3
- **Solomonar** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Solomonar?oldid=8162431> *Contributors:* Elerium, Emily, Zserghei, Anclation, Alex:D, RebelRobot, KlaudiuMihaila, Bernstein Leonard, Strainubot, Bourge, IleanaCosanziana, Arsmedicadorum, Urzică, Rebis, RadufanBot, Ark25, Simbotin, Ionutzmovie, Biesen, Pocor, ALINA-VERONICA VERBINESCU, Actylla, RebisAum, Addbot, Nicolacris, Zicar491, Mattin99 și Anonymus: 3
- **Stafie** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Stafie?oldid=9010493> *Contributors:* Rebel, Vlad, Emily, Alex:D, RebelRobot, Miehs, Bernstein Leonard, Strainubot, Victor Blacus, Minisarm, VolkovBot, Niculaegeorgepion, RadufanBot, Ark25, GhalyBot, Dragos51, MerlIwBot, EnzaBot, XXN, Addbot, Inna Connor, Reyzerd, Mario constantin și Anonymus: 10
- **Strigoi** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Strigoi?oldid=8717311> *Contributors:* Bogdan, Danutz, Rebel, YurikBot, Vlad, RobotQuistnix, Emily, Anclation, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Roamata, GEO, Olahus2, Victor Blacus, Minisarm, Ioan-Mihai Gale I, RadufanBot, Ark25, PixelBot, Luckas-bot, Ionutzmovie, Terraflorin, Dinamik-bot, ZéroBot, J'adore, Madalin92, Petro1234, Pocor, Pafsanias, XXN, Addbot și Anonymus: 21
- **Știma Apelor** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/%C8%98tima%20Apele?oldid=8161894> *Contributors:* Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Parvus7, Gimbrinel, Plinul cel tanar, Severina și Anonymus: 4
- **Uriaș** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Uria%C8%99?oldid=7961202> *Contributors:* Emily, Alex:D, FlaBot, Strainubot, Adrian ach, Parvus7, Rusoaika, Ark25, FirilacrocBot, Pocor, Cristi Rusin, Addbot și Anonymus: 1
- **Ursitoare** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Ursitoare?oldid=8986155> *Contributors:* Danutz, Rebel, Vlad, Emily, Alex:D, Remigiu, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Parvus7, Minisarm, FirilacrocBot, Oakiclub, Fotobebelusi, Pocor, Mihai.scridonesi, Hoody, Addbot, Rbarhan și Anonymus: 5
- **Vasilisc** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Vasilisc?oldid=7520662> *Contributors:* Iulianu, Danutz, Robbot, Romihaitza, MihaitzaBot, Rebel, YurikBot, Vlad, RobotQuistnix, Mayuma, Alex:D, KlaudiuMihaila, Miehs, Strainubot, Parvus7, Thijs!bot, JAnDbot, Placet experi-ri, Otzy 007, Rei-bot, VolkovBot, SieBot, Idioma-bot, Loveless, RadufanBot, Alex.sladaru, Xqbot, RedBot, RibotBOT, Dinamik-bot, EmausBot, ZéroBot, Pocor, Slyther, Addbot și Anonymus: 9

- **Vârcolac** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/V%C3%A2rcolac?oldid=8902025> *Contributors:* Danutz, Elerium, Emily, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Strainubot, Voicu, GEO, Victor Blacus, Minisarm, Sîmbotin, Terraflorin, WikitanvirBot, Pocor, MerlIwBot, Pafsanias, Addbot, Prise98, Anusca24, Inna Connar, Wolf is power și Anonymous: 8
- **Zână** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Z%C3%A2n%C4%83?oldid=8863853> *Contributors:* Yosri, MihaitzaBot, Rebel, AdiJapan, Alex:D, RebelRobot, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, JAnDbot, Minisarm, CommonsDelinker, IleanaCosanziana, Gimbrinel, Goliath, Kdanv, VolkovBot, TXiKiBoT, SieBot, Plinul cel tanar, Idioma-bot, RadufanBot, PixelBot, Alecs.bot, Numbo3-bot, Sardur, Luckas-bot, Nallimbot, ArthurBot, Terraflorin, EmausBot, MerlIwBot, GÜT, Addbot, XXN-bot și Anonymous: 10
- **Sfânta Duminică** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Sf%C3%A2nta%20Duminic%C4%83?oldid=6256632> *Contributors:* Rebel, Strainubot, Gimbrinel, Rad Urs, EmilyBot, Severina, Ark25, NegruVodaLup, Sîmbotin și Anonymous: 4
- **Sfânta Vineri** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Sf%C3%A2nta%20Vineri?oldid=8060844> *Contributors:* Elerium, Mihai Andrei, Strainubot, Cezarika1, Impy4ever, Ark25 și Andrebot
- **Sfânta Miercuri** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Sf%C3%A2nta%20Miercuri?oldid=3328362> *Contributors:* Bourge și Anonymous: 1
- **Zgriptor (mitologie)** *Source:* [http://ro.wikipedia.org/wiki/Zgrip%C8%9Bor%20\(mitologie\)?oldid=8169621](http://ro.wikipedia.org/wiki/Zgrip%C8%9Bor%20(mitologie)?oldid=8169621) *Contributors:* RebelRobot, Miehs, Strainubot, Pixi, GEO, EmilyBot, Severina, Stroe G., Terraflorin și Anonymous: 1
- **Zmeu** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Zmeu?oldid=8831841> *Contributors:* Romihaitza, MihaitzaBot, Rebel, Arado, Emily, Alex:D, RebelRobot, Miehs, Bernstein Leonard, FlaBot, Strainubot, Victor Blacus, Thijs!bot, Lucian GAVRILA, Tuluz, RadufanBot, Ark25, Spiridon Ion Cepleanu, Sîmbotin, Terraflorin, MerlIwBot, Tolea93, Silvrous, Vradharar, Addbot, Prise98, Iulianfilip15 și Anonymous: 3
- **Zorilă** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Zoril%C4%83?oldid=5149160> *Contributors:* Rebel, Vlad, Emily, Ionut blesneag, Alex:D, Strainubot, Parvus7, RadufanBot și Pocor
- **Baba Dochia** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Baba%20Dochia?oldid=8866020> *Contributors:* Mihai, Danutz, לערי ריינהארט, Elerium, MihaitzaBot, YurikBot, RobotQuistnix, Emily, Alex:D, Miehs, Strainubot, Parvus7, Escarbot, Petruț Pârvescu, Tgeorgescu, Ark25, Xqbot, Leoveanumirel, Addbot, Kolega2357-Bot, Ghicilescu și Anonymous: 5
- **Făt-Frumos** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/F%C4%83t-Frumos?oldid=7839448> *Contributors:* Danutz, Mishuletz, YurikBot, Vlad, RobotQuistnix, Emily, Alex:D, Bernstein Leonard, Strainubot, Parvus7, Victor Blacus, CommonsDelinker, IleanaCosanziana, VolkovBot, DragonBot, Terraflorin, BAICAN XXX, ZéroBot, YFdyh-bot, Addbot și Anonymous: 1
- **Greuceanu** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Greuceanu?oldid=8527477> *Contributors:* Haiducul, Strainubot, Parvus7, Gimbrinel, EmilyBot, Severina, Gikü, Sîmbotin, Terraflorin, Addbot și Anonymous: 1
- **Iana Sânziana** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Iana%20S%C3%A2nziana?oldid=7552599> *Contributors:* Laurap, Strainubot, Popan vasile, IleanaCosanziana, Arie Inbar, Goliath, RadufanBot și Addbot
- **Ileana Cosânzeana** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Ileana%20Cos%C3%A2nzeana?oldid=8162913> *Contributors:* Gutza, Danutz, Roxanaioana, Laurap, MihaitzaBot, Mishuletz, Wars, YurikBot, Emily, Zserghei, Alex:D, Andrei Stroe, Bernstein Leonard, Strainubot, Victor Blacus, IleanaCosanziana, RadufanBot, Sîmbotin, Ionutzmovie, Terraflorin, Locoman, Hype supper, Addbot și Anonymous: 18
- **Iovan Iorgovan** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Iovan%20Iorgovan?oldid=7951842> *Contributors:* Strainubot, Cezarika1, Mihai Floarea, Luckas-bot, Terraflorin, ZéroBot, Addbot și BreakBot
- **Păcală** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/P%C4%83cal%C4%83?oldid=8519921> *Contributors:* Rebel, AdiJapan, Orioane, Mihai Andrei, Ionut blesneag, Alex:D, Andrei Stroe, Bernstein Leonard, Strainubot, GEO, Tribalgun, Firilacroco, Petruț Pârvescu, Dany 123, RadufanBot, Ark25, Pandur, Ighdaniel, Terraflorin, ZéroBot, Lotje, Astus, Udarque, Accipiter Gentilis, Addbot, Mihai zmeu și Anonymous: 13
- **Bulă** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Bul%C4%83?oldid=8436243> *Contributors:* Miehs, Strainubot, Pixi, Parvus7, Minisarm, Dany 123, Venske, Gikü, Ark25, AMDATi, SpunkyLepton, Accipiter Gentilis, Addbot, BreakBot și Anonymous: 4
- **Prăslea** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Pr%C3%A2slea?oldid=3858844> *Contributors:* Anonymous: 4
- **Ignat** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Ignat?oldid=8954793> *Contributors:* Ark25, Xqbot, Terraflorin și EmausBot
- **Crăciun** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Cr%C4%83ciun?oldid=9033352> *Contributors:* Gutza, Iulianu, Danutz, Moby Dick, Laurap, Planck, Alterego, Rebel, Victort, Waelsch, YurikBot, MobyDick, AdiJapan, Vlad, Chobot, RobotQuistnix, Orioane, Mihai Andrei, Anclation, SCriBu, Alex:D, Ama, Remigiu, Strainu, RebelRobot, KlaudiuMihaila, Andrei Stroe, Miehs, FlaBot, Strainubot, Laur2ro, NeaNita, Pixi, Adrian ach, Roamata, Parvus7, Victor Blacus, Instea, Escarbot, JAnDbot, Afil, Minisarm, Turgidson, Urzică, Turbojet, VolkovBot, Mocu, TXiKiBoT, SieBot, Doom laur, Lucian GAVRILA, Rad Urs, Idioma-bot, Albabos, Tgeorgescu, Impy4ever, Remus Octavian Mocanu, RadufanBot, Virgil.paraschiveanu, Amenajari, Gikü, Andreifan, Mahetin, Ewan, DragonBot, Ark25, Roxanacaz, Vintteriket, Alexbot, Spiridon Ion Cepleanu, Vladmihai, SilvononBot, CarsracBot, Numbo3-bot, Vyck, Solt, L.Kenzel, Luckas-bot, Serban Marin, Jotterbot, Nallimbot, Andrebot, ArthurBot, Lookgevo, Voiculescu Daniela, Mister2009, Titanic12, Ioana bobita, Xqbot, Sîmbotin, Almabot, GhalyBot, RibotBOT, Blurall, Ionutzmovie, Terraflorin, Mecanicul, TobeBot, Spirtu, Mtfreds, KamikazeBot, TjBot, Robert Decebal Schiffner, Codrea7steaua, Silenzio76, EmausBot, ZéroBot, Danilcus, MJ for U, JackieBot, Klausner1, WikitanvirBot, ChuispastonBot, CocuBot, Cr3ativ, Pocor, Hanami, MerlIwBot, Moscow Connection, Vagobot, AvocatoBot, Pafsanias, Sa.Stefan, Dorin David, DarafshBot, GÜT, XXN, SantoshBot, Radyson, Addbot, BreakBot, XXN-bot, Lukian31, Teodorina2003, Adralupan, Vestitorul și Anonymous: 104
- **Boboteaza** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Boboteaza?oldid=8988185> *Contributors:* Robbot, Mihai Andrei, RebelRobot, Andrei Stroe, Strainubot, Escarbot, Thijs!bot, JAnDbot, Mycomp, TXiKiBoT, Synthebot, Constantin.prihoanca, Mahetin, Ninelus, Nicolae Coman, Ark25, Spiridon Ion Cepleanu, Luckas-bot, ArthurBot, Xqbot, Terraflorin, KamikazeBot, ChuispastonBot, MerlIwBot, Лобачев Владимир, GÜT, Addbot, BreakBot și Anonymous: 2
- **Dragobete** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Dragobete?oldid=8879338> *Contributors:* Gutza, לערי ריינהארט, Laurap, Elerium, MihaitzaBot, AdiJapan, Emily, Zserghei, Alex:D, Remigiu, RebelRobot, Andrei Stroe, Bernstein Leonard, Strainubot, Buiestru, Exubere-lizee, IleanaCosanziana, Mycomp, Marius.deaconu, Loveless, Ark25, BOTarate, Crokis, Luciandrei, Andrebot, Doreen, Sîmbotin, Ionutzmovie, Terraflorin, TobeBot, Bogdan Muraru, Dinamik-bot, A.Catalina, TheDestAndrei, Afigheti, MihaelaAndreeaS, Diana Fodor, Opas, XXN, Gdaniel111, Stallfish er, Addbot, BreakBot, Uineg și Anonymous: 30

- **Mărțișor** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/M%C4%83r%C8%9Bi%C8%99or?oldid=9003454> *Contributors:* Gutza, Iulianu, Radufan, Bojin, Elerium, Bege, Romihaitza, MihaitzaBot, Mishuletz, AdiJapan, Vlad, RobotQuistnix, Emily, Zserghei, Alex:D, Remigiu, Strainu, Andrei Stroe, Bernstein Leonard, Strainubot, Robert Weemeyer, Constantina Ungur, Cool i, Olahus2, Parvus7, Victor Blacus, Zmbzgr, Turbojet, Danielgrad, Impy4ever, RadufanBot, PipepBot, Gikü, KaRaKteR, Asybaris01, Ark25, Spiridon Ion Cepleanu, Ioan-suhov, Plakko, Solt, Lukas-bot, ArkBot, Pbtotgourou, Rubinbot, Dorinissimo, Sîmbotin, Sanremofilo, Ionut-Alexandru, Terraflorin, KamikazeBot, Mindtricks1, EmausBot, Andreirusan, Elisabeta10, GÜT, Addbot, XXN-bot, Carpathian100.ro și Anonymous: 26
- **Babele** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Babele?oldid=7888554> *Contributors:* Wars, Alex:D, Strainubot, Jokes Free4Me, Pyretus, Mocu, Sergiu the thug și Kolega2357-Bot
- **Floriile, Constanța** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Floriile%2C%20Constan%C8%9Ba?oldid=8467985> *Contributors:* Mihaitza-Bot, RebelRobot, Strainubot, Pixi, Afil, Compactforever, ArkBot, EmausBot, XXN-bot și Anonymous: 1
- **Călușarii** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/C%C4%83lu%C8%99arii?oldid=8973776> *Contributors:* Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, IleanaCosanziana, TXiKiBoT, Venator, Ark25, PixelBot, Alexbot, Luckas-bot, Luciandrei, ArkBot, MystBot, Pbtotgourou, Xqbot, Chent, Bogdan Muraru, EmausBot, ChuispastonBot, Mihai.scridonesi, Addbot, BreakBot și Anonymous: 6
- **Arminden** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Arminden?oldid=4503315> *Contributors:* Strainubot, Minisarm, Nicolae Coman și Chent
- **Rusalii** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Rusalii?oldid=9007741> *Contributors:* RobotQuistnix, Mihai Andrei, Emily, Andrei Stroe, Strainubot, Danretegan, Jokes Free4Me, Victor Blacus, Escarbot, Theologia, Thijs!bot, JAnDbot, Afil, Minisarm, Huzzlet the bot, Reibot, VolkovBot, Aibot, TXiKiBoT, Firilacroco, SieBot, Lucian GAVRILA, Lucian C., Tico, AlleborgoBot, RadufanBot, Ewan, Ark25, Alexbot, BodhisattvaBot, BOTarate, Kambey5, Ady ro, Luckas-bot, ArkBot, Xqbot, Sîmbotin, Bogdan A74, Terraflorin, MondalorBot, Bogdan Muraru, TjBot, Codrea7steaua, EmausBot, Ciprian san, FoxBot, CocuBot, MerIlwBot, Luddz, AvocatoBot, Pafsanias, Breezybadger, Iulian.ghinea, Addbot, BreakBot, Laryevi și Anonymous: 31
- **Miorița** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Miori%C8%9Ba?oldid=8946725> *Contributors:* Gutza, Danutz, YurikBot, Emily, Zserghei, Anclation, SCriBu, Alex:D, Remigiu, KlaudiuMihaila, Andrei Stroe, Miehs, Strainubot, Victor Blacus, Thijs!bot, Arie Inbar, DorganBot, Urzică, VolkovBot, Firilacroco, SieBot, Rad Urs, Venator, RadufanBot, Gikü, Ark25, Semafor, Solt, Pbtotgourou, Rubinbot, Dorin Stef, Wanderer099, Calusarul, Xqbot, Sîmbotin, Sandu2, SpunkyLepton, EmausBot, GÜT, Rotlink, Addbot, Khesapeake și Anonymous: 24
- **Meșterul Manole** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Me%C8%99terul%20Manole?oldid=7922761> *Contributors:* Alex:D, Andrei Stroe, Strainubot, RadufanBot, Ark25, ArkBot, Ionutzmovie, Dinamik-bot, Elena151, EmausBot, Addbot și Anonymous: 4
- **Roman și Vlahata** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Roman%20%C8%99i%20Vlahata?oldid=8161896> *Contributors:* TMLutas, Strainubot, Pixi, Floddinn, Daizus, Rad Urs, RadufanBot, Feri Goslar, BAICAN XXX, Brgh și Anonymous: 4
- **Zburătorul** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Zbur%C4%83torul?oldid=8931094> *Contributors:* Gutza, Emily, Anclation, Ionut blesneag, Alex:D, Strainu, Strainubot, Minisarm, Placet experiri, IleanaCosanziana, Arie Inbar, Firilacroco, Goldenphoenix2007, Gikü, Ionutzmovie, Pafsanias și Anonymous: 15
- **Tradiții românești** *Source:* <http://ro.wikipedia.org/wiki/Tradi%C8%9Bii%20rom%C3%A2ne%C8%99ti?oldid=8945957> *Contributors:* Gutza, Radufan, Ronline, Bogdan, Danutz, Elerium, D.evil, Romihaitza, MihaitzaBot, Rebel, Wars, Arado, Vlad, RobotQuistnix, Orioane, Mihai Andrei, Mayuma, Anclation, Alex:D, RebelRobot, KlaudiuMihaila, Andrei Stroe, Strainubot, GEO, Rsocol, Theologia, Minisarm, MariusVasilescu, Rusoaika, Gimbrinel, Turbojet, Ralux2004, Mocu, Ommiy-Pangaeus, Cerghizan Radu, Dany 123, Razool, Impy4ever, RadufanBot, Goldenphoenix2007, Gikü, Andreifan, Ark25, Roxanacaz, FirilacrocoBot, Andrebot, Sîmbotin, Terraflorin, Filip remus, Bogdan Muraru, Andy me, Brorawe, Eduard szekesi, Allecs, MerIlwBot, Pilgrimproject, Crazyarm, GÜT, Radutio, Rbarhan, Dan Mihai Pitea și Anonymous: 45

52.12.2 Images

- **Fișier:Actual_Constanta_county_CoA.png** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/8d/Actual_Constanta_county_CoA.png *License:* Public domain *Contributors:* Version of [1] and [2], redrawn after the old CoA *Original artist:* ?
- **Fișier:Ambox_content.png** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f4/Ambox_content.png *License:* Public domain *Contributors:* Derived from Image:Information icon.svg *Original artist:* El T (original icon); David Levy (modified design); Penubag (modified color)
- **Fișier:Ambox_globe_content.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bd/Ambox_globe_content.svg *License:* Public domain *Contributors:* Operă proprie, using File:Information icon3.svg and File:Earth clip art.svg *Original artist:* penubag
- **Fișier:Ballerina-icon.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3a/Ballerina-icon.jpg> *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:*
- **Snowdance.jpg** *Original artist:* Snowdance.jpg: Rick Dikeman
- **Fișier:Basilisk_aldrovandi.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/1/14/Basilisk_aldrovandi.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Originally from en.wikipedia; description page is (was) here *Original artist:* User Male1979 on en.wikipedia
- **Fișier:Blue_question_mark.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b2/Blue_question_mark.svg *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Brutus_and_the_Ghost_of_Caesar_1802.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/Brutus_and_the_Ghost_of_Caesar_1802.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Copperplate engraving from painting by Richard Westall *Original artist:* Edward Scriven
- **Fișier:Calusar.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/Calusar.jpg> *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Capra_ro.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/39/Capra_ro.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Post of Romania *Original artist:* The original uploader was Emily at română Wikipedia
- **Fișier:Celestia.png** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/83/Celestia.png> *License:* GPL *Contributors:* ? *Original artist:* ?

- **Fișier:ChristmasTraditionalWreathOnDoor.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2d/ChristmasTraditionalWreathOnDoor.jpg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Spirtu
- **Fișier:ChristmasTraditionalWreathOnWindow.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/09/ChristmasTraditionalWreathOnWindow.jpg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Spirtu
- **Fișier:Christmas_tree.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0d/Christmas_tree.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* From wiki en: Christmas_tree.jpg *Original artist:* Photo and tree by Magnus Manske
- **Fișier:Clown_chili_peppers.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/Clown_chili_peppers.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* Originally from en.wikipedia *Original artist:* Rick Dikeman
- **Fișier:Commons-logo.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Commons-logo.svg> *License:* Public domain *Contributors:* This version created by Pumbaa, using a proper partial circle and SVG geometry features. (Former versions used to be slightly warped.) *Original artist:* SVG version was created by User:Grunt and cleaned up by 3247, based on the earlier PNG version, created by Reidab.
- **Fișier:Călușari.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f7/C%C4%83u%C5%9Fari.jpg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Bogdan Muraru
- **Fișier:Disambig-dark.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/Disambig-dark.svg> *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* Original Commons upload as Logo Begriffsklärung.png by Baumst on 2005-02-15 *Original artist:* Stephan Baum
- **Fișier:Dragobete_Dragomir.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/9/99/Dragobete_Dragomir.jpg *License:* Utilizare cinstită *Contributors:* CrestinOrtodox.ro *Original artist:* ?
- **Fișier:Draig.png** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Draig.png> *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Drake_på_en_medeltida_vävnad,_Nordisk_familjebok.png** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Drake_p%C3%A5_en_medeltida_v%C3%A4vnad%2C_Nordisk_familjebok.png *License:* Public domain *Contributors:* Nordisk familjebok (1907), vol.6, p.816 [1] *Original artist:* Nordisk familjebok
- **Fișier:Edit-clear.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f2/Edit-clear.svg> *License:* Public domain *Contributors:* The Tango! Desktop Project *Original artist:* The people from the Tango! project
- **Fișier:Europe_(orthographic_projection).svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c6/Europe_%28orthographic_projection%29.svg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Această imagine vectorială a fost creată cu Inkscape. *Original artist:* Ssolbergj
- **Fișier:Falero_Luis_Ricardo_Lily_Fairy_1888.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c5/Falero_Luis_Ricardo_Lily_Fairy_1888.jpg *License:* Public domain *Contributors:* [1] *Original artist:* Luis Ricardo Falero
- **Fișier:Flag_of_Romania.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/73/Flag_of_Romania.svg *License:* Public domain *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* AdiJapan
- **Fișier:Flag_of_Wales_2.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Flag_of_Wales_2.svg *License:* Public domain *Contributors:* Open Clipart Library *Original artist:* Unknown
Vector graphics by Tobias Jakobs
- **Fișier:Folio_79r_-_Pentecostes.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/63/Folio_79r_-_Pentecostes.jpg *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Gtk-dialog-info.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b4/Gtk-dialog-info.svg> *License:* LGPL *Contributors:* <http://ftp.gnome.org/pub/GNOME/sources/gnome-themes-extras/0.9/gnome-themes-extras-0.9.0.tar.gz> *Original artist:* David Vignoni
- **Fișier:Hercule_Bosio_Louvre_LL325-1.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2c/Hercule_Bosio_Louvre_LL325-1.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* Urban (2004) *Original artist:* François Joseph Bosio
- **Fișier:Hui-an_Temple_2004.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b2/Hui-an_Temple_2004.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Human_headed_winged_bull_facing.png** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/55/Human_headed_winged_bull_facing.png *License:* Public domain *Contributors:*
  - Human_headed_winged_bull_facing.jpg *Original artist:*
  - Human_headed_winged_bull_facing.jpg *Jastrow*
- **Fișier:Icoană_boboteaza.JPG** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/f/f0/Icoan%C4%83_boboteaza.JPG *License:* DP *Contributors:*
  - self-made
  - Original artist:*
  - MyName (Marius Ghincea)
- **Fișier:Indonesia_bike28.JPG** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/Indonesia_bike28.JPG *License:* CC BY 2.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Jonathan McIntosh
- **Fișier:Johann_Koerbecke_002.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Johann_Koerbecke_002.jpg *License:* Public domain *Contributors:*
  - The Yorck Project: *10.000 Meisterwerke der Malerei*. DVD-ROM, 2002. ISBN 3936122202. Distributed by DIRECTMEDIA Publishing GmbH. *Original artist:* Johann Koerbecke (circa 1410/1420–1491)
- **Fișier:Juletraet.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/ff/Juletr%C3%A6t.jpg> *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Malene Thyssen

- **Fișier:Klagenfurt_Lindwurm.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/59/Klagenfurt_Lindwurm.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Legenda_Dochiei_-_sculptura_in_piatra_de_Gheorghe_Iliescu-Calinesti,_Parcul_Herastrau.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/0/0b/Legenda_Dochiei_-_sculptura_in_piatra_de_Gheorghe_Iliescu-Calinesti%2C_Parcu_Herastrau.jpg *License:* DP *Contributors:* lucrare proprie *Original artist:* Cristian-Mihail Miehs --Miehs (discuție) 12 iunie 2014 11:13 (EEST)
- **Fișier:Map_pointer.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d2/Map_pointer.svg *License:* Public domain *Contributors:* *Image:Map_pointer.gif* *Original artist:* Petr Dlouhý
- **Fișier:Martenitsa.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/25/Martenitsa.jpg> *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* self-made picture *Original artist:* Petko Yotov (user:5ko)
- **Fișier:Martisoare_jewels_3.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e1/Martisoare_jewels_3.jpg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Turbojet
- **Fișier:Martisor_jewel_1.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/29/Martisor_jewel_1.jpg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Turbojet
- **Fișier:Martisor_jewel_2.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/7d/Martisor_jewel_2.jpg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Turbojet
- **Fișier:Martisor_simple.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/8/85/Martisor_simple.svg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Martisor_snowdrop.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/21/Martisor_snowdrop.jpg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Andreirusan
- **Fișier:Martisore_common_4.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/f8/Martisore_common_4.jpg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Turbojet
- **Fișier:MonaLisa_sfumato.jpeg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5f/MonaLisa_sfumato.jpeg *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Mos_Craciun.ogg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/Mos_Craciun.ogg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Impy4ever
- **Fișier:Mărțișor_sellers.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/e9/M%C4%83r%C8%9Bi%C8%99or_sellers.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Operă proprie *Original artist:* Gikui
- **Fișier:Nativity_Icon.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0e/Nativity_Icon.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Transferred from ru.wikipedia *Original artist:* Necunoscut *Original uploader was* Pauk *at* ru.wikipedia
- **Fișier:Nunta_008.JPG** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/7/7b/Nunta_008.JPG *License:* ? *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Office-calendar-modified.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4a/Office-calendar-modified.svg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* self-made - *Image:Office-calendar.svg* *Original artist:* Xander
- **Fișier:Oua_impistrite_bucovina.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/45/Oua_impistrite_bucovina.jpg *License:* CC BY 2.5 *Contributors:* Transferred from ro.wikipedia; transferred to Commons by User:Andrei Stroe using CommonsHelper. *Original artist:* Răzvan Mihăilescu. *Original uploader was* Razool *at* ro.wikipedia
- **Fișier:P_christianity.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/79/P_christianity.svg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier:Plugusorul_ro.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/68/Plugusorul_ro.jpg *License:* Public domain *Contributors:* ? *Original artist:* The original uploader was Emily at română Wikipedia
- **Fișier:Plume_pen_w.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/38/Plume_pen_w.svg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:*
  - *Plume_pen_w.png* *Original artist:* *Plume_pen_w.png:* notafish - Delphine Ménard
- **Fișier:Portal-puzzle.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/f/fd/Portal-puzzle.svg> *License:* Public domain *Contributors:* User:Ebulides. Created with Inkscape 0.47pre4 r22446 (Oct 14 2009). This image was created from scratch and is not a derivative of any other work in the copyright sense, as it shares only nonprotectible ideas with other works. Its idea came from *File:Portal icon.svg* by User:Michiel1972, which in turn was inspired by *File:Portal.svg* by User:Pepetps and User:Ed g2s, which in turn was inspired by *File:Portal.gif* by User:Ausir, User:Kyle the hacker and User:HereToHelp, which was reportedly from *he:File:Portal.gif* (since superseded or replaced?) by User:Naama m. It is not known where User:Naama m. got the idea from. *Original artist:* User:Ebulides
- **Fișier:Prod-136-fat_frumos.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/3/33/Prod-136-fat_frumos.jpg *License:* Utilizare cinstită *Contributors:* http://www.edituracasasradio.ro/images/prod/prod-136-fat_frumos.jpg *Original artist:* ?
- **Fișier:Question_book-4.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/64/Question_book-4.svg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* Created from scratch in Adobe Illustrator. Originally based on *Image:Question book.png* created by User:Equazcion. *Original artist:* Tkgd2007
- **Fișier:Romania_location_map.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d7/Romania_location_map.svg *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* own work, using United States National Imagery and Mapping Agency data *Original artist:* NordNordWest
- **Fișier:Sg_sentosa_dragon_mfountain.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/5e/Sg_sentosa_dragon_mfountain.jpg *License:* CC-BY-SA-3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?

- **Fișier: SophieAndersonTakeTheFairfaceofWoman.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/52/SophieAndersonTakeTheFairfaceofWoman.jpg> *License:* Public domain *Contributors:* Source *Original artist:* Sophie Gengembre Anderson
- **Fișier: St-valentine-baptizing-st-lucilla-jacopo-bassano.jpg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/29/St-valentine-baptizing-st-lucilla-jacopo-bassano.jpg> *License:* Public domain *Contributors:* <http://www.1st-art-gallery.com/Jacopo-Bassano-%28jacopo-Da-Ponte%29/St.-Valentine-Baptizing-St.-Lucilla-%28san-Valentino-Battezza-Santa-Lucilla%29.html> *Original artist:* Jacopo Bassano (Jacopo da Ponte)
- **Fișier: Stamp_of_Moldova_251.gif** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/bf/Stamp_of_Moldova_251.gif *License:* Public domain *Contributors:* <http://www.posta.md/en/filatelia.html> *Original artist:* Post of Moldova
- **Fișier: Stamp_of_Moldova_266.gif** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/aa/Stamp_of_Moldova_266.gif *License:* Public domain *Contributors:* <http://www.posta.md/en/filatelia/2000-02-15/405.html> *Original artist:* Post of Moldova
- **Fișier: Steaua_Bucharest_1842.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/3/3b/Steaua%2C_Bucharest%2C_1842.jpg *License:* Public domain *Contributors:* <http://www.show.ro/bucuresti/> *Original artist:* ?
- **Fișier: Text_document_with_red_question_mark.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a4/Text_document_with_red_question_mark.svg *License:* Public domain *Contributors:* Created by bdesham with Inkscape; based upon Text-x-generic.svg from the Tango project. *Original artist:* Benjamin D. Esham (bdesham)
- **Fișier: The_Wolves_Pursuing_Sol_and_Mani.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/51/The_Wolves_Pursuing_Sol_and_Mani.jpg *License:* Public domain *Contributors:* Guerber, H. A. (Hélène Adeline) (1909). *Myths of the Norsemen from the Eddas and Sagas.* London : Harrap. This illustration facing page 8. Digitized by the Internet Archive and available from <http://www.archive.org/details/mythsofthenorse00guerooft> Some simple image processing by User:Haukurth *Original artist:* John Charles Dollman
- **Fișier: Traditii_Dragobete1.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/ro/3/34/Traditii_Dragobete1.jpg *License:* Utilizare cinstită *Contributors:* Ziarul de Vrancea *Original artist:* ?
- **Fișier: Wikisource-logo.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4c/Wikisource-logo.svg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* Rei-artur *Original artist:* Nicholas Moreau
- **Fișier: Wiktprintable_without_text.svg** *Source:* <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ec/Wiktionary-logo.svg> *License:* CC BY-SA 3.0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier: Xmas_tree.svg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d1/Xmas_tree.svg *License:* CC0 *Contributors:* ? *Original artist:* ?
- **Fișier: Zmei_Gorinich_(colour_fixed).jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2c/Zmei_Gorinich_%28colour_fixed%29.jpg *License:* Public domain *Contributors:* CD-ROM "Государственная Третьяковская галерея". Издание 2-е; Допол. Издательство: AlexSoft, 2004 *Original artist:* Viktor M. Vasnetsov
- **Fișier: Нарджэньне Хрыстова XVIII ст. 3 Баркалабаўскага манастыра.jpg** *Source:* http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/a/a0/%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D1%8D%D0%BD%D0%BD%D0%B5_%D0%A5%D1%80%D1%8B%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%A5%D0%86%D0%86%D0%86_%D1%81%D1%82_%D0%97_%D0%91%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%9E%D1%81%D0%BA%D0%B0%D0%B3%D0%B0_%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D1%82%D1%8B%D1%80%D0%B0.jpg *License:* Public domain *Contributors:* <http://media.catholic.by/nv/n10/art6gallery.htm> *Original artist:* Necunoscut

52.12.3 Content license

- Creative Commons Attribution-Share Alike 3.0